

DUMITRU HÎNCU

*Schițe pentru un tablou de epocă
(1930-1940)*

Coperta: DUMITRU POPESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HÎNCU, DUMITRU

Schițe pentru un tablou de epocă / Dumitru

Hîncu. -

București: Vivaldi, 2010

ISBN 978-973-150-050-8

94(498)“1930/1940”

**SCHIȚE PENTRU UN TABLOU DE EPOCĂ (1930-
1940)**

de DUMITRU HÎNCU

Copyright © Dumitru Hîncu 2010

Toate drepturile asupra acestei versiuni aparțin

Editurii Vivaldi.

DUMITRU HÎNCU

*Schițe pentru, un
tab [ou de epocă
(1930-1940)*

Editura Vivaldi

București 2010

In câteva rânduri

În popasurile mele prin biblioteci și arhive, din țară și de peste hotare, n-am fost condus de idei preconcepute. Iar imaginea ce mi s-a conturat asupra unor întâmplări sau personaje, n-am dorit să fie o pledoarie sau un act de recuzare și, de aceea, vreau să sper că în paginile ce urmează, cititorii nu vor fi deranjați de un ton redundant sau de clișee apăsătoare prin repetiția și banalitatea lor.

Ele privesc un răstimp ce mi se pare mai puțin cunoscut astăzi, anume perioada anilor 1930-1940, cu episoade și actori în ipostaze nebănuite. Dar care, laolaltă, recompun în linii mari tabloul unei epoci, de la debutul și până la evanescența ei.

Dumitru Hîncu

„Căzut" și necazut Știrbey

Într-un incitant studiu despre istoria dezinformării, Vladimir Volkoff¹ a demonstrat, cu multe exemple, că o insistentă presiune asupra opiniei publice poate impune o viziune care să sprijine o anume politică, un regim, un individ.

Mi-am amintit de această constatare când, cercetând - la Arhivele Naționale - marele număr de dosare ce alcătuiesc Fondul Carol II, m-am convins că ele recompun atât tabloul unei vaste manipulări a conștiințelor, cât și, în genere, acela al unui regim care, din nefericire, a avut multe similitudini cu cele care i-au urmat.

Aflat încă în exil, viitorul rege Carol II și-a pus la punct - pe 23 de zile cu antetul *Hotel St. James d'Albany* - planul a ceea ce urma să întreprindă

¹ *Petite histoire de la desinformation*, Paris, Editions du Rocher, 1928.

odată întors în țară: înrâurirea presei locale și străine, evenimentele asupra cărora trebuia să influențeze, cultivarea sau, dimpotrivă, înlăturarea unor persoane etc.

Iar, printre altele, a notat:

„Știrbey vrea să împiedice revenirea prințului”.

Și:

„Regina își poate face iluzia de a juca rolul de vioară primă în politică”. Lăsând să se întrevadă că el se va opune.

Adversitatea sa față de Știrbey și de propria-i mamă era, se știe, mai veche. Data din vremea când, în bună parte datorită influenței lor, a fost înlăturat de la succesiunea tronului ca urmare a aventurii cu Zizi Lambrino și a ruperii căsătoriei cu principesa Elena, spre a fugi cu Elena Lupescu.

Încât, revenit în țară, una din primele sale măsuri a fost împiedicarea oricărui contact între Știrbey și regina Maria, izolând-o pe aceasta de societatea bucureșteană, în timp ce Știrbey a avut parte de un regim și mai strict: supravegheat zi și noapte, în locuri publice și în reședințele private, în deplasări cu mașini sau pe jos, în familie sau în întâlnirile cu persoane mai mult sau mai puțin apropiate. Iar constatările făcute de urmăritori erau consemnate în Note, ce ajungeau pe masa regelui, foarte interesat de cuprinsul lor.

Acum, ele se află în custodia Arhivelor Naționale unde, citindu-le, am avut senzația că mă aflu în fața fișelor pentru scrierea unei cărți ce-și propunea să recreeze o intrigă puțin obișnuită.

Ea ni se dezvăluie treptat, începând cu a doua jumătate a lunii septembrie 1930, deci la trei luni după ce Carol Caraiman devenise Carol II.

Să luăm, dar, act de ea - acum când putem s-o facem - chiar dacă în limba pășărească și cu nume stâlcite, cum ne-a fost transmisă de iscoadele lui Știrbey.

Brașov- 15/9/1930

TANCRED CONSTANTINESCU^{II} a vizitat Duminică pe B. St fiind reținut la dejun.

În afară de chestiunile de ordin politic împreună cu BOXAL^{III} au discutat chestiuni financiare în legătură cu pierderile suferite de toți trei în urma scăderii valorii efectelor la bursa din Londra, unde au depus asemenea efecte bancare.

În seara aceleiași zile TANCRED CONSTANTINESCU însoțit de Boxai au plecat la București.

Nădejdea St.^{IV V} scrie articole literare pe care le trimite ziarelor germane din Timișoara.

Brașov- 16/9/1930

B. St. a stat astănoapte până la ora 10 cu familia și ELISABETA ȘTIRBEI³ care a plecat apoi la gară, luând trenul pentru străinătate.

Nimic nou.

II Ministru al Industriei și Comerțului între oct. 1923 - martie 1926. Președintele Consiliului de Administrație al Uzinelor Copșa Mică și Cugir (din 1927). Întemnițat de regimul comunist, a murit la Sighet.

III Edward Boshall, ginerele lui Barbu Știrbey.

IV Soția lui Barbu Știrbey (corect: Nadăje - n.n.)

V Fiica lui Barbu Știrbey.

*Barbu
Știrbey*

Braşov- 17/9/1930

Evi şi azi până la 10 B. ST. n-a eşit în oraş.

De câteva zile se observă zi cu zi împuţinarea scrisorilor pentru el. Scrisorile sosite la Bucureşti şi Buftea se aduc prin curier special.

29 Decembrie 1930

La ora 9 a venit de la Buftea cu maşina Domnul şi Doamna BOCSAN. După ce Doamna a rămas la palatul ŞTIRBEI, Domnul BOCSAN s-a dus la Reşiţa.

La orele 10,30 a sosit şi Domnul B. St. cu maşina Nr. 5450 - B condusă de şoferul MIHAI, care fiind trimis de stăpânul său în oraş s-a întors la orele 11,15 cu un plic în mână pentru B. St. La orele 12 B. St. a plecat cu maşina în strada Oteteleşeanu Nr. 3 la dentistul DRESSLER de unde a eşit la orele 12,40 plecând cu maşina mai departe în str. Buzeşti Nr. 120 la D-l inginer G. BALŞ a cărei soţie este sora sa.

La orele 16,20 domnul B. St. s-a reîntors la palat unde era aşteptat de un Domn de statură potrivită, brun, cu mustaţă mică, neagră, căm şi cu căciulă de LOTRU şi după o oră au plecat împreună la Domnul DUCA str. Grigore Alexandrescu Nr. 33. Aci s-a dat jos şoferul şi a intrat în casă, cei doi aşteptând în maşină 15 minute, după care a eşit o doamnă care a luat loc în maşină lângă domnul B. St. şi celălalt, pornind spre Şosea până la Hipodrom şi de aici la Mogoşoaia îndreptându-se spre Buftea. Observând direcţia, am încetat urmărirea, asigurându-mă că se duce la Buftea.

30 Decembrie 1930

Astăzi la orele 11a sosit cu mașina B. St. care a rămas la domiciliu, iar pe șoferul MIHAI l-a trimis cu o scrisoare la domnul Duca.

De aci șoferul s-a reîntors acasă.

5 Ianuarie 1931

La orele 10 a sosit B. St. împreună cu soția sa. La orele 11 au plecat toți împreună în oraș cu mașina până în strada Oteteleseanu Nr. 3 la D-l dentist DRESSLER, unde a rămas domnul B. St., dar doamna s-a reîntors cu mașina până în Calea Victoriei, de unde a trimis pe șofer la CAPȘA spre a cumpăra o cutie cu bomboane. După aceasta a pornit mai departe oprind lângă Biserica Albă, pe strada Alexandru Lahovari, la Casa de Modă „GINA” unde doamna a coborât, rămânând aci până la 12,10. De aci s-a reîntors la dentist și a luat pe B. St., apoi s-a întors până în fața locuinței, unde B. St. văzând că-l așteaptă o mașină a coborât, iar doamna a mers până la Legațiunea Germană din Calea Victoriei, intrând înăuntru.

După puțin timp a trimis un sergent la mașină și a luat cutia de bomboane cu încă un pachet mai mare. La ora 12,40 doamna s-a reîntors acasă. Imediat a sosit și mașina cu Nr. 1683 proprietatea lui DINU HIOTU^{VI} cu care doamna St. a plecat la Buftea. La orele 12,10 a eșit Dl. TANCRED CONSTANTINESCU

VI Constantin Dinu Hiott, soțul Caterinei, fiica lui Barbu Știrbey.

plecând cu mașina Nr. 1618. Această mașină a fost văzută de B. St. și este proprietatea D-lui TANCRED CONSTANTINESCU.

La orele 13,15 a plecat cu mașina și B. St. mergând în Șoseaua Kiseleff lângă palatul Principesei Elena la prințul KALIMACHI unde a rămas la masă. De aci șoferul cu mașina încărcată cu pachete s-a dus la închisoarea Văcărești lăsând pachetele pentru deținutul RUSII fost funcționar la Palatul Regal. De aci mașina s-a reîntors la domiciliu, apoi s-a dus la prințul KALIMACHI, de unde a plecat la Buftea cu B. St.

7 Ianuarie 1931

Astăzi la orele 9,30 a venit dela Buftea BOXALL împreună cu soția sa, ducându-se apoi în oraș de unde s-au reîntors la orele 12,30 spre a se duce la Buftea.

8 Ianuarie 1931

Astăzi până la orele 14 supraveghind casa ȘTIRBEI nu s-a putut observa decât mașina lui DINU HIOTU cu Doamna și BOXALL cu soția.

La orele 18 doamna BOXALL s-a dus cu mașina la Reșița^{VII} spre a-și lua soțul și a plecat la Buftea.

DUMITRU HÎNCU

9 Ianuarie 1931

La orele 9,30 a sosit cu mașina Nr. 1940 B. St. cu doamna venind dela Buftea.

La orele 10,30 au plecat împreună tot cu această mașină conducând șoferul MIHAI până la dentistul din strada OTETELEȘEANU Nr. 3. După jumătate de oră au plecat din nou reîntorcându-se acasă, unde B. St. a rămas, iar doamna continuând până la strada Buzești 100.

La orele 11,30 doamna ȘTIRBEI s-a urcat în mașină cu încă o doamnă cu care dela această adresă, pornind pe Calea Victoriei și oprind la Nr. 109 la casa GH. CANTACUZINO.

La orele 12,14 au eșit de aci și au intrat în casa ȘTIRBEI, de unde după 16 oră au plecat împreună cu B. St. în strada Buzești Nr. 100 la familia BALȘ, rămânând aci la masă.

La orele 12,30 B. St a eșit ducându-se cu mașina în Calea Victoriei Nr. 109 la GH. CANTACUZINO, iar de aci, după un sfert de oră, la domiciliul unde după ce a vorbi cu BOXALL l-a luat pe BOXALL cu care apoi, după ce a trecut pe acasă, au plecat la Buftea la orele 12,50.

14 Ianuarie 1931

Astăzi la orele 11 B. St. a sosit dela Buftea cu șoferul MIHAI Cu mașina Nr. 1940.

După ce a luat câteva pachete, s-a dus cu ele în str. Pitar Moșu la domnul ȘTEFAN MIȘU și de aci a

mers la societatea „Reșița” unde a lăsat o scrisoare, apoi la Ministerul de Externe.

De aci s-a întors în str. Pitar Moșu Nr. 6 la Domnul BALȘ și acasă unde a stat până la orele 13 când a plecat iarăși la Ministerul de Externe luând cu mașina pe domnul FILOTI^{VIII} pe care l-a dus în str. Pitar Moșu Nr. 6.

După 15 minute a eșit împreună cu un domn bătrân, cu părul alb, plecând apoi împreună cu soțiile la Buftea.

15 Ianuarie 1931

Astăzi a venit în Capitală venind dela Buftea la orele 11,30 B. St. cu mașina Nr. 1940 condusă de șoferul MIHAL. Până la orele 12,30 a stat acasă, venind la dânsul mai multe persoane, printre care am remarcat un domn foarte bine îmbrăcat, într-o blană de Biber și cu căciulă și ras complet, înalt, bine făcut

Odată cu „supravegherea” a fost pusă la punct și discreditarea lui Barbu Știrbey, precum și compromiterea apropiatilor săi. Iar cel care s-a pus, cu mult

VIII⁶ Eugen Filotti a fost mai întâi redactor la ziarele „Dimineața” și „Adevărul”, apoi directorul revistei „Cuvântul liber”. Atașat de presă la Praga, director al Serviciului presei din M.A.E. și ulterior, ministru plenipotențiar la Ankara, Atena și Budapesta.

zel, la dispoziția Palatului a fost Grigore Filipescu, directorul și proprietarul ziarului „Epoca”.

Care de la 15 noiembrie 1930 anunțase, într-un text în chenar gros *„în momentul când apar aceste rânduri, „Societatea Reșița” va fi cântat veșnica pomenire politicei Prințului Știrbey. Această politică era moartă, lipsea ceremonia funebră. Ea are loc astăzi în palatul unde trufia știrbească s-a manifestat cu maximum de îndrăzneală.*

... Ceremonia va fi simplă. Se va lua act de decesul politic al Prințului Știrbey”.

Iar trei zile mai târziu, cu titlul „Asanarea țării”, Gr. Filipescu își completase informația de mai sus, anunțând:

„Nu este suficient că sistemul Știrbey a fost condamnat, trebuie ca țara să știe că ceea ce a fost nu mai poate să fie și că alți Știrbey nu se vor mai naște în România.

Demisiile de la „Reșița” și „Banca de Credit” nu reprezintă decât partea întâia a programului de asanare”.

O altă „parte” a constituit-o, la 30 noiembrie 1930, numirea lui Grigore Filipescu ca director al Societății Române de Telefoane, prin mijlocirea căreia se putea nu numai vorbi, ci și asculta ce se vorbea.

Încât e ușor de înțeles și de ce, în primele zile ale lui decembrie 1930, directorul „Epocii” a atras cititorilor săi atenția că:

„Regele este ocrotitorul firesc și sincer al poporului, de aceea poporul trebuie să-l iubească, să-l înconjoare, să-l apere cu toată energia, fiindcă numai

mâna lui oțelită îl va putea scoate din nămolul în care el se zbătea în primejdia de a se îneca. "

Cu o asemenea „mână” n-a fost de mirare nici că la 13 decembrie și-a putut bucura lectorii anunțându-i:

„Ieri a avut loc adunarea societății de asigurare „Dacia România”.

Cu această ocazie i-a primit demisia Prințului Barbu Știrbey din consiliul de administrație al societății. "

Și, mereu doritor să slujească „poporul”, ziarului „Epoca”, n-a putut, bine înțeles, să-i scape nici „Un episod scandalos al afacerilor Știrbey”.

Încât la 16 decembrie 1930, a semnalat:

„Cititorii noștri știu că Prințul Știrbey asigurându-și un tarif vamal rușinos și mulțumită influențelor oculte pe care le exercita, deținea un adevărat monopol al aprovizionării cu vată și bandaje pentru armată și Crucea Roșie.

Acum ni se aduce la cunoștință că din contractul în vigoare, semnat de un oarecare Lazăr Samit, reprezentantul Prințului în această afacere, Fabrica Buftea mai avea de predat un lot de 30000 metri tifon. Acest ultim lot a fost, însă, de o calitate atât de inferioară încât Depoul sanitar al armatei a opinat pentru refuzarea lui”.

Era o „rană” pe „trupul poporului” pe care vata și tifonul Prințului Știrbey nu puteau s-o oblojească.

De aceea, „Epoca” a și solicitat:

„Pentru lămurirea celor de mai sus, cerem stăruitor instituirea unei anchete urgente”.

DUMITRU HÎNCU

Și, în fine, după multele și stăruitoare sale eforturi, la 27 ianuarie 1931, a fost în măsură să întrezărească și vremuri mai bune:

„Astăzi credem că situația s-a schimbat. La „Reșița” a fost ales un nou președinte.

... Suntem convinși că sub președenția d-lui general Baliff, dl. Vlasopol (care puțin înainte fusese numit de ziar „prietenul nostru”) nu va mai fi pus în imposibilitatea de a face lumină asupra unor bunuri”.

Dar nu numai „Epoca” avea motive să fie mulțumită că „situația s-a schimbat”. Generalul Baliff, foarte activ în pregătirea revenirii în țară a regelui, avea și el toate motivele să fie bucuros de „vremurile bune”. Căci, în afară de „Reșița”, a fost mai întâi gratificat cu diverse funcții la Palat și apoi cu demnitatea de membru al Consiliului de Coroană, factor decident mai presus de guvern.

Între timp, învins de atotputernica armă a calomniei, Barbu Știrbey se expatriase, stabilindu-se în Elveția, f

Și un olt „indezirabil”

„Nedorități” la Palat au fost însă, nu numai Barbu Știrbey și familia sa, ci toți cei care n-au înțeles să se dezică de dânsul și de ai lui. Iar cel față de care s-a procedat cu o uluitoare lipsă de scrupule, a fost mai ales ministrul Germaniei la București.

*Gerhard von Mutius (1872 -
1934)*

Poate greu de crezut acum, dar așa s-a întâmplat.

Să vedem, însă, cine a fost acesta.

La jumătatea lunii iulie 1926, o Notă a lui Frederic Naro, ministrul român la Berlin, și-a informat superiorii despre numirea în Capitala noastră a lui Gerhard von Mutius, comunicând și câteva date despre el:

„Von Mutius a intrat în cariera diplomatică în 1902. Ministru plenipotențiar la Oslo, Președintele delegațiunii de pace la Paris în 1920, când a fost numit la Copenhaga.

Spirit cultivat, a lăsat pretutindeni cea mai bună impresie prin firea sa manierată și având în mod întâmplător ocaziunea a-l cunoaște personal l-am găsit în relațiunile de afaceri prevenitor și doritor a ne fi agreabil”.

Asta a fost, deci, tot ce s-a știut atunci la M.A.E.

După trei luni, mai exact la 2 noiembrie, două trăsuri ale Curții Regale au oprit în fața Legației Germane din Calea Victoriei spre a-i conduce la Palat pe Gerhard von Mutius și colaboratorii lui.

Prezentarea scrisorilor de acreditare trebuia să aibă loc la ora 12,30.

Atunci și-a făcut intrarea în Sala Tronului regele Ferdinand și noul ministru - care-l înlocuia pe Gustav von Fraytag ce-și reprezentase țara din 1921 - a citit scrisoarea prin care mareșalul Paul von Beneckendorf și von Hindenberg, președintele Reichului, împuternicea să-l reprezinte, întrucât:

„Verificatele sale calități mă îndreptățesc să fiu convins că, la fel ca predecesorul său, se va strădui,

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

la rândul lui, să câștige bunăvoința Majestății Voastre în misiunea ce i-a fost încredințată”.

Întrevederea dintre rege și noul ministru a durat aproape o oră, desfășurându-se în limba germană și în termeni foarte cordiali.

Iar la 26 noiembrie, regele Ferdinand a semnat și următorul decret:

„Văzând și cercetând puterile Domnului Gerhard von Mutius cu data de 26 August 1926, prin care Guvernul Germaniei l-a numit Consul General și dorind a primi și trata cu toată favoarea pe Dl. G. von Mutius, îi dăm voie să se bucure în circumscripția sa consulară de puterea zisei patente și de toate privilegiile și scutirile alipite funcțiune! sale. Ordonăm autorităților administrative și judecătorești de a-l recunoaște în calitatea de Consul General al Germaniei spre a-și putea îndeplini fără împotrivire, conform convențiilor și uzanțelor, funcțiunile ce îi sunt încredințate cu condițiune, însă, fără să aibă dreptul de a putea invoca calitatea sa de Consul General spre a se sustrage ziselor urmăriri. Ordonăm cu deosebire autorităților administrative din întreg Regatul României, să privegheze la îndeplinirea Decretului de față”.^{IX}

Dat în București la 26 Noiembrie
1926

IX Arhiva M.A.E. Fondul Gerhard von Mutius.

Luând cunoștință de acest text, trebuie să avem în vedere că în momentul când a fost edictat, în România viețuia o importantă minoritate germană, activă și prosperă, răspândită în multe așezări

DUMITRU HÎNCU

urbane și rurale și de aici nevoia de Consulate la Brașov, Sibiu, Cluj, Timișoara, Cernăuți, Constanța sau Galați, coordonate de un Consul General.

Ultima prevedere a Decretului trebuie să-i fi stârnit, însă, cel puțin un zâmbet noului ministru plenipotențiar. Căci unicul negoț pe care el l-a practicat vreodată a fost... comerțul de idei.

Cercetări făcute în Arhiva diplomatică a Ministerului de Externe German, mi-au permis să descopăr, printre altele, acest elocvent tablou al carierei lui von Mutius:

Născut: 16.9.1872, la Gellenau, comitatul Glatz

Decedat: 18.10.1934

1896 Licențiat în științe juridice

1903 Intrat în serviciul Min. de Externe

1903 Transferat la Ambasada din Paris

1903 Transferat la Ambasada din St. Petersburg

1904 Numit Secretar de legație

1905 Colaborator al Cancelariei Reichului

1907 Prim secretar al Legației din Pekin

1909 Secretar doi al Ambasadei din Paris

1911 Cu titlu temporar la Legația din Constantinopol

1912 Prim secretar al Legației din Constantinopol

1914 Detașat la Marele Cartier General

19.10.1915 Șeful Departamentului politic al Guvernământului Varșovia

16.8.1918	Serviciul militar
26.7.1920	Ministru plenipotențiar la Oslo
26.7.1920	Pensionat temporar

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

2.8.1920	Conducătorul Delegației germane la Conferința de Pace,
25.10.1921	însărcinat cu conducerea unei Comisii germano-olandeze pentru reglementarea problemelor de graniță
29.7.1921	Detașat la Ministerul de Externe
19.4.1923	Ambasador la Copenhaga
27.6.1926	Ambasador la București
25.7.1931	Pensionat temporar
18.7.1933	Pensionat definitiv

Dar, mărturisesc, în mai mare măsură am fost interesat de altă latură a personalității sale. Căci fie și o sumară trecere în revistă a lucrărilor sale relevă că Gerhard von Mutius a fost și un mare om de cultură, un vizionar.

Iată măcar (în traducere) câteva titluri: „Centrul de gravitate al culturii”; „Actualitatea lui Goethe”; „Nietzsche și problema valorii”; „Kierkegaard și Germania de astăzi”; „Vincent van Gogh”; „A avea și a fi” sau „A fi și a Deveni”. După cum n-a rămas inactiv nici în răstimpul cât s-a aflat în România. Revistele de limba germană „Ostland” sau „Klingsor” au beneficiat de colaborarea lui cu eseuri ca „Arta de a scrie la J. J. Bachofen”, „Stat și Națiune”, „Tinerete și bătrânețe”, „Natan înțeleptul”, „Religie și structură”, „Despre știință”, „Wallenstein” sau „Răpirea lui Garymed”.

Și tot în răstimpul petrecut în România i-a apărut volumul de amintiri „Geschlossene Zeiten” (Vremi apuse) scris în anii 1924-1925 la Copenhaga, dar publicat la Brașov (Tip. W. Krafft, f.a).

Dar, evident, de cert interes pentru cunoașterea epocii sunt și rapoartele trimise de von Mutius Ministerului de Externe German.

Cercetările făcute în Diplomatische Arekiv des Auswärtigen Ant mi-au permis să intru în posesia întregului lot. Pentru ce va urma este, mai ales, acest Raport care ne convinge cât de lipsită de temei avea să fie campania de discreditare a relației dintre von Mutius și Știrbey, prezentată că ar ascunde tot felul de intrigi și comploturi.

Deutsche Gesandtschaft
Bukârcsi.

Inhalt der Bonlichkosten und Manifest der neuen legierung Stirbey,

*In den Anlagen beehre ich atoA
vine Liste der btsher bekannten Mitglieder
der neuvn Suauntscken iegierung «it Murjter
Charakteristik der etnaelnen Pereonlllohket-
ten und dae Manifest vorsulegen, uit dea cie
vor die Bffentlichkett getreten aind**

*Ich no eh te besonders darauf hin-
eie starh rfi, t z sr. î"
ite-ae» Hantfsit hervort ritt.*

W. S. Doh
4 JUN 1927

a guvernului Știrbey:

Legatia Germaniei

București

București, 8 iunie 1927

J. Nr. 1

- 3 copii -

Cuprins: Personalitatea și manifestul
noului guvern Știrbey

În Anexe am onoarea a vă prezenta lista personalităților cunoscute din noul guvern român, însoțită de scurte caracterizări și de manifestul cu care s-a prezentat în fața opiniei publice.

Ași dori, în special, să atrag atenția asupra locului pe care îl ocupă în acest manifest problema prințului moștenitor.

Mutius

K114289

Po 5 Rum.

Anexa 1

1) Prințul Barbu Știrbey

Prim-ministru, ministru de Interne

și ad-interim la Externe

Apărent fără partid, dar liberal prin interesele sale economice. Favorit al Reginei. Om de încredere al lui Brătianu și în felul acesta și al Regelui. Fără

25

DUMITRU HÎNCU

scrupule, dar într-o manieră elegantă. Personalitatea și viața familiei sale vădesc o

puternică influență a culturilor germană și engleză. Numirea sa, datorată exclusiv Reginei, n-a corespuns dorinței lui Brătianu care l-ar fi preferat pe generalul Prezan.

Și, după scurte caracterizări ale unor membri ai Cabinetului (C. Argentoianu, dr. N. Lupu, Ion Inculeț, Mihai Popovici și Alex. Lapedatu) s-o reținem pe aceea a lui:

7) Stelian Popescu Ministrul Justiției

Pretins fără partid.
Proprietar al ziarului
„Viitorul” (în realitate al
ziarului „Universul” - n.n.).
Ministrul Justiției sub Take
Ionescu. Germanofob de
cea mai joasă speță.

Dacă ar fi trebuit însă, ca von Mutius să-l definească și după doi-trei ani pe Barbu Știrbey, ar fi făcut-o în cu totul alți termeni. Căci, între timp, atât ei, cât și soțiile lor, s-au cunoscut de aproape și au legat o strânsă și frumoasă amiciție.

Nu știu câți mai sunt acum cei care știu ceva despre Nadeje Știrbey și Marie von Mutius.

De aceea iată cum a descris-o N. Iorga pe cea dintâi:

„Doamna Nadejda Știrbey, fiica beizadelei Bibescu, fusese crescută, din cauza unor triste împrejurări de familie, în Germania și frumoasele versuri și povești, dintre care cele dintâi au fost traduse și de mine în

românește, fuseseră redactate și tipărite în limba germană. Dintre fiice, cea mai mare moștenise înaltele însușiri intelectuale ale străbunului Vodă Știrbey și o discuție cu dânsa asupra oricărui subiect era o adevărată plăcere.”^x

Dar nici G. Topârceanu n-a fost insensibil la talentele sale și a tradus din versurile ei într-o vreme când numele Știrbey nu era deloc pe placul stăpânirii, în revista „Însemnări ieșene” din aprilie 1936, i-a publicat această poezie care ne transmite și acum ceva din grația sufletului autoarei:

Coboară drumul
Domol coboară drumul spre mormânt
Cununa vieții noastre - ofilită, Și foaie
după foaie veștejită
Se duce-n vânt

Ovalul feții, gingașul contur Cu fragede
culori copilărești, Doar în portretul vechi
al celor dimprejur
De mai găsești...

Și ne rămân prietenii pe rând
Căzuți în urmă, drumul ne desparte, Le
facem semn cu mâna
Și drumul, altădată atât de viu
E tot mai greu, tot mai pustiu.

DUMITRU HÎNCU

X N. Iorga *O viață de om. Așa cum a fost*. Editura „Minerva”, 1976, p. 510.

Se învâрте lumea-n cerc amăgitor Și fără
ca vreun suflu s-o atingă, Cununa vieții se
scutură ușor Pe când de sus începe-
ncetișor

Să ningă...

Dar și Marie von Mutius era o făptură ce-i
fermea pe cei care o citeau. Mi-e cu atât mai ușor
s-o afirm, cu cât pot face apel la o recenzie, apărută
în „Adevărul literar și artistic” din 1 aprilie 1928, la
nuvela „*Le Miroir und Der Spiegel*”, publicată la
Berlin, dar - a amintit semnatarul ei - putea fi găsită
și în București, la librăria F. Zweier, din Bulevardul
Elisabeta.

Ce spunea, dar, publicistul I. Băilă:

„Autoarea acestei interesante nuvele trăiește în
mijlocul nostru. Originară din Franța, d-na Marie von
Mutius a devenit soția d-lui Gerhard von Mutius,
actualul reprezentant diplomatic al Germaniei în
Capitala noastră. Împrejurarea aceasta a făcut ca d-
na Marie v. Mutius să cunoască egal de bine limbile
franceză și germană și să devină o scriitoare
apreciată de ambele națiuni cărora le aparține.

Sub pseudonimul M. de Boissy a publicat în
limba franceză două volume de versuri *Ombres et
Clartes* și *Pages d'hier*, iar în limba germană o
povestire *Mein Dänischer Freud*. Ultima ei lucrare
Le Miroir und Der Spiegel, de care ne ocupăm aici, a
scris-o deodată, în amândouă limbile, păstrând
exact forma și subiectul, fără a face o traducere
dintr-o limbă în cealaltă.”

După care i-a relatat cuprinsul:

„Oglinda, acest ghicitor brutal care nu știe să ascundă nimic, nici chiar femeilor pe cale de a-și pierde farmecul tinereții, poate fi, totuși, un iscusit amăgitor pentru o femeie ce se privește în ea cu dorința tainică de a mai descoperi ceva în priviri și în trăsăturile fetii, ceva din acel misterios vinoncoace care poate atrage bărbatul dorit. Sub sugestia unei astfel de amăgiri, încearcă și văduva Ana-Maria să-și refacă viața prin cucerirea amorului lui Serge, vărul prietenei Olga. Pus prin jocul fatal al sortii între femeia al cărui păr începe să înflorească și între verișoara lui de douăzeci și cinci de ani, Serge nu se gândește mult și pleacă cu aceasta, nimicind cu brutalitate toate iluziile și speranțele văduvei Ana-Maria.”

Obiectul recenziei lui Ion Băilă n-a fost, însă, ultima carte a lui Marie von Mutius. I-a urmat volumul *In memoriam*, o antologie de versuri din opera lui Detlev von Liliencron, Rainer Maria Rilke și Hugo von Hofmanstahl, într-o ediție bilingvă, publicată la Brașov.

Pe Rilke îl cunoscuse din copilărie și, în 1918, acesta îi scrisese că „inima și sufletul său năzuiau din totdeauna la o lume egală.” Și dacă dânsa a dorit să-l traducă în limba franceză - a explicat M. v. Mutius în prefață - e „pentru că voia să facă mai cunoscut sufletul poetului rătăcitor.”

Existența în timp a familiei von Mutius a avut, însă, și alte laturi. Despre unele din ele am aflat în circumstanțe total neașteptate. Sosit la Heidelberg după cele două luni petrecute în Arhiva diplomatică a Ministerului de Externe German și povestind profesorului Heitmann - excelentul cunoscător al literaturii și istoriei noastre, despre care a și scris mult - că, printre altele, am fost foarte interesat de rapoartele lui

Gerhard von Mutius, domnia-sa mi-a spus că, după câte știa, o doamnă cu acest nume lucra în librăria din Birmarck Platz, piața centrală a vechiului și frumosului oraș universitar de pe valea Neckar-ului.

Bineînțeles, auzind asta, chiar în aceeași dimineață m-am și dus acolo.

La intrarea „clientului”, dintr-o încăpădere alăturată celei care da spre stradă, a ieșit o doamnă, subțire, cu părul cărunțit care, la întrebarea mea, mi-a confirmat, zâmbind, că dânsa era persoana de care mă interesam. Și, după o convorbire de zece-cincispre-zece minute în care s-a convins că știam câte ceva despre fostul ministru, m-a invitat s-o vizitez acasă a doua zi după-amiază. Dar, înainte de a pleca, m-a condus către un raft din care a scos o carte pe care, tot zâmbind, mi-a întins-o. Privind coperta și văzând numele autoarei, am înțeles că era chiar ... Dagmar von Mutius, viitoarea mea gazdă.

Locuia într-o casă încăpătoare, dar modest mobilată, situată pe o colină ce domina Neckar-ul.

Acolo am văzut, pentru prima oară, într-un tablou frumos înrămat, chipul lui Gerhard von Mutius și, într-un album cu fotografii, pe Marie von Mutius și cei trei copii - două fetițe și un băiețel, în costume populare românești, pozând în parcul palatului Știrbey de la Buftea.

Și tot atunci am aflat că în timpul războiului, cele două fiice - Marie Elisabeth și Dagmar - au trebuit să muncească într-o uzină de armament, iar fratele lor, Bernhard, a murit pe frontul de Răsărit.

Castelul familiei, de la Gellenau, în Silezia, a fost ras de pe fața pământului de trupele sovietice care

înaintau spre Vest, iar casa din Berlin a fost distrusă de bombardamentele Aliaților. „Jurnalul” lui Gerhard von Mutius, păstrat de familie în două exemplare, a dispărut și el odată cu aceste dezastre.

Despre intempestiva plecare din București a familiei, amabila mea gazdă mi-a spus doar - și cu o evidentă reținere - că s-a datorat unei intrigi ale cărei dedesubturi le-a uitat.

Încât adevăratele cauze le-am aflat odată întors la București din presa vremii și, ulterior, la Viena.

Ce se întâmplase?

La 18 noiembrie 1930, ziarul „Epoca” a publicat în original și într-o traducere aproximativă - următoarea scrisoare:

București, 13 noiembrie 1930

Mult stimat Domn von Kugelgen,

Sunt neplăcut surprins de reproducerea atacurilor d-lui Grigore Filipescu împotriva Prințului Știrbey, atacuri apărute în ediția de azi a ziarului „Bukarester Tagblatt.”

Evenimentul comunicat de o persoană atât de dubioasă ca Filipescu, nu interesează pe nimeni în cercurile germane și consider că se comite o greșeală principială dacă ziarul „Bukarester Tagblatt” se asociază la certuri interne românești.

Aș dori ca, după reîntoarcerea mea, să mai discut cu D-ta.

Cu cele mai bune salutări
al Dv. devotat
(EE) von Mutius

Așadar, „Epoca” a putut publica o scrisoare a ministrului german ce nu era adresată nici directorului, nici vreunui redactor al său. Iar, în treacăt fie spus, cine compara cele două versiuni ale scrisorii se putea convinge că von Mutius nu utilizase expresia „personalitate atât de dubioasă”, ci „personalitate îndoielnică”. „Epoca” n-a avut, însă, timp de așa ceva.

A adăugat, însă, scrisorii ministrului german, în aceeași traducere răuvoitoare, o „Rectificare” a ziarului „Bukarester Tagblatt” pe care a prezentat-o ca scuze ale acestuia pentru eroarea comisă:

„Regretăm de a fi redat în ziarul nostru demascările filipescane, cu cât în mod vizibil este vorba de bârfeli răuvoitoare. Pe de altă parte, însă, fiind vorba de o personalitate a țării, aproape în imposibilitate de a se apăra, nu voim să ne asociem la acest joc puțin nobil.”

Iar odată această precauțiune luată, directorul „Epocii” a trecut la ceea ce intenționa, de fapt, să facă; să-l atace pe von Mutius:

„Din punct de vedere principal, protestăm cu ultima energie pe lângă d. ministru de externe împotriva amestecului unei legațiuni străine în treburile noastre interne.”

Sau „Bukarester Tagblatt” este un ziar românesc redactat pur și simplu într-o limbă străină ca „L'Independance Roumaine” și în cazul acesta ministrul Germaniei n-are nici un drept de cenzură asupra redacției, liberă să se ocupe de toate chestiile de politica românească sau această foaie

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

organul oficial al legației din Calea Victoriei și atunci guvernul trebuie să ia măsuri împotriva ei.

Așadar, pentru a fi bine înțeleși, zicem: Sau pleacă D. von Mutius sau dispare „Bukarester Tagblatt”.

Față de latura principală a chestiei, partea personală trece pe planul al doilea.

Din prima zi a sosirii sale în țară, d. von Mutius sedus de argintăria de la Buftea, a fost sluga plecată a Prințului Știrbey.

Aprecierile unui asemenea domn ne lasă absolut reci.

I-ași apleca tratamentul pe care-l merită, dacă n-ași avea certitudinea că se ascunde în dosul calității sale de diplomat.

Nu mă îndoiesc că nicio divizie de uhlanî nu va parveni să scoată pe teren pe acest caraghios.

Grigore Filipescu

Trec peste aprecierile și implicațiile lui Gr. Filipescu când știm acum cui i se adresau. Dar, cum e ușor de imaginat, incidentul a fost pe larg dezbătut atât în presa de limbă română, cât și în cea germană.

Unele ziare s-au mulțumit, e adevărat, cu comentarii moderate. Bunăoară, „Adevărul” din 18 noiembrie, după ce a reprodus scrisoarea lui von Mutius și diatriba lui Filipescu, s-a mărginit să

atragă atenția că:

„Incidentul e viu comentat în toate cercurile. El e menit să aibă consecințe asupra cărora nu voim să anticipăm, dat fiind caracterul delicat, atât politic, cât și personal al întregii chestiuni. ”

33

DUMITRU HÎNCU

Iar a doua a reprodus această punere la punct primită din partea lui „Bukarester Tagblatt”:

1) *„Epoca” n-ar fi trebuit să facă uz de scrisoarea d-lui von Mutius, pentru că această scrisoare a fost furată.*

2) *„Bukarester Tagblatt” este un ziar românesc de limbă germană.*

3) *D. von Mutius, în calitate de cititor al ziarului, are dreptul să-și spună părerea asupra atitudinii ziarului fără ca prin aceasta să exercite o presiune.*

4) *Ca atare, nu-i exact că redactorul lui „Bukarester Tagblatt” care a publicat articolul contra prințului Știrbey a fost concediat. El a demisionat pentru că „urmărea alte posturi. ”*

5) *Nu-i exact că retractarea publicată a apărut în urma presiunilor d-lui von Mutius, care nu era de față (fiind plecat din țară - n.n.) în momentul publicării ei. ”*

La unison, însă, cu Grigore Filipescu, „Universul” s-a folosit, parcă, de prilej spre a confirma caracterizarea despre o germanofobie de cea mai joasă speță a proprietarului său Stelian Popescu. Și mai multe zile la rând s-a dezlănțuit în nestăpânite calomnii la adresa ministrului german și a

germanilor în general.

Vineri 19 decembrie 1930, în rubrica „Buletin politic”, un autor anonim s-a întrebat:

„Cine este D. von Kugelgen, care în fața lumii apare drept conducător al acestui ziar? Este el supus român și se bucură de toate drepturile civile și politice, așa cum cere art. 25 din Constituția noastră? Nu credem. Fiindcă atunci nu s-ar fi pus la ordinele

34

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

unei legații străine, decât dacă este un trădător și în cazul acesta merită împușcat.

Este supus german? Atunci cum i s-a permis să poarte răspunderea unui ziar străin pe pământul românesc?

Se repetă, oare, și azi procedeele de tristă memorie ale fostului ministru german din București din timpul războiului, von den Busche, când acesta finanța și controla anumite ziare spre a induce în eroare opinia publică? Nu suntem nici azi scutiți de influențele plătite în țara noastră?!”

Iar a doua zi, în articolul „Cazul von Mutius și câteva precedente”, ziarul l-a somat pe ministru să-și grăbească „ispășirea”, luând exemplu de la alți diplomati! care se plasaseră în situații neconvenabile și-și ceruseră rechemările. Și tot în același număr, un alt articol, semnat Gheorghe Derussi, a vrut să știe dacă von Mutius își imagina, cumva, că nimic nu s-a schimbat în România de când „sub călcâiul cotropitorului s-a găsit o mână de ticăloși gata să devină unealta dușmanului - sau

mai târziu când, după victorie, defetiștii și trădătorii care, uluiți o clipă, și-au recăpătat siguranța și trufia sub scutul unei inexplicabile inteligențe. ”

Apoi, din nou, la 21 decembrie 1930, scos parcă din minți că nu se făcea „dreptatea” pe care o reclama, oficiosul lui Stelian Popescu a făcut apel la... Siguranța Statului ca la ultima instanță ce putea pune capăt unei „stări intolerabile”, dar strecurând și o amenințare: »

35

DUMITRU HÎNCU

„Sperăm - a avertizat ziarul - că poliția și Siguranța vor fi luat sau nu vor întârzia să ia măsurile de rigoare contra acestui cuib de spionaj, pentru ca să nu fie nevoit publicul să facă el aceea ce poliția și Siguranța ar întârzia să facă. ”

Prefer să nu comentez acest noian de acuzații false și de calomnii, dar când le-am citit m-am întrebat: oare cei care le debitau chiar nu știau să și citească?

Căci înainte cu doi ani, „Adevărul literar și artistic” acordase, de pildă, mult spațiu unei conferințe ținute de von Mutius la Sibiu, pe tema „Națiunea și Statul”, comentând-o în acești termeni:

„Experiențele trecutului au arătat în nenumărate rânduri că un ministru poate foarte ușor strica opera unui filosof, dar un filosof nu poate strica opera celui dintâi, fiindcă cel dintâi se lasă de multe ori influențat de interese politice care nu au totdeauna ca scop binele obștesc, dar un filosof gândește și acționează totdeauna în sensul suprem al umanității. ”

Și a reprodus mai multe pasaje din textul oratorului, printre care această reflecție ce-i vădea gândirea liberă de autentic vizionar:

„... devine și mai puțin important în care punct al globului te afli la un moment dat. Întregul Pământ se preface în patria omului, întreaga economie devine tot mai mult unitară.”

Dar chiar și după ce „Epoca” și „Universul” revărsaseră atâtea neadevăruri, autorii lor ar fi putut citi - în „Convorbiri literare”, din noiembrie 1931 - traducerea

36

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

unui articol al lui Gerhard von Mutius, apărut cu o lună înainte în „Klingsor” și care i-ar fi putut convinge cât de străine îi erau acestuia ura între națiuni, xenofobia.

Articolul era intitulat „Germanii de naționalitate germană și germanii de supușenie străină” și afirma:

„Suntem liberi ca fiind conaționali cu alții și suntem liberi ca fiind supuși ai unui stat.

Ca atât supușii germani, cât și germanii supuși ai altor state să se regăsească totdeauna într-o lume a libertății, servindu-se unii pe alții, aceasta e menirea care le incumbă amândurora. Această menire va fi realizată cu o rodnicie cu atât mai mare din înrudirea misterioasă a oricăror tinte morale, cu cât fiecare, supusul german și germanul supus unui alt stat, vor satisface cu mai multă sfințenie misiunile pe care i le impune statul din

care face parte și comunitatea de ... întruchipată de el.

Cine servește cu credință Statul său, va fi credincios și față de poporul său. "

Gerhard von Mutius era atunci departe de meleagurile noastre, retras în patria-i de origine care, după doi ani, l-a și renegat, odată cu venirea la putere a naziștilor.

Plecase din țară în circumstanțe jignitoare pentru un diplomat în misiune. Și de aceea, ministrul austriac la București a socotit că trebuia să le relateze amănunțit Cancelariei vieneze într-un raport din care reproduc, în traducere:

37

**Abreise des deutschen ucsandtai
von Eutius.**

Vertroulich!

\$»<,d,3er.v.S.I.I.J.2.1/?. -

''S*: ■ • X *

**Eeir Vizekcnzler, ^-*940 FB~~3 Iff
tjt'tf**

**Eirzlich 1st fier Poștei dee hiesigcn deutocheii
Gcsondten vo'rnt ■țeitoiden. Der biriicrire "eacudte, "err
"-crberâ r r. i'utius, der echos Jnde Ji'nur.r naoh Berlin
abgereist iet, iu;t nun-icj.r seines hiesloen Ikuehelt
oufgelSst und rird nicht nehr aui' eeenen Poeten
zur'Jckkehren.Dieeee Velanz het nit der gegenriirtigen
Situation nic'.ts zu tun, aoniern ihre Grume reichen
ueiter surUok.**

**"'ie ieh in frdheren Berichten zu riederholten
lalen er - uiihnte, beștelit znischen den ZDnig uud eeenen
urgsten "i&rceo'ier cue der Tronfolgerzeit, dea Prinzen
Borbu Stiebey, einc crbitterte Peindeehe.'t, die**

eiahds^mEdjisB,ndirjahren ifeils Seiner lejeetut in
 keiner lieise eenildert hat. Bine der ersten Heesnahncn
 des i3nip,e Moh seiner liohkehr rar daher, jede
 Verbindung zrisoi.en seiner Eutter und den Prinzen zu
 unterbinden und Letztere volist julig zu ieolieren. Der
 Prinz zog eioh auf sein bei Zukşrest gelegenes Out Buftea
 zurttek tnd wurde dort nanentlioh hineichtlich seines
 Verkehrs aufs schfirfste Ubenmoht. Die hiesijje
 Geeuecliaft und dee diplona- tisohe Korpa schrtnkten
 daher ihre Beziehungen zu ihn auf das dusserste ein.
 ./..

An den

Harrn Vizekanzler Dr. Johann Soh ober,

» I 8 II .

38

Schițe, pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Z/INP

Plecarea ministrului german von Mutius
Confidential

>

Domnule Vice-Cancelar

3. IV. 1931

Postul de ministru german de aici a devenit
 recent vacant. Domnul Gerhard von Mutius, fostul
 ministru german, plecat din ianuarie la Berlin și-a
 golit acum casa și nu se va mai înapoia la postul
 său. Această vacantare nu are nimic de-a face cu
 situația de acum, motivele ei sunt mult mai vechi.

După cum am arătat în mai multe rapoarte
 anterioare între Rege și Prințul Barbu Știrbey, cel
 mai aprig adversar al său pe vremea când era prinț

moștenitor, exista o puternică adversitate, ce nu s-a micșorat de fel în cursul exilului de mai mulți ani al Majestății Sale. Prințul s-a retras la moșia sa de la Buftea, unde era foarte strict supravegheat. În această situație, atât societatea bucureșteană, cât și corpul diplomatic au renunțat la orice relație cu el.

Cu atât mai mult l-a supărat, de aceea, pe Rege că Domnul von Mutius și soția sa - foarte bună prietenă cu prințesa Știrbey - au continuat să rămână și mai departe legați de perechea princiară, afișând-o, ostentativ, cu orice prilej.

... Așa s-a ajuns că la cererea Domnului von Mutius de a fi primit în audiență de Rege spre a-și prezenta fratele, i s-a răspuns că acesta poate veni, dar el nu. Prezентându-se la Legație, maistrul de ceremonii al Palatului, i-a comunicat că Regele nu

39

DUMITRU HÎNCU

putea fi de acord cu manifestarea atât de provocatoare a prieteniei sale cu Prințul Știrbey și, deci, nu mai era în situația de a-l putea primi. Cu alte cuvinte, în loc să se ceară la Berlin rechemarea sa, i s-a trântit, pur și simplu, ușa în nas, încât Domnului von Mutius nu i-a mai rămas altceva de făcut decât să plece din București.

Până acum nu a fost primită o rechemare oficială de la Berlin. După cât se pare, Ministerul de Externe german nu intenționează s-o facă într-un viitor apropiat, spre a-și demonstra, astfel, dezaprobarea sa față de modul cum a fost tratat ministrul. Până una-alta, legația este condusă de însărcinatul cu afaceri Kirchholt.

Folosindu-mă de prilej, îmi permit să amintesc că individul Terianu, expulzat cu prilejul recentei treceri prin Austria a Prințului Știrbey era, după informațiile mele, agent al Siguranței Generale însărcinat cu urmărirea lui.

Lukes

Domnului Vice-Cancelar dr. Johann Schober

VIENA

Nu-i lipsit de interes, poate că de pe o filă anexată raportului Lukes se poate vedea că destinatarii lui au decis ca el să fie transmis și Legațiilor din Berlin, Londra, Paris, Roma, Budapesta, precum și Direcțiunii Poliției din Viena.

Mai mult, cele întâmplate lui Gerhard von Mutius au fost evocate și după nouă ani, într-o carte apărută

40

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

la Paris.^{XI} Autorul, foarte sever cu oficialitățile bucu-reștene care se apropiiau tot mai mult de Germania nazistă, s-a adresat astfel cititorilor săi:

„Nu cred că cineva de bună credință ar putea admite că un asemenea regim poate fi asimilat cu un regim democratic.

... Personalități cunoscute au de suferit de pe urma unor asemenea practici.

XI J. Thomas, *Les Roumains nos allies*. Paris, Editions Fernand Sovie, 1939.

Așa s-a putut întâmpla ca la finele anului 1929 ministrul Germaniei la București să fie victima unui furt. Acest diplomat, D. von Mutius, om foarte cultivat, a trimis într-o zi o scrisoare directorului unui ziar german din București în care a avut imprudența să trateze drept lichea un publicist român G. Filipescu și s-ar putea să fi avut motivele sale, dar scrisoarea a fost interceptată de un funcționar al cenzurii și vândută românului în cauză. Într-un acces de furie, acesta a publicat un articol violent, grosolan și provocator împotriva ministrului german. Primul-ministru de atunci a încercat să minimalizeze incidentul, afirmând că D. von Mutius n-a avut intenția să insulte pe G. Filipescu și reciproc, dar n-a vrut să spună și că scrisoarea „căzuse în mâinile” celui căruia nu era adresată și bietul ministru al Germaniei a fost în cele din urmă rechemat. ”

Dacă l-am citat pe J. Thomas, n-am făcut-o pentru că redactarea lui mi s-a părut ca aducând

DUMITRU HÎNCU

ceva în plus, ci pentru că dovedește că intriga urzită împotriva lui von Mutius a trezit ecouri și după aproape un deceniu.

Mult mai elocventă a fost reacția lui von Mutius după plecarea din țară. Aș spune: exact cum nu s-ar fi așteptat cei care s-au comportat așa cum am văzut.

În numărul din ianuarie 1932 al revistei berlineze „Europäische Revue” a publicat articolul „Rumänien - Land und Volk” (România - țară și popor - n.n.) în care, după o expunere asupra poziției geografic- culturale a României, a conchis:

„Dacă după această schiță a României Mari de astăzi, vom încerca să aruncăm o privire generală asupra ei, am vedea că ea oferă tabloul unei zone intermediare, identice cu premisele geografice și culturale ale Germaniei.

... Pe de altă parte, românul cultivat face, indubitabil, parte din elita culturală a Europei. Impresionante sunt, mai ales, spiritul, umorul și vioiciunea pe care le întâlnești la femeile din înalta societate. Căci dacă există popoare ca englezii, scandinavii și, azi adăugăm, germanii la care, în genere, bărbatul precumpănește, există, însă, și altele cu o predispoziție feminină, în care femeia are cea mai înaltă, mai armonioasă expresie a ființei lor. Printre ele, în opinia mea se numără francezii, polonezii și last not least românii. ”

Și, spre a nu fi, probabil, părtinitor, ceva mai departe a ținut să adauge: *„Și printre bărbați afli mai mult decât prea puțin intelect. ”*

42

Schițe pentru un tabfou de epocă (1930-1940)

După o lună, a reluat tema și în cadrul unei conferințe, despre care Legația română din Berlin a raportat:

10 februarie 1932

VI

„Domnul von Mutius, fostul ministru al Germaniei la București, a ținut o conferință asupra

României (Land und Volk) la Institutul Harnack în ciclul de conferințe organizat de „Der Deutsche Aurlandscher Akademischer-Club.

Conferința a fost ascultată de un public numeros și foarte ales. Printre auditori se găsea un mare număr de miniștri străini acreditați în Germania, aproape tot personalul superior de la Ministerul German al Afacerilor Străine, foarte mulți profesori, industriași și oameni de Bancă, reprezentanții tuturor ziarelor din Berlin și un foarte mare număr de studenți.

Conferențiarul a vorbit cu competență și cu multă dragoste și simpatie de țara noastră. Iar conferința a fost publicată în „Europäische Revue” în numărul din februarie 1932, număr pe care l-am trimis deja Excelenței Voastre prin Direcțiunea Presei din Ministerul Afacerilor Străine.

zu bekommen, nicht wie groß der Praktiker, sondern wie groß der Theoretiker Stalin ist. 1. Die Rolle des Propheten ist eine dienende, Georgier alter Zeiten nicht. Fehlt doch eine: die geistige Geschiedenheit der kommunistischen Parole, des Mittelstands als einziger politischer Faktor dieses Reichstaates stellt sich außerhalb der vollkommenen Welt. Es gibt zu- nächst keine organisierende geistige Kraft, die sie antasten konnte. Die Hoffnung aber bleibt, daß es auch Stalin nicht gelingt, dem Menschen das Denken abzugewöhnen, weil selbst er auf das denkende Individuum nicht verzichten kann.

RUMÄNIEN — LAND UND VOLK

Konnte man aus großer Höhe auf ganz Rumiinien wie auf ein Karten- blatt herabbliden, so würde uns der weite Bogen der Karpathen, der die Mitte des Landes durchzieht, wie eine Burg eradicinen, die auf einen Kranz von Ebenen niedersinkt. Diese Ebenen wurden in der Erdperiode, da das Gebirge emporgehoben wurde, vermutlich zu Meeren, die allmählich abflossen oder verdunsteten und von den Flüssen dann mit Gerbil und Schlamm wieder aufgefüllt wurden. — So etwa kann man sich die Entstehung der Moldau, der Walachiei und der Ebenen Westsiebenbürgens vorstellen.

Rumiinien ist auch in dem Sinne Karpaibenland, als die Karpathen, geographisch vermutlich als die Fortsetzung der Alpen zu betrachten, den wichtigsten Vorstoß spezifischer europäischer Bodengestaltung in die weiten eurasischen Landmassen Mitteleuropas darstellen. Rumiinien ist geographisch ein Grenzgebiet Europas und auch in bezug auf Temperaturen mit Nordasien eine Art Übergangsland und Kampfplatz zwischen dem von Nordosten herandrängenden Kontinentalklima, der mitteleuropäischen, durch den Atlantischen Ozean und den Golfstrom beherrschten Atmosphäre und der Warmluft des Mittelmeergebietes. Während die Bukowina, Bessarabien, die Moldau im allgemeinen ein sehr rauhes Winterklima haben und der in Abständen mit einer gewissen Regelmäßigkeit wehende Nordostwind in der kalten Jahreszeit Frost und große Schneemassen, in den Übergangsperioden kühler Regen faßt bis in die Walachiei tragt, hat Siebenbürgen mehr mitteleuropäisches Klima und überwiegt im Banat und in der östlichen Dobruđa die Herrschaft der warmeren Mittelmeer-

VII

Tot Dl. Ministru von Mutius, într-o dizertație făcută în fața unui auditor foarte ales, în casa Profesorului Sombart, vorbind de germanii răspândiți în toată lumea, a atins și chestiunea minorității germane din România și a arătat chipul cum a soluționat Guvernul Român problema

minoritară și excelenta impresie pe care a făcut-o în Germania felul cum sunt tratate minoritățile în România. >

Excelentei sale

Domnului N. Iorga

Președinte al Consiliului de Miniștri

Ministru al Afacerilor Străine ad-interim. "XII

N-am putut, însă, afla și dacă regele a fost informat despre cele de mai sus și dacă a mai fost sau nu furios.

între timp continua vânarea [ui (B. St.

Se știe, Carol II era un pasionat vânător, ochea bine și chiar de la mare distanță.

Barbu Știrbey, aflat acum departe, rămânea și el mereu în vizorul său. Căci Palatul trebuia să știe cu cine și ce vorbea, unde se deplasa și ce intenții avea, spre a putea lua măsuri în consecință.

DUMITRU HÎNCU

„Însemnările politice” ale lui Armand Călinescu, Subsecretar de Stat la Interne în primii ani de domnie a lui Carol II, publicate în 1990, cuprind câteva informații în acest sens. Deși unele din ele pot părea acum aberante sau absolut ridicole, Carol II n-ar fi tolerat, probabil, să nu-i fie aduse la cunoștință.

De pildă:

XII Arhiva M.A.E. Fondul 71 - Germania, voi. 73, f. 188-189.

TELEGRAMA

Londra, 24 octombrie 1932

Daily TELEGRAPH publică reportaj extraordinar de senzațional „*COMLOT PENTRU RĂSTURNAREA REGELUI CAROL*”. „*Ura prințului Știrbey contra monarhilor.*” „*Principesa Elena întrebuițată ca instrument provoacă turburări.*” „*Încercarea aduce Principele Nicolae București zădărnicită*”

Reportajul este trimis de un reprezentant special al ziarului la București și spune între altele: „în locul vizitei de Mamă fără de afecțiune nu este altceva decât un complot pus la cale de cel mai mare dușman al Regelui Carol Prințul Barbu Știrbey care vrea să răstoarne mai întâi noul guvern și apoi pe Regele Carol. Se face apoi un lung istoric al rolului lui Știrbey în politica și Curtea Română și propaganda făcută de el în străinătate precum și influența exercitată de Știrbey pentru a împiedica formarea guvern tare Maniu-Titulescu. Planurile au fost dejucate prin permiterea intrare în țară Principesa Elena care venea acompaniată de ziariști străini care voiau să asiste la

46

Sc/iite pentru un tablou de epocă (1930-1940)

arestarea Sa. Ziarul adăugă că M.S. ELENA nu știa nimic de toate aceste planuri.

DAILY MAIL dimpotrivă reportaj sec transmis prin agențiile Reuter, Exchange și Central News spunând că suveranul nu este amestecat în nici un fel în negociațiuni cu Principesa Elena și totul este lăsat pe mâna Președintelui Maniu și Ministru

Titulescu. Se publică declarația oficială că divorțul este definitiv și nu este vorba de nici o reconciliere.

DAILY HERALD publică reportaj din București spunând: . REGELE CAROL a fost informat de consilierii săi că dacă nu va ajunge înțelegere cu fosta soție Tronul său este primejduit: comentează apoi pretenziunile întâmplări Curtea Română.

DAILY EXPRESS publică știri din București consacrat aproape în întregime unei Doamne care, pretinde corespondentul, s-ar aflat la Sinaia. Spune apoi că Principele Nicolae ar sosi București azi sau mâine.

Restul ziarul publică comunicări dela agențiile Reuter, Exchange și Central News."

CIOTORI

Secretar de presă Londra

După mai puțin de două săptămâni un „om de încredere” semnală Ministerului de Interne:

„în unele cercuri duciste se spune că s-a făcut un acord între Alteța Sa Principele Nicolae și Barbu Știrbey.

Acest acord ar consta în îndepărtarea din Domnie a M.S. Regelui și să fie proclamat Rege, Voevodul Mihai.

Regența să fie compusă dintr-o singură persoană: Alteța Sa Principele Nicolae.

47

DUMITRU HÎNCU

Există chiar o scrisoare a Altetei Sale adresată lui Știrbey, în care îi confirmă acordul și că în această înțelegere ar intra și Majestatea Sa Regina Maria.

După cât sunt informat această scrisoare a fost văzută chiar de Majestatea Sa Regele, în ale cărui mâini se zice că este azi.

HK

Iar la 10 februarie 1933, Atașatul de presă de la Legația din Berna transmitea la M.A.E., iar acesta către Carol II^{XIII}:

B. Nr. 2

„Din Berna se comunică următoarele: Colaboratorii însărcinați cu supravegherea în interior a activității dlui Știrbey, au făcut acum câteva zile constatarea, că într-o mapă de lucru, cu diferite notițe de ziare, fotocopii, articole lipite pe hârtii volante, se afla și un teanc de coli format ministerial, toate scrise la mașină, iar pe prima pagină a coaielor se citea următorul titlu: LE DRAME DE MON AMOUR POUR LE PRINCE CAROL edition) par HELENE LUPESCU. Imediat în dosul acestor coli de hârtie, se afla un plic mai mare format ministerial, în care se aflau alte 53 coli de hârtie același format. Se credeau a fi copii în dublu exemplar al primelor coaie; de fapt erau traduceri exacte după coaiele de mai sus, și anume „MY LOVE DRAMA WITH PRINCE CAROL”

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

(2me Edition) BY HELENE LUPESCU, care conține 24 coli bătute la mașina de scris, iar o altă serie care

XIII Arhivele Naționale, Fondul Casa Regală, Carol II, Dosar 75/1933.

cuprinde titlul „MEIN LIEBESDRAMA MIT PRINCE CAROL” (2 Auflage) VON HELENE LUPESCU, care cuprinde 28 de coli, bătute la mașină.

Până la continuarea cercetărilor cu rostul acestor materiale, am dat ordin să mi se procure sub orice formă fotocopiile lor. S-a putut deocamdată prinde în grabă coaiele scrise în limba franceză, pe care ne grăbim a vi le pune la dispoziție - lucrările fotografice reclamând timp din cauza cantității de coaie, și cum întreaga operațiune reclamă multă atențiune, pentru a nu fi simțiți tocmai pe la această mapă, am recomandat prudența necesară și laps de timp intenționat, pentru a ne procura în liniște și celelalte fotocopii.

Acum, serviciul nostru urmărește cu toată atențiunea necesară, ce se va petrece cu aceste coaie. - Diferitele ipoteze puse de serviciul nostru, cum de exemplu: opera unor interesați, pentru a stoarce sume de bani de la Dl. Știrbey, și căruia l s-au remis aceste lucrări, fie pentru a le revizui sau corecta fie adăuga ceva; ca apoi să fie tipărite. A doua ipoteză: o lucrare ordonată chiar de dl. Știrbey, prin intermediul unor interesați, ca apoi să fie răspândită în public; poate de dată mai veche care încă nu este de actualitate, sau care acțiune să fie chiar abandonată. - A treia ipoteză: Opera unor ziariști de șantaj, cari vor să-și facă un venit din această publicațiune, indirect având concursul dlui Știrbey, prin suma de bani, care ar costa tipărirea lor în câteva mii de exemplare. A patra ipoteză: O acțiune izolată, a unor

„buni” români, cari mai des se călătoresc prin străinătate, și cari doresc să fie pe placul dlui Știrbey, sau al altor politicieni interesați.

Nu trebuie să confundăm acțiunea cu totul izolată a presupusului corespondent de ziare anglo-americe SWIST SOMLO, cunoscut din corespondențele noastre anterioare, în special pe timpul vizitei dlui I. G. Duca, la Viena, care ar lucra și el la o asemenea lucrare, însă având de obiect direct persoana Doamnei Elena Lupescu.

Faptul că mai toate coaiele de hârtie, nu au suferit până la această dată, vreo corectură, adaus sau ștergeri, inerente unor asemenea publicațiuni când sunt intenționate a fi date în curând publicității, ne face să credem că suntem d'abia la începutul unei acțiuni.

În cursul lunei ianuarie, eram avizați și de colaboratorul nostru din Londra, că în cercurile ziaristice din jurul redacției „The Sunday News” se vorbește de reeditarea în forma unei broșuri, a unor articole publicate prin anul 1927, sub titlul de atunci „MY LOVE DRAMA WITH PRINCE CAROL” by Elena Lupescu. Această informațiune a fost imediat comunicată telefonic la București cât și prin corespondența noastră Nr. 140 din 23 ianuarie. La Londra, colaboratorul nostru urmărește de aproape spre a stabili vreo acțiune în curs. Până în prezent, nu e de remarcat manifestațiuni în această direcțiune.

La Berna, toate dispozițiunile sunt luate, nu numai pentru a stabili pe autorii morali și materiali, dar și acțiunea de represiune imediată, dacă s'ar

intenționa tipărirea lor. Chestiunea fiind încredințată unor oameni serioși și de nădejde, putem fără grijă aștepta rezultatele.

Anexat 26 de fotocopii, spre orientarea Domniilor Voastre.

LULU 10/11

Și, tot cu aceeași dată, mai există un raport care comunica:

„La un dosar de corespondențe a dlui Știrbey, se găsește o serie de fotografii, cari reprezintă originalul unor scrisori ale membrilor Familiei Regale. Iar, printre ele: „Un act de renunțare la tron adresat M.S. Regelui Ferdinand”, din Milano, cu data de 28 Decembrie 1925. Un alt act de renunțare la tron, cu data de 1 August 1919, apoi un act de renunțare la tron, din Venezia, la data de 12 Decembrie 1925, și o adresă către Comitetul Partidului Socialist cu data 1 August 1919.”

Prevăzător, expeditorul a preferat să nu precizeze și numele celui care renunțase de trei ori la tron și făcuse un act de adeziune la Partidul Socialist. Dar, de astădată, a semnat raportul: LULU BLAGA. Recte: Lucian Blaga. Atașatul de presă al Legației române din capitala Elveției...

Ambele rapoarte - căroră le-am păstrat stilul și punctuația, spre a le conserva autenticitatea și savoarea - ne conving că Legația din Berna avea „colaboratori” nu numai în capitala Elveției, ci și la Londra. Erau „oameni de nădejde”, care se pricepeau să facă „copii”, chiar în dublu exemplar, fără a fi „simțiți” de Barbu Știrbey.

Dar acesta nu trebuia să se afle neapărat la Berna pentru a fi „supravegheat” de aproape. Acest lucru se putea face și la Wiesbaden, în Germania, unde Barbu Știrbey a făcut o vizită în toamna lui 1936. Și acolo s-a aflat „un om de nădejde”, cu un impresionant spirit de divinațiune, care „ghicea” cuprinsul scrisorilor primite de Știrbey, știa ce vorbea el cu soția ori cu cei care-l vizitaseră, unde se ducea, cât stătea și când se întorcea la hotelul unde stătea. Căci la București era cineva foarte interesat să afle că:

„La 24 octombrie, ora 11 dimineața, dl. Știrbey, a ieșit din hotel și s-a dus direct la Deutsche Bank unde a făcut o scurtă vizită Directorului general al acesteia, întors la hotel, s-a îndreptat spre apartamentul soției, rămânând acolo până la ora mesei. Dejunul le-a fost servit în cameră. În cursul dimineții, dl. Știrbey n-a fost vizitat de nimeni. A avut numai câteva scurte convorbiri telefonice cu niște cunoștințe.

După amiază a rămas în apartamentul lui. Prof. Dr. Kleinschmidt a putut constata o ușoară ameliorare a sănătății Dlui Știrbey. De peste hotare au sosit mai multe scrisori. Ele nu erau de natură comercială, ci în legătură cu probleme valutare. O scrisoare din București s-a referit la mai multe retrageri din cont și la mersul întreprinderilor sale din România. Ele i-au demonstrat deficite crescute. Lucrul l-a supărat rău pe dl. Știrbey, deși dl. Boxhall i-a precizat că există, totuși, perspective de îmbunătățire a situației, pentru care e nevoie, însă, de oarecare timp. Din Paris a primit cartea de literatură „Marques” a Reginei Maria a României, pe care a predat-o doamnei Știrbey.

Scfițe. pentru un tablou de epocă (1930-1940)

În cursul serii, dl. Știrbey l-a primit pe dl. Locher din Berna, partener de afaceri cu Herr Dr. Hornberger și Kanitz. Acesta a adus mai multe mape cu hârtii ale firmei A.G. Berna pe care le-a lăsat dlui Știrbey. Pentru ziua următoare a fost programată o întâlnire de afaceri. În jur de ora 22, dl. Locher a plecat, iar domnul Știrbey s-a retras în apartamentul său, de unde n-a mai ieșit.

Gol

Nr. 1451

Din Wiesbaden se comunică. Dimineața zilei de 3 noiembrie Dl. Știrbey a petrecut-o în apartamentele sale din hotel, ocupat să răspundă la două scrisori de natură comercială și cu lectura mai multor ziare străine sosite prin poștă. Printre ele s-au aflat și câteva exemplare cu conținut tehnic. În jur de ora 12 dl. Știrbey a plecat să facă niște cumpărături, după care s-a întors la hotel. Aici a luat masa, împreună cu soția, în restaurantul casei.

După masă, dl. Știrbey s-a retras în apartamentele sale, unde a discutat cu soția despre problemele întreprinderilor din România. Ceva mai târziu, a coborât în sala de lectură, unde i-a primit pe domnii Morpurgo, Kanitz și Hornberger. S-au întreținut despre diverse chestiuni la ordinea zilei, dar și despre politică. Dl. Morpurgo s-a interesat despre adevăratele motive ale vizitei Regelui Carol la Praga. Cu oarecare ezitări, dl. Știrbey i-a explicat, între altele, că discuțiile pe care M. S. Regele le-a purtat la Praga vor influența în mare măsură viitoarea politică

DUMITRU HÎNCU

a Micii înțelegeri. E greu de crezut - a mai afirmat domnul Știrbey - că discuțiile s-au purtat în spiritul politicii lui Titulescu de înțelegere cu Rusia, altminteri acesta n-ar fi fost demis. Călătoria Regelui la Praga n-a fost o problemă exclusiv românească, ci s-a produs după un strâns contact cu aliații slavi din sud. Comunicatul oficial despre călătoria pe Dunăre a lui Tătărescu cu oprire la Belgrad a subliniat doar caracterul privat al vizitei sale; se știe, însă, ce se întâmplă când oamenii de Stat fac vizite private. Șederea lui Tătărescu la Belgrad s-a produs în strânsă legătură cu programul vizitei la Praga, respectiv programul Micii înțelegeri, a conchis domnul Știrbey.

Urmărirea fiecărui gest, fiecărui cuvânt rostit de Barbu Știrbey a continuat, astfel, cu îndărătnicie și după nouă ani de la plecarea lui din țară. Ba chiar, s-ar părea, mai insistent, mai minuțios, cum rezultă din rapoartele adresate lui Carol II de un agent care, acum nu le mai semna, nici măcar cu inițiale.^{XIV}

La 11 III 1939, probabil prin intermediul Serviciului Secret de Informații, s-a transmis, de exemplu, acest raport olograf și la fel de agramat ca precedentele:

„Adânc respectuos vă supunem înaltei cunoștințe a Majestății Voastre materialul curierului

XIV Arhivele Naționale, Fond Casa Regală, Dos. 45/1939.

săptămânal N° 106 care, și de astă dată, pare a fi destul de bogat și din care sunt a se releva îndeosebi următoarele:

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

1) Vizitele aproape zilnice între Șt și Cantacuzino, precum reiese din rap. N° 106 a din 1, 7, 12, 14, 27 și 106 b.

2) Convorbirea teleferică a lui Șt. cu Cristescu la Paris în ziua de 27 Febr. (N° 106 a - 13) și cu dna Keure, care se află tot la Paris (106 a).

Sosirea la 28 Februarie a unei scrisori din St. Moritz, cu antetul Palace Hotel, în care locuia A. Budișteanu, conținând verosimil comunicări din partea lui Tit. - probabil în vederea voiajului ce Șt urma să-l facă și pe care l-a făcut a doua zi la Paris (N° 106-24)

3) Întâlnirea la 28 Febr. a lui Cantacuzino cu Tit. la St. Moritz înainte de a pleca primul la Paris și Londra, și cu care ocazie l-ar fi convins complet - probabil în urma vizitelor și noilor argumentații a lui Tit. - că regimul actual nu ar fi bine văzut la Londra și astfel este de interes comun ca toți opoziționiștii să-și utilizeze toate legăturile lor în vederea propagandei necesare scopului lor cunoscut (106 a-...)

4) În timpul șederei lui Cantacuzino la Berna, Hotel Savoy, între alții a fost vizitat și de A. Budișteanu, Cristescu și un Petre Ivănescu - cea a cărei identitate urmează să fie încă eruată (N° 106 a ...)

5) Din filajul la Paris a lui Șt să desprind întâlnirile acestuia cu un individ nou, Boltu Gheorghe - un pretins inginer chimist bogat, de

supușenie cehă, dar de origine română oficial, care ar fi stabilit la Londra, dar care a stat cât mai mult timp și la Bruxelles și la Paris; apoi cu'n colonel american Morris din Chicago și soția acestuia, apoi cu O. Kaufmann, cu Landa

55

DUMITRU HÎNCU

Cristescu, Loebelson, Jourdan Drăgulescu, cu familia Ghilea și de mai multe ori cu Cantacuzino (ff 106 - d)

în afară de aceștia, Șt a luat contact, vizitând pe Pierre Cot, Ducele de Matemart, Andrei Liautey, Bauffremont, Reynald de Bocavon și cu Bercu Schwartz (N° 106 a și 106 g -...)

6) Este de relevat convorbirea organului special avută de acesta personal cu Șt redată detaliat în raportul N° 106 f și care în esență confirmă din nou debitările vechi știute însă cu unele nuanțe noi mai actualizate, pe de altă parte conținând și o recunoaștere a preparativelor campaniei plănuite în Anglia, Franța și America, precum și în privința planului de editare a ziarului sau buletinului știut (N° 106 f)

7) în același timp, când Șt era la Paris, a venit și cunoscutul Gheorghinovici întâlnindu-se cu Șt. Cantacuzino și Cristescu și în direcțiile avute cu aceștia referitor la chestiunea editării știute, s-a sulevat ideea de a câștiga pentru această acțiune și pe Maxim, care încercare de al câștiga să fie făcut prin intermediul lui Iunian (N° 106 g - i)

8) Este de remarcat și e semnificativ tactica lașă a lui Șt de a fi refuzat din nou interviul cerut lui de ziaristul Rivenz (106 g-2)

9) Schachmann reîntors din Londra după ce l-a văzut pe Șt la Paris, a plecat la St. Moritz, pentru a se întâlni și convorbi cu Tit. (N° 106 g-2)

10) Cristescu este plecat la Londra, de unde urmează a se reîntoarce pe la 10 la Paris, urmând a pleca de aci la 12 cor. în Elveția (N° 106 g-4)

11) Este de remarcat și contactul lui O. Kaufmann avut cu Șt. la Paris și plauzibilitatea promisiunii făcută

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

de el - la insistența lui Șt. - de a contribui și el cu un ajutor bănesc la cheltuielile acțiunii lor (N° 106g- 5)

12) Din filajul lui Dr. reiese între altele:

a) șederea lui de astadată mai îndelungată la Paris în casa din str. Danzig 7 până la 5 cor. netulburat de organele franceze, când apoi a plecat la Bruxelles

b) în acest timp în afară de întâlnirile cu obișnuții lui tovarăși, s'a remarcat convorbirea lui și cu acel nou individ apărut recent - și care s'ar numi Buttu Gh. și care a fost apoi observat a să fi întâlnit la hotelul Commodore și cu Cantacuzino.

c) Convorbirea la 3 cor. a lui Cristescu, fiind și Loevensohn și Bottu în holul hotelului Meurice, cu Șt în salonul de alături, cu care ocazie Șt a răspuns la salutul lui Dr. și Herescu, căci fiind și ei acolo în hol l'au fost salutat dela distanță.

d) Iar după prânz în aceeași zi la orele 17'45 Dr. a avut o convorbire de un % oră cu Șt., la fel în salonul de lângă holul hotelului Meurice.

e) Iar după telegrama primită acum și anexată aici, Dr. se găsea eri la 10 cor. la Basel.

13) Din raportul primit în ultimul moment expres prin poștă și indicat „Centralei”, să desprinde, că noului informator achiziționat lângă Titi ia răușit să afle noi detalii asupra scoaterii buletinului plănuir și anume:

a) că urmează a fi intitulat „buletin republican”, figurând ca redactor responsabil Drăgulinescu, dar că va fi scris de Cristescu și alții, fiind susținut materialicește de consortiul după culise știut Șt., Tit, Gerchenovici;

b) iar imprimarea lui urmează a fi făcută pe un aparat rotograf, în atelierul unui anumit I.B Cesar la

57

DUMITRU HÎNCU

Bruxelles 294 Chemin de Waterloo, un militant de stânga cunoscut și de unde serviciul speră a putea obține din timp exemplare din acel pamflet.

Aceste exemplare o să ne servească de temei și de indicii materiale, în acțiunea contemplată contra lui Dr. etc., la organele autorităților belgiene, cari sperăm că vor dovedi mai multă culanță și loialitate decât cele franceze?! Mai ales contez pe concursul prietenului meu Louvrage, comisar general al poliției judiciare, care este în particular și un mare admirator al Majestății Voastre și care nu mă pot îndoii, că în ce-l privește pe Dr va face tot ce-i va fi în putință în interesul cauzei noastre!"

Admirând „culanța” față de limba română arătată de autorul raportului, am fost, deopotrivă, impresionat și cred că și cititorii, de diversitatea problemelor pe care le „suleva” activitatea sa dintr-o singură săptămână:

De marile eforturi de a descoperi dedesubturile

pregătirii buletinului „știut”, dar nevăzut;

De încercarea de a i se lua un interviu lui Șt. și „tehnica lașă” a acestuia prin care refuza;

De „achiziționarea” unui „organ special” pe lângă Tit.

De supravegherea misteriosului Dr. și acțiunea „contemplistă” contra lui. Dar și de multe altele.

Care, până la urmă, au sfârșit cum știm: Carol II a trebuit să fugă din țară și Barbu Știrbey să se întoarcă viu și nevătămat.

Acesta este, însă, se pare însuși mersul Istoriei, care ne învață că dacă pe Pământ ar domni rațiunea... multe nu s-ar întâmpla.

‘Diplomat personal

Am avut prilejul - e adevărat, după multi ani - să citesc și eu câteva dintre scrisorile lui Dinu. Cel căruia îi erau adresate îi cunoștea și numele de familie. Dar între prieteni nu-i nevoie ca el să fie precizat.

Încât numai pentru cei care vor lua acum cunoștință de aceste scrisori, menționez că expeditorul lor a fost Dinu Cesianu, Ministrul român în capitala Franței, iar adresantul era chiar Carol II.

Când Dinu aștepta, „ceva”....

El scria:

Sire,

Azi-dimineată am primit telegrama Majestății Tale. Este o hotărâre care mi-a ușurat mult cele puse la cale cu enorm de multă trudă și fără o deplină siguranță fiind că mâna ne era goală și mulți - din nărvie, nevoie, versatilitate puțin importă motivul

59

DUMITRU HÎNCU

care îi animează - ... doar spre mâna noastră așteptând nesățioși un alt gest, alt decât banalul „shake hand”. Părerea mea, pentru deplină discreție să fie trimiși prin curierul internelor cu un plic sigilat și cu „crampons” - operație făcută în afară de Minister. De cineva de încredere și plicul fiind pe numele meu. Eu voi depune banii la o bancă străină socotind că la una românească să dai - Bercovici, Blank, Chrissoveloni, Finkels - ar bate la ochi. În orice caz, voi face așa cum va socoti Majestatea Ta ori Ministrul care va fi primit sarcina în consecință.

Azi a sosit Mironescu^{1^} la Paris. Pe luni cred că va sosi D. Ghica. Tot azi au sosit avocații E. Pantazi și S. Rosenthal^{XV XVI} (nu știu încă în misiune ori pentru vacanță).

Anexez copia telegramei ce am expediat azi la Externe și sper că vor face ce am cerut. Dacă cele atribuite de ziarele *Lupta* și *Cuvântul* lui Mihai Popovici^{XVII} sunt exacte privitor la felul cum a decurs

XV G.G. Mironescu, Prim-ministru și Ministru al Afacerilor Străine și Finanțelor între 1930-1933.

XVI Emil Pantazi și S. Rosenthal, avocații Statului Român în procesul „optanților unguri”.

XVII Mihai Popovici, vice-președinte al Partidului Național-Țărănesc, ministrul Finanțelor în mai multe guverne între

operațiunea tranșei a doua a împrumutului, e curată neobrăzare, eu ca funcționar nu pot desminti direct sau polemiza. De aceea ne-am adresat, eu și Zăncescu, Primului Ministru și Miniștrilor Afacerilor Străine și Finanțelor și asta pe bază de fapte și date, iar nu pe bază de vorbe sau prietenie. Destul am răbdat cu împrumutul

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

și nu înțeleg să servesc nici ca paravan nici ca „Bouc emissaire”. Și las bucuros gloria împrumutului lui Popovici dar nu accept să planeze nici un fel de dubiu.

Azi a sosit și baronul Stîrcea. El va pleca la București la 14 cor. și va fi acolo la 16 cum a ordonat Majestatea Ta.

Sire, respectuos Te felicit pentru nunta A.S. Regale Principesa Ileana. Îi urez viață fericită și Majestății Sale deplină mulțumire. Trimet prin Lt. Col. Orășanu o ladă conținând un dar - un service à la en vermeil făcut de o familie americană Altetei Sale cu ocazia nunții.

În cea ce mă privește am fost extrem de amărât zilele din urmă din cauza fetitei mele care a fost operată de cum a sosit la București.

Abea azi m-am liniștit, dar grele zile. Colonelul Stoicescu mi-a dat de două ori știri despre Jeanne și îi sunt recunoscător și asemeni lui Plagino care m-a ținut zilnic la curent.

Aci tot mult de muncă și tot timpul trebuie să fiu cu ochii în patru așa că nu voi pleca în concediu decât pe la 18 August când toate se vor liniști cum o sper - ca pe timp de vară, de vacanție.

1927-1931.

Mult m-ași bucura dacă la înapoierea la Paris a generalului Baliff sau venirea cuiva de încredere, ași avea câteva rânduri din partea Majestății Tale cărei îi renoesc sentimentele mele de respectuoasă afecțiune și întreg devotamentul meu care nu uită nimic.

Dinu

61

DUMITRU HÎNCU

P.S. Duminică prezidez distribuirea premiilor la Louis de Grand (anexez discursul meu). Sunt primul străin căruia i s-a făcut o asemenea cinste invidiată sau dorită de multi. I

(Dinu și „alte dedesupturi”

1 spre 2 octombrie
1931 orele 12 %
noaptea

Sire,

Luculescu m-a chemat la telefon pe la 9 14 seara întrebându-mă dacă am primit telegrama ce-mi expediase cifrat prin Externe azi la 11 14 dimineața. Am răspuns că nu o primisem. Mi-a comunicat atunci în mod deghizat următoarele: Prin

investigațiuni lesne de priceput s-a pus la cale expulzarea lui Hefter pentru *manopere antifranceze* (Această persoană în definitiv zic eu Dinu, ca *individ în societate* nu prezintă interes). Dar fapt extrem de grav se pregătește același lucru și pentru același motiv, Principelui Hohenlohe care a fost pentru 24 ore la Paris și azi ar fi la Langenburg - H. l-a vestit pe Principe prin un curier de încredere. Dosarul s-ar fi confectionat la

Quiy d'Orsay și a fost transmis azi la Ministerul de Interne. E un lucru serios și care poate fi înfăptuit curând de tot (și indiferent zic eu dacă Principele e actualmente peste hotarele Franței).

Am fost la Argetoianu pe la 10 % astă seară să-i comunic acest fapt sub rezerva citirei telegramei. M-am dus cu Pangal (pe care Argetoianu l-a pus la curent) la Externe. Am găsit telegrama - sosită la Poștă la 18 >2 - am căutat în oraș un funcționar de la cifru și am tradus telegrama care confirma - parțial, fiind greșit transmisă - știrea de mai sus.

Am chemat pe Luculescu la telefon pe la 11 16 astă seară (îi dădusem ordin să stea la Legație în adăstarea telefonului meu) și mi-a confirmat a doua oară că e vorba și de Principele Hohenlohe.

Rog pe Majestatea Ta a vorbi cu Argetoianu. A chibzui ce e de făcut și ce ordine trebuiesc transmise Legațiunii Paris. Părerea mea e că dosarul lui Hefter e cu adevărat dubios, on le laisse tomber adică se va da un sprijin cu gura moale unui compatriot de care Legația e obligată a se interesa ca de orice cetățean însă proforma - unde se

complică, e că Principele e vărul Majestății Tale dar cetățean german. Cine intervine? Ambasada Germaniei?

De fapt lovitura ce părea de prime abord îndreptată contra Majestății Tale afiându-se poate că ai cu Principele H. relații bune.

Motivul punerii în mișcare a susziselor autorități franceze, pare a fi că Mircea ar fi aflat că Hefter proiectează crearea unei agenții deci iată o rivalitate.

<r ^t /y

Sire,

Luculescu m'a cherché la téléphonie la 9 1/2
 seara într-unu. mă dăci am primit tele-
 gramă ce - mi expediază cîștat prin la terne
 ozi la 11 1/2 l'îminesta. Am rășpus că m-o
 primisem. Mi-a comunicat atunci în mod
 defuzat următoarele : „ Sîn instigatiuni leune
 de priceput s'a pus la cale expulșarea lui Hoff
 pentru manovră anti-franceză. (Această per-
 soană în def. ^{șic în discuz} ca individ în societate, nu
 prezintă interes). Dar fapt extrem de grav și
 protestele aceluia lucu și pentru același motiv,
 Principele de Hohenlohe care a fost pentru 24
 ore la Paris și azi ar fi la Langenburg. -
 H. l'a vestit pe Principe prin un curier de
 încredere. Dosarul s'a ^{șic} perfecționat la Brasi
 J'orșay și a fost transmis azi la Ministeri-
 ul de Interne. Sîn lucruri serioase și care pot fi
 înfaptuit curînd de tot (și indiferent ^{șic de} dacă Prin-
 cipele e actualmente peste hotarele Franței) ”

Par a mai fi și alte dedesupturi. - Am spus lui Luculescu să mă ție la curent la Sinaia pe cât poate face așa ceva în clar (însă cu prudență). La Externe nu se știe nimic fiindcă am luat traducerea și originalul îl am ars și chea idem.

Din nefericire ministrul Ghika a plecat eri la Roma. - Sosesec mâine cu Dl. subsecretar de Stat Pangal, la 3 la Sinaia. Voi mai vorbi mâine la telefon cu Luculescu, deși nu cred că știe așa matinal ceva nou.

Sunt necăjit pentru Majestatea Ta. Sper că nu e decât o gravă sperietoare. Știrea a aflat Hefter eri spre seară și a comunicat-o azi lui Luculescu. Hefter are și el persoane care îl țin la curent (nu degeaba are bani).

Mâine dis de dimineață îi comunic lui Argetoianu tot ce am mai aflat după al doilea telefon cu Parisul.

Rămân al Majestății Tale profund devotat

Dinu

P.S. Aflu că generalul Condeescu dat fiind că alții mai tineri în grad au fost făcuți inspectori de armată, vrea să demisioneze.

Măsurile luate de Ministerul de Externe Francez au fost determinate de niște „indiscreții” în care au fost implicați „pentru același motiv” atât Hefter, cât și Prințul von Hohenlohe.

DUMITRU HÎNCU

Dar dacă pentru cel dintâi Dinu i-a sugerat, deci, lui Carol II - în favoarea căruia se săvârșiseră „indiscrețiile” - că legația se putea preface că-l apără, dar „să-l lasă să cadă”, pentru prinț întrevedea o soluție și mai originală - să fie apărut de... Germania.

Toate acestea se întâmplau într-o atmosferă nefavorabilă pentru rege. Într-o scrisoare datată 16 august 1931, Dinu îl informase:

„În ceea ce privește ziarul l'Oeuvre, care a avut o atitudine infamă, prietenul meu Jean d'Ormesson, care deține un pachet de acțiuni ale acestui ziar, mi-a făgăduit să intervină pe lângă redacția sa pentru a împiedica continuarea campaniei de până acum. D-sa mi-a spus apoi că majoritatea acțiunilor o deține agenția Havas care, după cum se știe, este *controlată* de Guvernul Francez. Ceva mai mult, unul dintre redactorii acestui ziar este chiar Dl. Rene Puaux, propriul frate al Ministrului Franței la noi (!!).”

Ceea ce a și dus la cererea de rechemare a acestuia din urmă.

Spre a reveni, însă, la Hefter. Expulzat din Franța - și ulterior și din Elveția - a revenit în țară și a întemeiat ziarul *Le Moment Quotidien d'Informations, Politiques, Economiques et Sociales*, apărut între 1935-1940 și foarte apropiat de politica Palatului.

THnu și „relele răilor”

18, Novembre 1931

Sire,

Cu multă părere de rău am aflat că ai fost suferind și încă destul de serios. Din fericire răspunsul ce am primit de la Secretariatul Majestății Tale alaltăieri - m-a liniștit.

Acum că au trecut câte-va zile de la plecarea lui Iorga și Duca pot avea o impresiune mai clară, căci multe detalii cari asupra momentului m-au necăjit, le dau azi uitării.

Încep cu Duca deoarece-ce el a fost primul venit aici. Nu a făcut nici o vizită oficială fără mine și eu am cerut audiențele făcând un triaj. Declarațiile ce le-a făcut atunci lui Doumer, Laval, Tardieu, Pietri, Briand, Berthelot au fost absolut corecte sau când am judecat că ceva trebuia corectat sau pus la punct, *am intervenit net*. Tardieu la reflecția lui Duca că el face parte din opoziție îi a răspuns: „Ainsi, vous etes l'apposition accompagnee par le Ministre de Roumanie”. Duca a simțit ironia și s-a roșit. Toate ziarele pariziene au relevat perfecta armonie franco-română unele accentuând că doresc a da o și mai mare trăinicie prin fapte iar nu numai cu vorbe prieteniei franco-române. Duca mi-a spus în repetate rânduri „Nu am mai fost în Franța de 7 ani. Văd însă că situația e cu totul alta de cât îmi mi-a fost descrisă în ultimele luni de prieteni și atâția alții; văd că cunoști

DUMITRU HÎNCU

ba chiar uneori intim multi corifei cea ce desminte spusele lui V și Z.”

Ceea ce a vorbit Duca cu lumea neoficială nu știu precis, căci bine înțeles nu îl am însoțit, dar știu cam pe cine a văzut și știu de pildă că vorbind unor francezi nu a pomenit de prezența mea alături de el la unele declaratiuni care îi i-au fost *făcute mie incidental și în calitate mea de ministru plenipotențiar* le-a repetat ca și când erau adresate lui !! - Dinu Brătianu nu a călcat la Legație, unde a depus cărți, a văzut pe toți românii bârfitori (Preotul Petrescu, Vițianu, Bădescu, Pilat cari îi servea de secretar ca și lui Duca de alt fel etc. Știu că a fost în contact neîncetat (reuniuni și mese) cu consulul onorar (?) L. Dreyfus qui ne voit que par Brătianu (y compris le defunt) și neîncetat după cum și Duca - cu pezevenghiul de Stelian Popescu. Deci duplicitate vădită. Știu că a văzut pe Știrbey cea ce explică atitudinea „Universului” explicată în parte și prin faptul - justificat - că nu ai făcut avansuri aceluiaș Stelian.

Duca condamnase, ca și Brătianu, ca și Angelescu, atitudinea „Universului” la adresa mea, dar a trebuit să recunoască că ei au stat de vorbă cu acel preot care a afirmat că Majestatea Ta a primit apanajul și pe anii 1926-1930!?! Cred că telegramele - două, una la Sinaia, una la București - le-am putut tălmăci (știi că cifra din coadă trebuie pusă în de pildă: 34509 devine 93540).

Cu Iorga, prima întrevedere cu Briand m-a dezolat prin banalitatea spuselor Premierului nostru. Prim contact? Insuficientă cunoașterea a

ScAite pentru un tablou de epocă (1930-1940)

externe?... Impresionat?... Celelalte întrevederi oficiale (Boncour, Tardieu, Laval, Bourdieu)... Iorga mi-a mulțumit pentru tot ce-am făcut pentru el (de fapt pentru Majestatea Ta și Țară). Am căutat să-l pun în evidență știind că una e șeful guvernului, iar una profesorul Iorga (*cum vrea el*). Am dat o masă *exceptională*, el a decis să depună o jerbă la mormântul soldatului necunoscut; să vorbească presei (grație lui Luculescu a avut un ceas convorbiri cu „așii” presei franceze și după dejun cu reporterii.

Dar grele zile (?). Mereu vigilant - când cu Iorga, când cu Duca - cu treburile legației atât de vaste.

Știrbey primește scrisori de la diverși zavergii, vorbește telefonic și el - și soția lui, cu Valentine - pe baza spuselor lui Averescu (de la Berna) rog a primi pe Maniu (?) Ciorănescu care a văzut mereu la Berna familia Știrbey și a aflat multe și pe care le-am comunicat lui Boerescu.

Să nu facă greșeala Argetoianu de a confisca „Universul” care caută asta cu lumânarea. Ziarul „Lupta” sau altul similar, lasă să treacă, „Universul” însă nu. Vom găsi un leac cu alt mijloc.

Pretutindeni însă se vorbește de Majestatea Ta, cu mult respect. Prin mai ar fi timpul vizitei oficiale. E necesar a întări sentimentul de azi care e bun și sincer.

Titulescu nu mai vorbește de tensiuni și național- țărăniștii nu îi au dat semn de viață. Maniu

deci - așa cum am spus din primele clipe - s-a retras de formă. Mai dă-i oxigen ca să zădărnicești campania ce a întreprins-o. Vezi că și Hațieganu și Tilea, așa

DUMITRU HÎNCU

cum am spus Majestății Tale, sunt ai lui Maniu și se bat cu pumnul în piept doar de fațadă... la Palat sau la Turda, Alba-Iulia și aiurea laude și proteste *pentru Maniu*. Știu ce spun și de ce spun - aci ca și la Sinaia astă vară. Crede-mă.

Sire, te rog a da ordin Patriarhului *să-și respecte cuvântul dat* la 5 octombrie pe baza ordinului Majestății Tale de a rechema Preotul de aci - e o canalie și în plus e agent al lui Stelian Popescu. Popa a boicotat pe lorga (la venire și plecare), a criticat Legația și pretinde că având cu el pe liberali, nimeni nu-l va urni din loc.

Luculescu face treabă serioasă. A văzut-o și lorga (și chiar Duca cu care nu are raporturi ca să nu spun mai mult). Am avut mâna fericită cu Quai d'Orsay, merg tot mai bine. A început să se dea pe brazdă și Berthelot care vedea doar prin prisma Puaux și Titulescu.

Sper să fac treabă utilă cu Tardieu pe chestia grânelor rămase la noi disponibile, și asemeni cu ameliorarea convenției comerciale franco-române.

Duvernay mă roagă să remit Majestății Tale un mic dar și asemenea pentru Voevodul Mihai. În această ordine de idei respectuos rog a-mi spune ce- ași putea trimite de Anul Nou Marelui Voevod: un ceas... Iartă-mă că întreb dar vreau să-i fac

plăcere.

Dacă vine Majestatea Sa Regina Maria la Paris să organizez o masă sau un ceai? Rog a-mi da instrucțiuni.

Fii prudent Sire cu vremea rece care începe și revino la București unde temperatura e mai clementă.

70

Schițe pentru un ta6(ou de epocă (1930-1940)

Ai mei toți bine. Copii învață bine și Dina se distinge excepțional.

Marie aceeași colaboratoare devotată și apreciată aci și de francezi și de corpul diplomatic atât de mofturos în general.

Eu nu am de cât un gând. îl știi și de aceia închei cu tot respectul și devotamentul; al Majestății Tale credincios și afectuos cu adânc respect.

Dinu

P.S. îndrăsnesc a cere un răspuns cât mai curând la diversele întrebări pentru a nu fi surprins de evenimente și pentru marea bucurie a Te citi cea ce îmi mărește puterea de muncă și de rezistență față de relele atâtor răi.

Diplomat „versat”, Dinu nu-și putea, așadar, împlini misiunea cu „mâna goală”, iar Carol II socotea, la rândul-i, că singura cale de a i-o „umple”

era de a-i trimite „ceva”. Era un mod de a face „diplomație” la care a mai apelat și alte ori.

Ministru al României la Paris, el se comporta, ca un fecior de casă al unui stăpân cu care „punea la cale” mituiri, bârfea oamenii politici români în trecere prin capitala Franței, iar când era vorba de o reacție nefavorabilă a oficialităților franceze, distrugea, pur și simplu, raportul cifrat al Atașatului de presă, ca nu cumva să afle și... Ministerul de Externe.

71

DUMITRU HÎNCU

Iar despre toate astea se exprima de parcă n-ar fi trecut vreodată pragul unei școli. Ceea ce mi-a amintit de remarca scriitorului englez Fred Allen care, referindu-se la un caz similar, a spus că i-a părut rău că n-a putut oferi respectivului „laba găștii care trece”.

Distincție din plin meritată și de Dinu Cecianu.

Șr. Țifipescu, disponibtfpentru orice

Am văzut cu cât „elan și devoțiune” a purtat Gr. Filipescu campania împotriva lui Barbu Știrbey și von Mutius. N-a fost unicul prilej de a se dovedi „util”. În septembrie 1931 - când nici unul din cei doi nu mai era în țară el s-a simțit foarte îngrijorat de ... realegerea lui N. Titulescu ca președinte al Adunării Generale a Națiunilor Unite. Și și-a exprimat această nemulțumire într-o patetică scrisoare adresată lui Carol II:

Paris, 17 septembrie 1931

Sire,

Îmi iau libertatea de a adresa Majestății Voastre aceste câteva rânduri spre a o pune la curent cu ce-am văzut mai întâi în Elveția și apoi la Paris.

Cred că acum e dovedit că acest Domn Titulescu și amicii săi sunt cauza - singura - a campaniei de denigrare împotriva Majestății Voastre și a regimului.

Edificatoare în acest sens sunt articolele bunilor săi prieteni Pertinax și Camille Aymard. Domnul

DUMITRU HÎNCU

Titulescu a cerșit literalmente voci favorabile pentru scrutinul din 8 septembrie.

Prezentând în felul lui evenimentele din august trecut, a declarat că o făcea ca o compensație

pentru decepțiile lui.

Cum Politis și-a retras candidatura din respect față de Venizelos, șeful delegației grecești prezent la Geneva, s-a spus că Titulescu merita un nou mandat de președinte.

L'Europe Nouvelle, care e totuși însuflețită de spiritul Genevei, a scris în legătură cu asta:

„Faptul că dintre cincizeci de națiuni, n-a putut fi găsit pentru Adunare un președinte onorabil arată limitele capacității ei de reînnoire.”

Din punct de vedere românesc, atâta vreme cât D. Titulescu va controla toate firele acțiunii noastre diplomatice, atmosfera va rămâne la fel de nefavorabilă în Occident.

Agenții D. Titulescu n-au decât un singur țel: consolidarea situației personale a patronului lor, spre a o impune României.

Chapuisat, directorul lui *Journal de Geneve*, mi-a spus recent: „Spre deosebire de Comren, pe care-l vedem săptămână de săptămână, pe *Antoniade* nu-l cunoaștem la ziar.

Să fie de trei ani la Geneva fără să fi dorit să contacteze ziariștii elvețieni e o reprobabilă mentalitate. ”

O atmosferă similară e și la *Gazette de Lausanne*.

Cred că suntem singura țară care are Legație la Geneva.

La ce-i bună?

Elveția de astăzi, cu cele două antene ale ei: Basel și Geneva, au o prea mare însemnătate spre

a mai rămâne multă vreme sub înrâurirea lui Titulescu.

Tot ce se publică răuvoitor atât în Franța, cât și în Elveția este opera exclusivă a unor români și, deobicei, a unor români care împovărează bugetul Statului.

Sunt absolut convins că făcând demersuri amicale la Belgrad și Praga s-ar putea obține ca agenția Sud-Est să nu mai fie subvenționată de aliații noștri.

Ea canalizează toate ignominiile presei.

Dar prin cine ar trebui făcute aceste demersuri?

Prin amicii D. Titulescu care ne reprezintă în aceste capitale?

După umila mea părere, e vremea să se pună capăt acestei diplomații personale.

Oameni ca Zamfirescu sau Luca Sturdza nu pot obține titlul de miniștri care să servească țara și nu un om. În timp ce un Savel Rădulescu bate toate recordurile de viteză în materie de avansare.

În ziua când Titulescu n-o să mai aibă în străinătate acest stat-major, el o să fie mai puțin nociv.

Cerându-mi scuze pentru deranjul produs Majestății Voastre, rămân mereu supusul și devotatul ei servitor.

Grigore Filipescu

După un an, supusul și devotatul servitor a găsit și alt câmp de acțiune căruia să i se dăruiască trup și suflet, cum ne convinge:

Legăția Germaniei București, 19 septembrie 1932
București
Tgb. Nr. 2890/32
Cu referire: Călătoria politicianului român
Gr. Filipescu la Berlin

„Senatorul român, D. Grigore Filipescu, conducătorul Partidului Conservator, proprietar și redactor-șef al ziarului „Epoca”, întreprinde începând cu 20 ian. o călătorie mai întâi la Paris și apoi la Haga și Berlin, unde ar urma să sosească la 12 ianuarie ca invitat al Legăției române. Aceasta va da, se pare, în onoarea sa un dejun care să-i permită să ia contact cu diverse personalități germane, îndeosebi domnii Schacht și Luther.

Omul de încredere de la care am primit aceste informații mi-a spus, de asemeni, că d. Filipescu ar dori să fie intervievat de presa germană și anume despre relația dintre Germania și România, întrucât călătoria sa are în vedere o apropiere între cele două țări.

Domnul Filipescu descinde dintr-una din cele mai vechi familii românești și nu e doar o persoană integră, ci și un om politic cu certă influență, cu atât mai mare, cu cât este un prieten personal al Regelui; după cât se pare, D. Filipescu a evoluat în ultima vreme de la un prieten, mai ales al Franței și manifestă un tot mai mare interes față de Germania, în sensul că viitorul României trebuie clădit nu pe Franța, ci pe Germania. Pe scurt, în felul acesta am

putea câștiga, eventual, un politician prețios, precum și ziarul și influența sa, în favoarea noastră. De aceea, cred că ar fi cazul să i se acorde oarecare atenție și ajutat să-și satisfacă dorința amintită.

Se cuvine să adaug că d. Filipescu și „Epoca”, ziarul său, l-au atacat pe ministrul von Mutius. Socotesc, însă, că având în vedere incontestabilul interes german, problemele de ordin personal trebuie subordonate situației de fapt.”

Demersul Legației bucureștene a convins și a avut urmarea ce se impunea. Iar din arhive germane am aflat și cum s-a procedat:

Politisches Archiv des A.A. R. 73667

Berlin, 16 ianuarie 1933

Anunțat de ministrul României, am primit azi vizita senatorului român Grigore Filipescu. Acesta a început prin a-mi relata impresiile culese la Paris, arătând un deosebit interes față de problema datoriilor Franței către America, apropo și de Conferința de la Lausanne. În același timp, a apărut poziția României față de pactul de neagresiune cu Rusia, iar până la urmă a abordat și problema relațiilor dintre Germania și România, dând de înțeles că o apropiere între cele două țări este foarte cu putință, cu condiția să nu i se ceară României abandonarea prieteniei cu Franța, l-am răspuns că, pentru noi, problema are alt aspect. Noi nu avem în Sud-Estul Europei alte probleme

decât cele de ordin general: pace, ordine, Liga Națiunilor etc. etc. Noi suntem gata - și am dovedit-o prin oferta preferințelor, că suntem dispuși să ajungem la un acord cu România, dar nu vom permite ca partea română să speculeze politic dorința noastră de înțelegere. Convorbirea a luat sfârșit prin evocarea amintirilor sale și ale părintelui său despre perioada ocupației. S-a exprimat cu mult respect față de Feldmareșalul von Mackensen și despre curtoazia pe care ofițerii germani ar fi manifestat-o față de familia sa. De asemeni, s-a arătat foarte mândru de anunțul apărut în „Frankfurter Zeiturg” la moartea tatălui său, în care a fost omagiat ca un om drept și un inamic viteaz.

Bulow

P.S. E aproape de prisos să precizez că oaspețele lui Biilow se referise la frumoasele-i amintiri despre... ocupația germană din timpul Primului Război Mondial. Întors în țară nu le-a mai evocat. S-a grăbit, însă, să-și comunice impresiile culese în vizita sa. A făcut-o mai întâi - la 19 februarie - într-o conferință ținută la Brașov, iar apoi în alta - la 2 martie 1933 - ținută la București.

Legăția germană le-a urmărit și ea cu interes, comunicându-și aprecierile la Berlin. A menționat, astfel, în raportul ei, „extraordinar de prietenoasa formă” în care a făcut-o, adăugând că ea ar fi fost, poate, de mirare din partea unui om „ce mai înainte era socotit un necondiționat prieten al francezilor”, dar că din anul ce trecuse Gr. Filipescu se schimbase.

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Și avea s-o facă și în anul următor - și încă într-o asemenea măsură încât, cum a notat Armand Călinescu, în „însemnări politice”, la 14 august 1934:

„Grigore Filipescu organizează un banchet la care participă 3000 persoane în grădina „Gib” pentru a sărbători pe Maniu și a protesta contra falsului din Consiliul de Război”.^{XVIII}

Fostul „supus și devotat servitor” al lui Carol II îl sărbătorea, deci, pe ireductibilul adversar al acestuia. De ce să ne mirăm? Căci încă Pierre Duc a observat că: *„Sunt mulți cei care-și dau cuvântul, dar n-au cum să și-l țină de vreme ce l-au dat.”*

Stări de spirit și avertismente

Chiar de la revenirea în țară, Carol II a vădit o mare apetență pentru informații provenite din izvoare neoficiale, de mai mică sau mai mare relevanță. N-avem cum să știm dacă și în ce măsură i-au fost ele de folos pentru a descurca sau înnoda ițele vieții politice, dar cu siguranță pe noi ne pot ajuta să înțelegem cauzele înălțării și căderii unei epoci. De aceea am și păstrat întocmai ortografia, ortoepia și sintaxa originalelor atunci când proveneau din surse românești.

La 21 iulie 1930, la numai o lună și jumătate de

XVIII Referire ... la încercările de a-l implica pe Iuliu Maniu și pe alți fruntași național-țărăniști în „Afacerea Skoda”.

la începutul domniei, un binevoitor i-a adus, astfel la cunoștință.

„Dl. Brătianu a mâncat în două rânduri cu Dl. Duca la Mihăești (între moșia d-lui V. Brătianu¹ și aceea a d-lui Duca^{XIX XX} la Măldărăști R. Vâlcea ar fi 60 km distanță).

Sc/iite pentru un ta6(ou de epocă (1930-1940)

La întrunirea dela Dl. V. Brătianu s-au discutat toate probabilitățile unui guvern de concentrare, pe care l-ar dori M. S. Regele.

Partidul liberal, a spus dl. Vintilă Brătianu, reluând raporturile cu Coroana nu caută să forțeze voința Ei, ci să convingă pe M. S. Regele că partidul liberal este cel mai de seamă instrument politic al țării. În acest sens a avut o activitate vie la țară și orașe, o campanie cât mai violentă contra guvernului și demascarea așa zisei colaborări cu finanța străină. În acest an va duce campanii violente și în presa partidului, cu publicare de acte și documente.

Deci luptă contra guvernului și expectativă până la toamnă. Dl. V. Brătianu și-a exprimat convingerea că toate încercările regale în afară de partidul liberal, vor da faliment și în mod imperios

XIX Vintilă I. C. Brătianu (1867-1930). De mai multe ori deputat și ministru.

XX1. G. Duca (1879-1933) în repetate rânduri ministru. La 28 dec.

1930 i-a urmat lui V. Brătianu la șefia Partidului Național Liberal.

80

Prim-ministru între 14 nov. și 29 nov. 1933, când a fost asasinat de legionari pe peronul gării Sinaia.

M. S. Regele, după încercările personale și nereușite - va face apel la fostul prim-ministru și șef al partidului liberal.

Eri, la orele 3 d.a. dl. Vintilă Brătianu, plecând în străinătate, a fost condus la gara de Nord de peste 300 partizani politici care l-au aclamat."

S-ar putea, ca regele să nu fi fost, totuși, pe deplin satisfăcut de cele aflate. Mai întâi pentru că n-a fost informat și ce au mâncat cei doi și unde s-a pitit cel care a auzit tot ce-și spuneau. Sunt, însă, doar ipoteze...

DUMITRU HÎNCU

Nedumeriri, poate la fel de serioase, a avut - cine știe? și Jean Tehaș Florescu i se spunea în cercurile politice, dar și în presă șef al grupării disidente „Omul liber” din sânul P.N.L. Și nemulțumit de ce i se întâmpla, la 10 aprilie 1931 a solicitat „indicații” de la „scumpul” Suveran, adresându-i-se:

„Cu cel mai profund respect și cu același neclintit devotament” spre a-i aduce la cunoștință „cele ce am crezut d'a mea datorie”.

Iar acestea au sunat astfel:

„Următor înaltelor sugestii ale M. Voastre, care dorește o conlucrare a grupării dinastice a „Omului liber” cu gruparea liberală a D-lui G. Brătianu, am luat contact cu Dl. general Văitoianu^{XXI},

XXI Văitoianu Arthur (1884-1956) General. Succesiv Ministru de Interne, Ministru de război, Prim-Ministru și din nou Ministru de Interne. Membru al disidenței liberale conduse

reprezentantul său, acum 15 zile.

Dar gruparea. ce prezidez este, mai ales în Capitală, foarte puternică, ca unul ce cultiv de peste 27 ani cetățenii Capitalei, am formulat cu modestie, ca principală condiție a Comitetului meu, dorință care îmi place să crez că este și a M. Voastre, ca să conlucrez într-o eventuală concentrare cu fiul, cum am lucrat acum 9 ani cu tatăl, la consolidarea Țării, urmând azi directivele înțelepte ale Majestății Voastre.

Acum 15 zile această simplă dorință, care era un minimum de pretențiuni, a fost imediat acceptată.

de Gh. Brătianu, până la unificarea cu vechiul Partid Liberal.

Paris ce 17 septembre 1931.

(63)

Sire,

Je prends la liberté d'adresser
ces quelques lignes à Votre Majesté pour la
mettre au courant de ce que j'ai vu et
entendu d'abord en Suisse puis à Paris.

Je crois que la presse est faite à
présent que c'est Monsieur Titulesco et ses
amis qui ~~ont~~ sont la raison d'être
— la seule — de la Campagne de dénigrement
contre Votre Majesté et contre le
Régime.

Les articles de ses amis intimes. Vertunay
et Camille Ayzmann sont édifiants à ce
sujet. M. Titulesco a littéralement
hurlé des voix en vue du scrutin du 8
septembre.

Présentant les événements d'avant dernier
à sa manière, et déclarant que c'était
une compensation à ses devoirs qu'il sol-

Când însă acum 3 zile, drumul spre un guvern de uniune a fost deschis, reprezentantul d-lui G. Brătianu, în numele șefului său, a căutat să se derobeze alegând gruparea georgistă care, nu are decât indicații pentru două persoane în viitorul guvern, iar eu trebuie să rămân simplu soldat jertfind astfel munca și eforturile din trecut împreună cu idealul politic al grupărei mele.

Socotind că nu au putut fi acestea indicațiile Majestății Voastre și că asemenea propuneri nu sunt compatibile nici cu interesele țării, nici cu demnitatea grupărei mele care a luptat cu mult înaintea D-lui G. Brătianu, pentru triumful scumpului nostru Suveran, cât și pentru aducerea unui guvern Titulescu, cu regret am suspendat orice negoțiere, așteptând cu încredere și devotament, sfatul înțelept al Majestății Voastre.

Cu cel mai profund respect, Sire, cu totul devotat

Ion Th. Florescu

Deci, deși „cultiva” de 27 ani cetățenii Capitalei, Jean Tehaș Florescu a fost cât pe-acți să rămână „simplu soldat”. Tocmai el, bărbatul care născuse „Omul liber”! Dar până la urmă, poate chiar la „sfatul înțelept” solicitat, și-a creat Partidul Liberal-Democrat. O formațiune care, în orice caz, i-a pricinuit mai puține dificultăți decât limba română.

La 4 iunie 1931, Carol II a primit o scrisoare care, probabil nu i-a făcut nici de astă dată plăcere. Cu atât mai mult, cu cât misiva îi fusese expediată de Maria Ventura care, la rugămintea regelui, sonda opinia oficialităților franceze despre noul regim instaurat la București.

Or, iată ce i-a comunicat marea actrită.

„Sire, sunt foarte bucuroasă să o pot anunța pe Majestatea Voastră că am putut aduce la cunoștința unor personalități importante ceea ce Majestatea Voastră a binevoit să-mi încredințeze.

Sâmbăta trecută l-am văzut pe D. Philippe Berthelot, iar chiar azi pe d. Leger, mâna dreaptă a d-lui Briand și iată - aci alăturat - rezumatul convorbirilor purtate. Cred că-l va interesa pe Majestatea Voastră și va confirma devotamentul meu față de persoana Sa, Tron și țară. A Majestății Voastre mult devotată și supusă

Marie Ventura

Berthelot^{XXII}

A părut foarte plăcut surprins aflând, altfel decât pe căi oficiale, sentimentele pe care le nutrește Majestatea Voastră față de Franța.

Mi s-a spus, de asemenea, cât de siguri sunt de hotărârea Majestății Voastre, exprimată cu orice

XXII Philippe Berthelot și Alexis Leger (cunoscut și ca poet cu pseudonimul Saint John Perse) erau înalți funcționari ai Ministerului de Externe francez. Iar Aristide Briand era ministrul lor. scrisoarea Măriei Ventura se află la Arhivele Naționale, Fondul Casa Regală Carol II, Dosarul Nr. 20/1931.

prilej, în cadrul formelor constituționale, de a nu aduce nici o atingere principiilor parlamentare.

Interesul purtat României și monarhiei face ca această opinie a Majestății Voastre să fie întru totul împărtășită. Ar fi îngrijorați de orice veleitate de dictatură în România, mai ales din cauza recentelor evenimente din Spania și a neliniștilor ce se manifestă în Italia.

Dându-mi-se a înțelege cât de dificil este pentru Quai d'Orsay de a influența presa, care în Franța e cu desăvârșire liberă, mi s-a spus că s-a făcut tot posibilul ca evenimentele din România să fie privite cu mai multă bunăvoință. De altfel, s-au și obținut ceva rezultate pe lângă anumite ziare, rezultate pe care și Majestatea Voastră le-a putut aprecia.

În ce privește Sud-Est, mi s-a promis că se va vorbi cu Mircea, pe care și eu l-am văzut, dar din partea căruia m-am lovit de o totală indiferență. La argumentele mele, mi-a răspuns: „Nu mai sunt interesat de politică” - dar din câte am aflat din alte locuri n-ar părea că-i chiar adevărat, că și-a predat afacerea unui consorțiu francez.

În fine, am fost rugată să reiterez Majestății Voastre profunda dorință de a vedea continuate fără nici o ambiguitate relațiile de frățască prietenie dintre cele două țări.

Leger

A fost trimisă cu mare plăcere impresia culeasă de mine în cursul întrevederii pe care Majestatea Voastră a binevoit să mi-o acorde.

Mi s-a spus cât de utile se vor dovedi asemenea demersuri și mi s-a dovedit acest lucru, însărcinându-mă să o asigur pe Majestatea Voastră că nu există dubii asupra sincerei Voastre dorințe de a domni cu respectarea întocmai a Constituției și cât de mult se dorește să izbândești.”

Limbajul protocolar utilizat de oficialii Ministerului de Externe francez ridică, cel puțin, o constatare și o întrebare. Cea dintâi e sugerată de remarcabila pre-moniție. Cea de a doua poate face să ne întrebăm dacă nu era cumva vorba de informații provenite din chiar anturajul lui Carol II.

Oricum, cele ulterior întâmplăte se arată, acum o știm sigur, că nici una, nici cealaltă nu l-au pus pe gânduri pe Carol II.

Dar spre a mai rămâne în aceeași ordine de idei, trebuie să știm și că I.G. Duca i-a adresat, tot atunci, un serios semnal de alarmă regelui. El este conservat într-un memoriu, sub formă de ciornă, aflat printre hârtiile rămase de la fostul prim-ministru cu un sfârșit atât de tragic.

„La prima audiență pe care am avut-o la Majestatea Voastră după urcarea sa pe Tron, asigurând-o de perfecta lealitate a partidului meu și a mea personală, mi-am luat angajamentul ca unul ce am avut atâția ani, marea cinste de a fi consilier al Tronului, să-i

spun întotdeauna deschis și fără înconjur părerea mea, convins că numai astfel pot sluji cu adevărat interesele Coroanei și ale Țării.

Într-adevăr, din informațiunile pe care le primesc din toate părțile, precum și din constatările pe care le-am putut face personal, reiese că o stare de spirit tot mai îngrijitoare se manifestă în țară.

... E lesne de înțeles că în mijlocul unei atari stări de spirit toate semințele anarhice, de la anarhia de dreapta a gărzilor de fer și până la anarhia de extremă stângă a bolșevicilor prind rădăcini și ar fi o iluzie să ne închipuim că în mod special Sovietele vor lăsa să scape un prilej atât de prielnic fără a-l folosi în vederea scopurilor revoluționare.

Agitațiunile de acest fel se observă de câțva timp în syndicatele învățătorilor.

... Ceea ce este poate și mai grav este starea de spirit care se observă în armată. Nu știm ce rapoarte oficiale se fac Majestății Voastre, dar sunt dator să-i spun - de altminteri cu adevărată mâhnire - că ofițeri în uniformă se ascund în localurile publice, în trenuri, să-și exprime revolta sufletească și să întreprindă chiar cuvinte de amenințare.

Nu am dreptul, deasemenea, să ascund că, din nefericire, o bună parte din aceste nemulțumiri se resfrâng personal asupra Majestății Voastre. Pe de o parte, faptul că Majestatea Voastră a luat unele inițiative, și pe de altă parte faptul că la fiecare pas, contrariu tuturor uzanțelor constituționale, guvernul descoperă pe Majestatea Voastră, face ca răspunderea Coroanei să fie pusă în joc de opinia publică

într-un moment în care, mai mult ca oricând, interesul național cere ca persoana regelui să nu fie târâtă în vârtoarea desnădejdlor și a patimilor.

Până acum îmi era îngăduit să păstrez oarecare optimism. Azi sunt dator să previn pe Majestatea Voastră că pericolul este real.”

Un critic necruțător al regimului lui Carol II a fost și dr. Gerota, cunoscut anatomist și fiziolog din epocă, amestecat și în jocurile politice, mai ales în primii ani de după 1930. De altfel, în 1938 a și încetat din viață.

Textul de mai jos este reproducerea unui discurs ținut la o întrunire a grupării pe care o conducea:

„Este un obicei, pornit din curtoazie sau impus de formula protocolară (mai deseori pornită din platitudine ori lingușire) ca la întrunirile oficiale sau politice, președintele să fie obligat să adreseze un cuvânt de omagiu și de preamărire către Rege și Tron.

Și dacă vom ține seama de preocupările de o covârșitoare importanță care ne-au adus la această întrunire, cred că este locul ca să dăm acestei adrese omagiale mai mare întindere și s'o însoțim de câteva rugăminți pe care poporul prin vocea mea le adresează călduros scumpului lor Rege.

... Aflați, Majestate, cu această ocaziune, că poporul care vă iubește și vă respectă este gata să ajute pe M. Voastră ca să spargă zidul Camarilei

DUMITRU HÎNCU

vă înăbușe puterea și voința și trebuie să mai spunem M. Voastre că față de ceia ce se petrece în țară poporul este nedumerit și se întreabă:

Cum?... M. Sa dela venirea în țară și până azi n'a văzut cum luxul și risipa, furtul și sperțul sunt preocupările principale ale partidelor de la putere (ceea ce nu ne-a spus rușinosul control al finanțelor țării de către bancherii străini?)

Cum?... M. S. n'a auzit cum parlamentarii și oamenii politici își aruncă reciproc acuzațiuni, chiar în parlament, de furt de milioane? Și la toate aceste destrăbălări, M. Sa n'a găsit nimic de spus? Nimic de sancționat?

... Cum am putea, acei care ținem la Dinastie și Coroană, să tăcem și să nu mai spunem M. Voastre că poporul e mâhnit și revoltat când vede că dela venirea M. Voastre în țară sfătuitoarii și lingușitorii care vă înconjoară, vă pregătesc serbări peste serbări și aniversările luxoase, costisitoare și când, pe de altă parte, țara geme sub povara impozitelor.

Lefurile învățătorilor nu se pot achita.

Armata nu are îmbrăcăminte și munițiuni.

... Tot cu această ocaziune, poporul Român voiește să mai reamintească M. Voastre că, în bunătatea lui, a crezut că trebuie să uite greșala de a pleca din țară a Prințului Carol.

A voit să uite patru renunțări la Tron...

Poporul Român a voit să uite și alte greșeli ale Prințului Carol în speranța că faptele uluitoare ale

Regelui Carol al II-lea vor acoperi cu prisosință prin frumusețea lor tot trecutul urât. Dar din nenorocire

90

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

M. Voastră a căzut fără voe... din nou în mrejele și sugestiunea rău sfătuitoarelor care v'au îndemnat să acceptați actul dela 8 Iunie 1930.

... Poporul vă sfătuiește sincer: dați la o parte pe toți și înconjurați-vă cu oameni de caracter, care iubesc patria.

... Dacă este adevărată chestiunea D-nei Lupescu, este o chestiune pur personală a M. Voastre, în care nu are căderea, nici dreptul să se amestece, dar tot atât de adevărat este că Dna Lupescu ne având nici un drept legal, D-sa nu ar fi trebuit să se amestece în viața noastră economică și mai ales militară...

... Departe de noi ideea că prin acest omagiu ocazional să aducem cea mai mică ofensă sau jignire M. Voastre.

Măria Voastră să binevoiască să se deprindă cu ideea că asemenea dorință sinceră de îndreptare ce ne-am permis a le aduce astăzi M. Voastre, pornesc din cinste sufletească, din iubire pentru M. Voastră și pentru Dinastie și că asemenea manifestări cinstite sunt mai puțin periculoase decât acțiunile ascunse și ipocrite ale multora din jurul M. Voastre.

Vă urăm, Majestate, sănătate și viață lungă, ca să puteți duce la bun sfârșit lupta pentru întronarea Moralei, cinstei și a dreptății în România Mare."

ss Dr. Gerota

Cunoscându-i acum discursul, ne putem întreba:
Să-și fi imaginat Dr. Gerota că un asemenea
„omagiu” și astfel de „rugăminți” puteau fi
acceptate la Curte?

91

DUMITRU HÎNCU

Să nu fi știut el, om cu multă carte - printre
altele și autorul unei lucrări despre monumentele
din insula Creta, elogiata de N. Iorga - că dorința de
a fi foarte util poate fi și o piedică în a fi crezut?

În orice caz, un lucru e sigur. De atunci încolo n-
a mai fost nici „neobservat”, nici „neascultat”.

9|(ae Ionescu în „cercuri diriguitoare”

în plin și „irezistibil” avânt legionar, „filosoful” Nae Ionescu a avut această revelație („Iconar”, Nr. 4/1935):

„Naționalismul etnicist, ca formulă politică, într-un moment în care lumea era dominată de liberalism, cu toate corespondențele lui care se numesc raționalism, democrație, idealism, ... și mai știu eu cum...” era singurul „adevăr” care trebuia impus.

Deși, cu un mic efort, nu i-ar fi fost, cu siguranță, greu să găsească și alte rime în ism: ..., parvenitism, amatorism, nazism - și de ce nu? - automobilism, dacă ne gândim la „anumite situațiuni” ce-i erau bine cunoscute.

Au fost, probabil, tot atâtea considerente care, la 19 martie 1936, l-au determinat să adreseze - cu antetul ziarului „Cuvântul”, interzis de la începutul anului 1934, imediat după asasinarea lui I. G. Duca - această scrisoare către Carol II.

„Măria Ta, îmi pare foarte rău că împrejurările nu mă lasă în rezerva în care aș vrea să rămân - ci mă silesc, fie și numai din când în când, să Te necăjesc cu rândurile mele. Dar nu e vorba de mine, ci de

altceva mult mai însemnat. În legătură, anume, cu informații care îmi vin de peste graniță.

1) Măria Ta cunoaște, de bună seamă, propu-

nerea pe care ne-au făcut-o italienii prin Cerutti, la 1 Februarie - ca și răspunsul pe care l-a dat Titulescu, răspuns de natură a ne izola pentru multă vreme de Italia.

2) Ceva analog se întâmplă acum - la Londra. Nu e vorba de atitudinea pe care T. a luat-o în public. Asta nu contează în asemenea împrejurări. Mi se spune însă că această atitudine continuă - mai agitat încă - în culise. Și mărturisesc că asta mă îngrijorează. Sunt convins că T. nu a știut nimic de pasul pe care urma să-l facă Germania - deși un biet ziarist dezafectat ca mine, sabotat și prigonit de toți în țara mea, eram - în momentul când, pe la mijlocul lui Februar, soseam la Paris -, suficient de orientat asupra celor ce era să se întâmple, pentru ca să pot discuta - cum am făcut-o - noua situație cu cele mai responsabile cercuri diriguitoare franceze. Sunt convins că T. ignorează înțelegerea anglo-germană care a precedat intrarea Germaniei în zona demilitarizată. Sunt convins că T. ignorează conversațiile pe care Tucacevski și Litvinov le-au avut la Londra, și indicațiile pe care aceștia le-au primit acolo: *să se înțeleagă cu Berlinul*. Sunt convins că T. ignorează că, în ciuda tuturor aparențelor, *de luni de zile între Berlin și Moscova se urmează tratative care, după toate probabilitățile, vor duce, către sfârșitul verii, la rezultate positive*. Și sunt îngrijorat, pentru că asta însemnează că acțiunea lui T. urmează drumuri false,

cari ne duc la *izolarea de toate forțele realmente active în Europa de mâne*.

Iată de ce, Măria Ta, m'am hotărât să Te necăjesc cu aceste rânduri, cu toate că știu că intervenția mea, ți se pare indiscretă. Pentru că mă simt dator să-Ți mai adaug o informație:

3) Sunt precis informat - cu atât mai precis, cu cât tema a fost desbătută cu mine - că după ce Germania va recăpăta coloniile (că doar la asta duce actuala conferință de la Londra) se va pune - și acum *dela Paris* - problema Bulgariei. În sensul că Bulgaria va căpăta Dodegaci. Părerea mea e că asta nu ne jenează. Întrebarea e însă: îl capătă împotriva noastră, sau prin noi? Așa cum se desfășoară situația azi, asta s'ar întâmpla peste capul nostru, - împotriva noastră. E bine?

... Măria Ta, „am spus” - am spus prea puțin din cele ce știe și pot spune - „și mi-am mântuit sufletul”. Aș vrea să-mi mărturisesc nu sufletul, ci țara, iată de ce Te-am împrumutat cu scrisul meu.

Al Măriei Tale, ca întotdeauna,

Nae Ionescu

19.111.36

Nae Ionescu știa, dar „precis” nu numai ce făcea Titulescu în public, ci și ce „agita” în culise. Cum la fel de „bine” cunoștea și „indicațiile” primite de Tukacevski și Litvinov ... la Londra.

Și iar „precis” - din informații „venite de peste graniță” - aflase că „la sfârșitul verii”, Germania urma să-și recapete coloniile.

Dar câte n-a comunicat el Mărie Sale și asta nu pentru a-și mântui sufletul, ci pentru țară.

Un singur lucru a uitat totuși... Și anume că numai cu o lună înainte, el - „biet ziarist dezafectat” - a fost și la Berlin, evident tot pentru a avea convorbiri în „cercuri diriguitoare”. Dar, de astădată, nu pentru a primi, ci pentru a da informații.

Atunci, ele au rămas secrete, dar acum le știm chiar din acele „cercuri”^{XXIII}, care le-au clasificat:

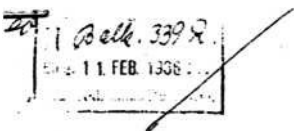
Confidential

>

Unul din conducătorii Gărzii de Fier și om politic de încredere al șefului Gărzii de Fier Corneliu Codreanu, profesorul *Ionescu*, pe care îl cunoșteam dinainte, m-a vizitat relatându-mi unele lucruri despre situația din România.

Guvernul liberal de la București se mai poate menține doar pentru că n-a fost încă total lămurită problema succesiunii. E, însă, ca și sigur, că într-un răstimp mai scurt sau mai lung, regele îl va numi prim-ministru pe Vaida, fostul conducător al Partidului Național Român și fost prim-ministru. Vaida se va bucura de sprijinul grupării Cuza-Goga, precum și al Frontului român. Garda de Fier nu va intra în guvern, dar îl va sprijini și ea pe domnul Vaida. O altă soluție a latentei crize nu poate fi luată în considerare, întrucât Național-Țărăniștii, care sunt cel mai mare partid și în alte împrejurări ar fi fost chemați să preia succesiunea, n-ar putea da acum un prim-ministru,

XXIII Politisches Archiv des Ausubärtigen Amt. Dosar 339R.

Vert

*iner der ^Uhrer de: tiaerneu G^rde und

Vertrautor des Chef a dcr ^isernen Gerda Codreonu,
Professor J c n e s o u, dei; ich von frlher her kcnne, h?i
ilch heute aufgcaucht unc air Eini,es Uber die Innes- uno
ai je .poll- tiscLc hige 'Uu. niena -. r :U ut.

Lie liberele r.egi^ruag in -ukcreiit k Jru.e sich nur
noci. ualten,iril die Frage der LacLfol,e noch nicht vOl- lit geklart
sei. Es sei atcr so gut wie sicker, daai cor XSnig den frliheren Fibre r
der Hujr.nl ochea Xationalpartol und fr'liheren illnlsterpresidexiten
Valde Uter kurz Oder lang xua SClminsterpraaider.ten as chon Kir de.

Valda ulrae Ale UnterstUtsung der *ruppen6xxa und
Goghs aowie der rujikni.-' chen Front finder*. Pie Hieerne
Garde Kir de swar nicht nit la die Heglerung gehen, Harm
Valda aber eben- falls unterstUtsen. *lne sndere Ldaung
der latenten ^rlae als die Betrauung Valda's kocae kaun
In Frage, well die latlonal-ZeraniatenH, die ala grijflte
Fart ei aonat aur /K«U4A.

Iachfol,e berufen wtttsdaa, keinen Klnlaterpraesldenten
atel- len klnr.ten»da ^anlu als perednllloher Gegner dee
Kbniga und Michalaks wegen seiner links gerlehteten polltInchen
Vergangenheit voa K9ulg nicht berufen warden atlrdsH.

Jone8cu behauptete, der freundllohe Bapfang Georg
Bratianu'a In Berlin aei in RuaMnlen aehr aufgefsllen
und habe bei den andern Partclen aioht gerade angoaeha
gewirkt* Angoblich aehe es such der 13nig nicht gtrn_v
weim Bratianu» den er nicht sohMtxe, la Aus lande au
gut behandelt vtLrde.

— ~

EC7S719

Mihalache n-ar putea fi numit din cauza fostului său trecut de stânga.

Ionescu a mai afirmat că primirea amicală de care s-a bucurat la Berlin *George Brătianu a trezit multe comentarii în România și n-a produs o impresie tocmai favorabilă în rândul celorlalte partide. După cât s-ar părea, nici Regele n-ar vedea cu plăcere faptul că Brătianu, despre care n-are o părere bună, a fost atât de frumos primit în străinătate.*

Domnul Ionescu nu crede că Domnul Titulescu, cu politica lui de prietenie cu Rusia, ar putea avea succes în România. Împotrivirea pe care o provoacă atât din partea Regelui, cât și a unor largi cercuri din țară, ar fi prea puternică. Pe de altă parte, Titulescu n-ar face această politică din convingere: singurul lucru care îl interesează e să-și păstreze postul. Titulescu a avut recent o convorbire cu Vaida, ca să afle dacă acesta l-ar menține în funcția de ministru al Afacerilor Străine, într-un eventual nou guvern. Iar când Vaida s-a declarat împotriva politicii de apropiere cu Rusia, Titulescu s-a declarat numaidecât dispus să renunțe la această politică dacă ar fi cooptat într-un nou guvern Vaida.

Berlin, 5 februarie 1936

ss Clodius

Câte un exemplar

Dior M. D. Ritler

„ M. D. Dieckhoff

„ VLR Rente Fink

„ L. K. Busse

Primate retrospectiv, informațiile furnizate de Nae Ionescu Ministrului de Interne nazist s-au dovedit la fel de false ca acelea servite lui Carol. Cu toate acestea, între ele a exista și o deosebire: la București n-au fost luate în serios, în timp ce la Berlin erau prețuite. E adevărat, nu direct, ci printr-o firmă foarte darnică. Anume firma I. G. Farben Industrie rămasă „celebră” prin gazul „Zyklon” fabricat în timpul războiului și dovedit atât de „eficient” la Auschwitz.

Spovedit dar păcătos

Cel mai zelos informator al Palatului a fost, incontestabil, Ion Sân Giorgiu. Arhivele Naționale ne înlesnesc lectura multora din declarațiile sale de „iubire neclintită” față de rege. Ele s-au întins din 1931 și până în 1939 când s-au topit brusc și încă într-o asemenea măsură, încât s-au prelins până la... Berlin.

Dosarul temenelelor acestui „slujitor devotat”, dar cu termen, cuprinde multe scrisori ce atestă, prin lungimea lor, că el nu înțelegea să-și drămuiască efortul de a le așterne, după cum nici regele n-o făcea cu timpul de a le citi.

Întrucât, însă, s-ar putea ca cititorii să fie mai constrânși de îndeletnicirile zilnice cărora trebuie să se dedice, am selectat două din aceste scrisori care mi s-au părut mai sugestive atât pentru personalitatea emitentului, cât și pentru aceea a destinatarului lor.

Iată-le:

Sire,

Împrejurările politice din ultimul timp mă silesc să supun Majestății Voastre, această spovedanie care

va justifica, pe de o parte sacrificiul ce-l fac de doi ani, participând la criza din partidul liberal, pe de altă parte prezența mea în ramura veche a acestui

partid, într-o comunicare mai veche, pe care am încredințat-o dlui Victor Cădere, spre a o prezenta Majestății Voastre, am arătat că atitudinea de supunere a partidului liberal față de Coroană era dictată, fie de un sentiment de teamă, fie de nădejdea că printr-o ascultare și așteptare necondiționată va putea obține de la Capul Statului puterea.

Am mai arătat atunci, că dacă o parte din vechile cadre ale partidului liberal declaraseră cu sinceritate lealitate desăvârșită față de Majestatea Voastră, acele cadre, care gravitează în jurul dlor Dinu Brătianu, Tancred Constantinescu, Drul Costinescu, au fost și au rămas ostile Restaurației, în care vedeau o înge- nunchiere a partidului liberal. Din cercurile acestor persoane au pornit și pornesc azi cu și mai multă intensitate svonurile alarmiste și tendențioase, care creează romane fantastice în jurul persoanei Majestății Voastre. E adevărat că dl I. G. Duca a făcut ce i-a stat în putință, spre a stăvili izbucnirile antidinastice ale acelor cercuri. Nu și-a putut impune punctul său de vedere. Până de curând vechile cercuri bratieniste și-au exprimat nemulțumirea împotriva politicei Dlui Duca, numind-o o politică de zadarnică umilință, care va compromite partidul, fără să-l aducă la putere.

De aceea când criza de guvern a izbucnit, partidul liberal a acceptat de vedere al vechilor cadre bratieniste și a cerut pentru dânsul puterea, fără să

, m Qd/wiuAa. vKclvt A dcldiuv pu"V4 , «Jnll O c«nu.nitanjC mou
vfdx , |vt OUI arm inuibilAâ.l'O A&u 5jJ» a o iThyiVtl Voaihc , o*"
«watt c<T ftkticb*e<\. «Ai &L|w,MW' attcAiAuîuv ' ^ala Ac
Groaza, ț/ia. Jictat& , & Ac an jeUimeiit AS tiamq. , iii. Ac
haAtjAi< CA țvimb'o tOCalhiJl» Si <WtU,fcie
TttClwxcli^idnalxa" Va. ^ținc Al GnjiJ SUMuc- țiufrta ■

hmtō MA
\ j aoaitu S >»Wanit T Jh <1 .-■' J.'. +1
va. ZusîiJi
■ac A/ Aoi MU & ^unjaiit (țxcitc*^mcl !*• it, Am|wWitJ»ț
X Al Jxuit tal " ■ " 1 ^:VAV- * i famar«naM
4u*ă , ta Aa«.

o ții/ite Am trfcXCe caAat Ut kyijiAiX^ JtcftuiajMc tu. CtAiUg
Ata2[14f AiSaViiiJlt fabl Ai lil^CakW Vo^jî'IS. , dalii CaAu I <au
ftnaUlîi^A' IM j{>< jSful^latiahu. r IdnOiei CiMhwIntXA, K
ISTJ C^hMocu,! au ț>\$v S au âuwiaâ o^itt liniau'xt- "tuj, »n
COAt veAiOu o maXnumckiete. « țwiii Aufu^ -dcGtia^ . |St>>
«v<'.i " a'a<tl, InlAtmint *CUL* |xMit srțyincou afi' tu y mai mjlt
wiUiSith Wr- hui(tt acaomiit? &>'UnAUp Mit, Quic CUCa^v
Jl/>nam< {amWhct fu țw>>«cw blaltofeți' /o*4K • ? oT AU - a.
țacjct T-a M" I* jxiiiî^f (\$|ni skm'^ f\$(jUCh<'ii'C ani Arnaikct
aotb>L ^tuni. NuSi-a. huluf țuwcJul, ^<^JU AiveAl/u^ Plna <A1
Cu/i'îni vtclxiti W|(uni fylaJjinijia Si-du
f<^(mâ^Mn)ultujrn<'lMt, Mn^oVkJz. ț^- ttei A'Cu J^UCA. □
nwminA- o o b>wĂ <k iaAtWiu'a urtni^hți , Ovi<
im tan^rmiU ^.CÂîrdij. (yVIA fa - j awctfi v\

țj< ttcux. cfiiJu ou'k Ai QuiKtn a. rs^kcnt , ^<vA<LAMv J «
cra^lât ^MMAUÎ Ac vtAlrt «X votat»/ cAAU. \$< a CMiit |t@ufcc
Am/uX ț)utwUL(|<Uia S<X aitliițci C&MrîKAI țlosi^lfitj^ <A1
AlamfaAit . flcuutâ.

Aceasta cu atât mai mult, cu cât oamenii din jurul dlui Duca spuneau că „șeful are cuvântul Regelui că va prelua guvernul, iar specialiștii în materie de ... Palat, ca Dl. Alex. Mavrodi, făceau pariuri că este exclusă o altă guvernare decât cea liberală.” Dl. Mavrodi s'a socotit, până acum câteva zile omul care a dus tratativele între Dl. Duca și Majestatea Voastră și că „munca lui de un an de zile nu poate fi stricată de nimeni...”

Când după eșuarea guvernului de concentrare Titulescu, dl. Vaida a fost însărcinat cu constituirea cabinetului, conducerea vechiului partid liberal a socotit această soluție ca o declarație de război. Iar insistențele depuse pe lângă dl. Gh. Brătianu de a intra în guvern, ca o provocare în plus.

Chiar în aceeași zi am avut prilejul să vorbesc cu câțiva foști miniștri liberali, cari participaseră la Comitetul ce ținuse ședință în casele dlui Dr. Angelescu. Erau cu toții indignați și spuneau fără sfială că politica de supunere a Dlui Duca a dat greș și că ar fi fost mai bine dacă partidul s'ar fi menținut pe poziția de la 8 Iunie, până când Majestatea Voastră ar fi „capitulat” în brațele liberalilor. Ei pretindeau că național-țărăniștii au ajuns la guvern, numai fiindcă anunțaseră rezistența lor față de Coroană și că dacă partidul liberal ar fi făcut la fel, Majestatea Voastră n'ar fi călcat în picioare „sfântul drept al partidului liberal”.

Chiar a doua zi, cadrele mari și mici ale partidului liberal din București și provincie, au început pregătirile pentru campania electorală, campanie în care

vechile atacuri, împotriva Majestății Voastre, aveau să reînvie. O sumedenie de svonuri au început să circule și viața privată a Majestății Voastre, însoțită de cele mai imposibile comentarii este târâtă în discuțiile sgomotoase ale tuturor claselor sociale.

Partidul liberal și-a pus în mișcare armele de odinioară, pe care, noi tineretul, le credeam de mult înmormântate și pe care cu durere le vedem reînviat. Ceia ce însă m'a consternat și m'a indignat, a fost brusca schimbare de atitudine a dlui Duca, șeful partidului liberal.

În ziua de 9 Iunie am avut o convorbire mai lungă cu Dl. Duca. A fost vorba de organizarea alegerilor. Eu am insistat că atât timp cât partidul liberal nu dă prilej tineretului să se afirme și să ocupe locurile generației de ieri - în bună parte vinovată de situația de azi - partidul liberal nu va putea fi un instrument de creație și deci de guvern.

Dl. Duca mi-a replicat că el nu e vinovat că s'a comis o nebunie dându-se guvernul național-țărăniș-tilor și că în opoziție nu poate trece peste șefii de organizație cari au răspunderea alegerilor. Dsa a terminat astfel:

Tineretul să aibă răbdare. Lucrurile nu vor merge la infinit. Nu cred că actualul Rege are mai mult de doi ani de domnie. Cu nemulțumirile care cresc în armată, oricând poate să-l pândească de acolo un glonte."

Cuvintele acestea din gura unul șef de partid, adresate unui partizan, care înainte de toate e un vechi luptător al Majestății Voastre, sunt sau o

infamie, sau o încercare de șantaj. Ele m'au sguđuit adânc și m'au silit să întrerup convorbirea cu Dl Duca, care fie că-și demascase adevăratele sentimente intime, fie că încercase prin intermediul meu o presiune îndrăsneață asupra Majestății Voastre.

Când acestea sunt sentimentele partidului liberal, când singura lui nădejde în viitor e prăbușirea operei Restaurației, de ce să ne prindă mirarea, că echipele volante liberale, au și început o surdă campanie antiregalistă?

N'a fost deci nici o surpriză pentru mine, că la întrunirea liberală de Duminecă - la care am refuzat să particip - s'a vorbit cum s'a vorbit. Și nu m'a surprins de asemeni faptul, că după întrunire, întâlnindu-mă cu unul dintre oratori, el mi-a spus:

- Nimic nu prinde azi mai mult în masele populare ca un atac contra Regelui. Deacum știm cum trebuie să facem alegerile ca să trântim guvernul.

Pe această atitudine antidinastică vechile cadre s'au pus de acord cu dl. Duca. Numai așa demisia din șefie prezentată de dl. Duca în comitetul de conducere a fost respinsă. ... nu mai exista între dnii Duca și Dinu Brătianu, nici o deosebire de valori.

Sire

Conștiința mea de devotat al Majestății Voastre nu mi-a îngăduit să aflu toate aceste lucruri penibile fără să le aduc la cunoștința Suveranului meu.

Nu pot însă totodată să rămân nepăsător și să nu reacționez la această încercare de șantaj, pe care, în clipele de mizerie de azi, o socotesc extrem de

DUMITRU HÎNCU

primejdioasă. Gândul meu a fost în prima clipă să demasc în fața țării această procedare incalificabilă a vechei conduceri liberale, care alternează lingușeala și supunerea cu șantajul și amenințarea, după cum partidul este sau nu la putere. Aceste moravuri infame, care au tulburat în trecut glorioasele domnii ale lui Carol I și Ferdinand I, trebuiesc o dată pentru totdeauna anihilate.

Neștiind însă dacă o manifestare publică din parte-mi pe această chestiune nu ar indispune pe Majestatea Voastră, prin scandalul pe care-l va provoca, și necunoscând chipul cum Majestatea Voastră dorește să soluționeze criza tot mai adâncă din partidul liberal, am îndrăznit să comunic Suveranului meu cele descoperite de mine și am hotărât să-mi îndrum activitatea mea viitoare după indicațiile pe care Majestatea Voastră va crede să mi le dea.

Așteptând un gest al Majestății Voastre, rămân cu aceeași credință și iubire neclintită din trecut, slujitor devotat.

Ion Sân Giorgiu

12 Iunie 1932

Iar după patru ani.

București, 20 Februarie 1936

Sire,

Nu pot începe aceste rânduri fără a ura cu dragoste și adânc respect Majestății Voastre bun sosit și fără a-i aduce cele mai devotate felicitări pentru

Sc/țițe pentru un ta6(ou de epocă (1930-1940)

lucită acțiune diplomatică desfășurată peste hotare. De altfel bucuria mea e cu atât mai mare cu cât Majestatea Voastră știe că în nenumărate rânduri mi-am exprimat credința că participarea directă a Majestății Voastre în politica extremă a României nu va putea decât să întărească poziția internațională a României și să-i redea prestigiul. Astăzi Majestatea Voastră se reîntoarce în țară după ce a dat României toată strălucirea pe care o aștepta de la Suveranul ei.

Începând de astăzi Majestatea Voastră va relua contactul cu lumea politică din țară. Situația pe care o găsește Majestatea Voastră la reîntoarcere nu este desigur dintre cele mai bune. Guvernul a fost înfrânt atât la Banca Națională, cât și la alegerea parțială de la Hunedoara și n'a reușit să-l scoată pe Goga la Mehedinți. Majestatea Voastră va primi cu siguranță rapoarte și informații oficiale. *Acestea vor purta însă toată pecetea intereselor de care sunt conduși informatorii:*

De aceea fie-mi îngăduit, ca îndrumat de aceeași obiectivitate desăvârșită să pun la dispoziția Majestății Voastre o serie de informații, a căror autenticitate am controlat-o cu toată migala.

1. Interpretări asupra călătoriei Majestății Voastre

Activitatea diplomatică a Majestății Voastre a fost urmărită cu multă înfrigurare de către întreaga opinie publică și de către factorii politici.

Toate cercurile politice au recunoscut semnificația activității desfășurate de Majestatea Voastră. Fiecare grup politic a dat însă o altă interpretare consecințelor pe care vizita Majestății Voastre la Londra

107

DUMITRU HÎNCU

și la Paris ar putea-o avea în politica internă. Astfel național-tărăniștii și georgiștii au dat interpretări asemănătoare. Ei cred că după călătoria Majestății Voastre la Paris și Londra va interveni o schimbare radicală în tactica regală față de partidele politice. Ei pretind că Majestatea Voastră impresionat de mecanismul constituțional englez și francez „va încerca în primul rând o destindere politică și apoi o reintrare în normal”. În aceste cercuri se crede că foarte curând după întoarcere, Majestatea Voastră va concedia guvernul, va păși la o reconciliere a factorilor politici și va recurge la un guvern de concentrare. *Național- țărăniștii spun că nu vor da concurs unei astfel de formațiuni și că nici georgiștii nu vor părăsi linia pe care se găsesc.*

Liberalii, pe de altă parte, n'au dat numai interpretări contradictorii călătoriei Majestății Voastre, dar au lansat chiar unele informații necunoscute până atunci în cercurile opoziționiste. Numai Virgil Madgearu mi-a spus vag că este informat despre unele dificultăți pe care Majestatea Voastră le-ar fi întâmpinat la Londra. Cercurile din jurul lui Tătăărăscu au lăsat să transpire știrea că ziarele englezești, cu toată intervenția ministrului de interne britanic nu au întâmpinat cu căldură pe Regele României, că Majestatea Voastră a plecat

indispus de la Londra și că abia primirea din capitala Franței a dat Majestății Voastre satisfacția așteptată. Gh. Tătăărăscu personal ar fi informat astfel pe Dinu Brătianu, „că la Londra ar fi avut loc un consiliu de familie, prezidat de Majestatea Sa Regina Mary”, care ar fi spus Majestății Voastre că

108

Sc/iite pentru un tablou de epocă (1930-1940)

răposatul Rege ar fi fost până în ultima clipă supărat pe Majestatea Voastră, fiindcă „purtarea Regelui României prejudiciază ideea monarhică” și că „numai o schimbare în bine ar putea reface vechile legături de familie.” *Aceste informatii i-au fost date lui Tătăărăscu de generalul Paul Bogdan. Tătăărăscu l-a chemat de la Paris pe Paul Angelescu, pentru a-i da o misiune pe lângă Majestatea Voastră. Angelescu trebuia să se întoarcă la Paris cu acest mesaj. În urma unui conciliabil care a avut loc între Inculet, Tătăărăscu și Paul Angelescu s'a renunțat la plecarea acestuia. Un informator al meu deține aceste informatii chiar de la fiul lui Dinu Brătianu, care ar fi avut în mână și unele note telefonice între Paris și București.*

Cercurile din jurul lui Tătăărăscu caută de altfel să explice succesul de la Paris al Majestății Voastre prin acțiunea diplomatică a lui Titulescu, care în urma indicațiilor primite de la guvern, a făcut totul ca să dea o cât mai mare strălucire vizitei regale.

2. Situația politică internă

Situația politică internă se caracterizează mai întâi printr'o foarte mare încordare în partidul liberal

guvernamental. Între Tătăărăscu și Dinu Brătianu conflictul a luat forme publice senzaționale, și o intensitate care pune în primejdie guvernul. De data aceasta nu mai e vorba de obicinuitele supărări, atacuri și retractări ale lui Dinu Brătianu. În jurul acestuia s'a organizat o adevărată curte, care îl ațâță împotriva guvernului. Tancred Constantinescu, Brătienidele (surorile lui Dinu), familiile Alimăneșteanu, Știrbey și Pillat, apoi Xenii,

109

DUMITRU HÎNCU

Cipăianu, Mircea Djuvara și alții mai mici conduc lupta contra guvernului. În lipsa din țară a Majestății Voastre s'au produs consecutiv trei atacuri: al lui Bebe Brătianu contra lui Inculet, al lui Tancred Constantinescu contra guvernului și al lui Dinu Brătianu contra guvernatorului Băncii Naționale. *Față de toate* aceste atacuri Tătăărăscu a avut o atitudine echivocă, mai cu seamă spălându-se pe mâni în ce privește scandalul la Banca Națională. Rezultatul luptei de la Banca Națională înseamnă o victorie a lui Dinu Brătianu. Mitită Constantinescu a fost trădat până și de șeful guvernului. Iar acum Dinu Brătianu este hotărât să ducă lupta mai departe, nedând nici un concurs guvernului. Pe de o parte fiindcă guvernul a lucrat și lucrează alături cu programul partidului, pe de altă parte fiindcă Dinu Brătianu știe „că Gh. Tătăărăscu vrea să se proclame șef al partidului liberal cu concursul aproape fățiș al Suveranului.” Dinu Brătianu continuă să ia toate măsurile spre a zădărnici încercarea lui Tătăărăscu și pregătește chiar judecarea la momentul oportun a lui Tătăărăscu de către forurile statutare ale

partidului, silindu-l în cele din urmă să demisioneze.

Dar Dinu Brătianu are nădejdea că odată cu întoarcerea în țară a Suveranului, guvernul va fi concediat. El așteaptă această concediere. *De asemenea Dinu Brătianu face răspunzător pe Tătăărăscu, de anumite angajamente care s'ar fi luat în străinătate, atât în ce privește politica internă, cât și cea externă, „angajamente care depășesc rolul de arbitru pe care trebuie să-l joace un Monarh, și consideră aceasta ca o mare slăbiciune.*
”

no

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Deocamdată lupta se duce în jurul Băncii Naționale. Noua adunare generală a fost fixată pentru 22 Martie. Dinu cere înlăturarea lui Mitită Constantinescu! Iar primul ministru îi oferă doar o transacție pe chestia candidaturilor pentru locurile de administratori. Până acum nu s'a ajuns la o înțelegere. Doctorul Costinescu se menține într'o atitudine pasivă, iar Dinu ațâțat de familie și de curtea lui de prieteni, cere capul lui Inculeț, pe care-l socotește capul tuturor răutăților.

Acestea sunt știrile mai însemnate din lagărul liberal.

Gh. Brătianu se menține în stare pasivă, așteptând desfășurarea evenimentelor în vechiul partid liberal. Gh. Brătianu perfectând înțelegerea cu Dinu Brătianu, a dat acestuia libertatea să aleagă el momentul proclamării reîntregirii liberale.

La național-țărăniști atmosfera e dominată de cele două victorii electorale. Ei cred că trebuie să vie la putere și că de acum încolo peste ei nu se

poate trece. Situația este gravă fiindcă național-țărăniștii sunt hotărâți să schimbe tactica dacă nu vor fi aduși îndată la putere. Curentul pentru politica lui Iuliu Maniu e în creștere. Dacă de pildă la Mehedinți așa zisa chestie constituțională n'a fost agitată în alegeri decât de georgiști, în schimb la Hunedoara campania electorală a fost condusă de cei mai îndârjiți maniști, cari au făcut cea mai deșănțată propagandă împotriva Duduei. Însuși șeful liberalilor guvernamentali din județul Hunedoara, Const. Bursan, mi-a confirmat acest lucru.

De altfel numai cu greu a fost convins Maniu să nu vorbească la Deva și tot cu mari dificultăți a fost

111

DUMITRU HÎNCU

amânat comitetul executiv, în care trebuia să-și facă Maniu așteptatul expozeu. Mihalache a făcut toate acestea, pretextând că abia după întoarcerea Majestății Voastre în țară și după ce se va documenta o ultimă dată asupra intențiilor Suveranului va putea lua o hotărâre nouă asupra tacticei partidului. *Dacă Regele se va arăta ostil unei imediate aduceri la putere a național-țărăniștilor - spun intimii lui Mihalache - atunci în ședința Comitetului Executiv în cel mai bun caz va triumfa punctul de vedere al lui Maniu, dacă nu se va ajunge la hotărâri și mai grave.*

Pentru a documenta și mai bine pe Majestatea Voastră asupra stării de spirit de la național-țărăniști, voi reproduce mai jos două convorbiri, una avută cu doctorul Lupu, alta cu Virgil Madgearu.

Amândouă convorbirile au avut loc acum opt zile, deci înainte de rezultatul de la Hunedoara și Mehedinți. *Convorbirea cu doctorul Lupu* mi l'a înfățișat pe acesta într'o formă îndrăcită. El pretinde mai întâi că „Majestatea Voastră l'a păcălit, făgăduind aducerea național-țărăniștilor la guvern” și că în loc să aprecieze răbdarea partidului național-țărănesc și lealitatea doctorului Lupu „a manevrat cu guvernul ca să întărească acțiunea drepte.” Reproduc textual: „De ce și-a bătut joc de mine? Mă pune pe mine om bătrân din nou la un examen de popularitate, ca și cum n-aș fi dat dovadă zeci de ani de tot ce pot? Să știe Dlui (adică Majestatea Voastră) că eu pe Maniu nu-l mai potolesc și că dacă eu n'am nimic cu dna Lupescu, care-i o femeie, voiu tăbări împotriva lui, ca să mă cunoască. Eu îl credeam băiat bun, dar dacă o ia așa, putem întoarce foaia etc.”

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Evident că toate aceste izbucniri de mânie nu pot fi socotite decât ca niște simple impulsivități ale unui om, care în fond a obosit de a lupta și ar vrea, cu cei șazeci de ani ai lui, să se odihnească într'un fotoliu ministerial.

Convorbirea cu Madgearu a fost mai variată și mai metodică. El socotește mai întâi țara în plină decadentă economică din cauza totalei incapacități a guvernului. Tot ce a început el în domeniul economic și a așezat pe temeiuri serioase până la plecarea lui din guvern, ar fi dat greș și ar fi fost compromis de liberali. Economia țării n'ar putea fi

îndreptată decât înlăturând pe liberali. Se întreabă de asemeni de ce Suveranul nedreptățește pe național-țărăniști, care în atâtea ocazii au dat dovadă de devotament. Citez textual după notele mele zilnice.

„Nu-ți dai seama cât de grea a fost și este lupta cu Maniu. Și pe urmă țin să-ți afirm convingerea mea deplină că Maniu nu este un vrăjmaș al Regelui. Sunt convins că nu se gândește o singură clipă să provoace pe Rege. El crede însă foarte sincer că prezenta acestei femei în viața Suveranului este nefastă, că influența ei îl învrăjbește cu poporul și conducătorii lui. Maniu pretinde că în ziua când Suveranul va fi eliberat de această influență, va fi un Rege mare. Noi n'am adoptat punctul de vedere al lui Maniu. Eu personal cred că această chestiune se va rezolva cu timpul. Partidul nostru a refuzat până acum în unanimitatea lui să adere la tactica lui Maniu. Aici în Regat noi n'am agitat nicăieri chestia. Dar la viitorul comitet executiv Maniu o va pune din nou. Abia am reușit

113

DUMITRU HÎNCU

după interminabile și penibile discuții să oprim cuvântarea lui Maniu de la Deva în lipsa Suveranului din țară.” în continuare Madgearu a insistat asupra dinasticismului partidului național-țărănesc, susținând că nu se poate face comparație cu partidul liberal. Madgearu pretinde că posedă *„ordinele secrete ale lui Duca de asasinare a Măriei Tale înainte de Restaurație.”* Liberalii aveau la Giurgiu pregătit un vapor, care la momentul

oportun trebuie să fie folosit pentru îndepărtarea Prințului, dacă s'ar fi reîntors."

„Și atunci - adaugă Madgearu - de ce suntem noi cei năpăstuiți, iar călăii de odinioară beneficiarii.
" Magdearu pretinde că aceasta e dispoziția sufletească a întregului partid.

În ultimele opt zile activitatea lăuntrică a partidului național-țărănesc a fost foarte intensă. În așteptarea rezultatelor de la alegeri și a Majestății Voastre național-țărăniști au discutat tainic între ei și au luat unele hotărâri pe care nu cred să le cunoască domnul Inculeț. S'a hotărât astfel, că dacă guvernarea Tătărăscu se va prelungi din nou și nu vor fi aduși la guvern național-țărăniști, să se facă demonstrații cetățenești la locuința Duduiei, ca să oblige în felul acesta guvernul să scoată armata acolo.

Cu ce scop? Numai cu scopul de a provoca un scandal care să ajungă în presa străină. Național-țărăniști pretind că au astăzi foarte puternice legături la Paris și la Londra și că au influență la o bună parte din presa franceză și engleză. *Corespondenții ziarelor străine din București ar fi primit dispoziții să comunice tot ce se petrece la național-țărăniști cu privire la Rege și la Duduia.*

Totodată în. primele zile ale Camerei s'a hotărât ținerea unei interpelări privitor la demisia generalului Gorski. Cu acest prilej va fi readus în Parlament cazul generalului Antonescu.

Cu acestea închei notele mele, rugând respectuos pe Majestatea Voastră să creadă și mai departe în nețărmuritul meu devotament și în toată

discreția și modestia pe care le pun aceleași cauze sfinte.

Rămân al Majestății Voastre prea supus slujitor

Ion Sân Giorgiu

Cum vedem, Ion Sân Giorgiu „știa” ce se întâmpla în toate „cercurile”. Și, cu „discreția și modestia” pe care le punea în serviciul „cauzei sfinte”, a „intervenit” să comunice lucruri pe care nu credea „să le cunoască” nici Inculeț, ministrul de Interne. Întrucât informatorii acestuia erau „conduși de interese”, în timp ce el era „îndrumat” doar de „o obiectivitate desăvârșită”.

Posedând, dar, știri „însemnate”, socotea că interese superioare îi impuneau să le transmită celui care „a dat României toată strălucirea de care România avea nevoie.”

Și care, datorită lui, afla astfel că Dinu Brătianu voia „capul lui Inculeț” pe care îl socotea „capul tuturor răutăților”. Mihalache invoca „pretexte” și Maniu avea „intenții”. Că în convorbirea pe care o avusese cu dr. Lupu, acesta i s-a înfățișat „într-o formă îndrăcită.” Că Madgearu deținea „ordinele secrete ale lui Duca de asasinare” a Prințului dinainte de Restaurație, iar

115

DUMITRU HÎNCU

corespondenții străini primiseră „instrucțiuni să comunice tot ce se petrece la național-țărăniști în legătură cu Duduia.” în timp ce liberalii fantastice în

legătură cu persoana”....

Dar câte altele mai știa Ion Sân Giorgiu și „mereu slujitor devotat” nu le ținea doar pentru dânsul. Până într-o zi când - om cu vederi largi - a găsit brusc „geniul militar și politic” căruia merita, cu adevărat, să i se dedice, în circumstanțele de care putem să ne convingem din această Notă a Serviciului Central al Cenzurii Presei.

Copie

Corpul Dedectivilor

Grupa I-a

2A

28 Nov. 1941

28 Noembrie 1941

Ion Sân Giorgiu, român creștin ortodox, născut la Botoșani la 20 Noembrie 1893, locotenent de rezervă în Regt. 19 Art. de profesiune Conferențiar Universitar, scriitor și ziarist, domiciliat în București, str. Armenească nr. 19.

Este proprietar și Director al gazetei „Chemarea Vremii”, care avea sediul redacțional la ziarul „Curentul”.

Prin presă și prin grai a desfășurat și desfășoară o intensă propagandă în favoarea Germaniei, din partea căreia - sunt informațiuni -că a primit subvenții.

legionară și s'a dedat la atacuri contra D-lui Mareșal Antonescu.

În Aprilie 1941 i s'a întocmit actele de dare în judecată pentru ofensa Națiunii, care au fost trimise la Tribunalul Militar al Comandamentului Militar al Capitalei.

Iar după numai câteva zile, la 1 decembrie 1941, Președinția Consiliului de Miniștri a fost sesizată de un „demers” al lui Ion Sân Giorgiu care confirma și mai sugestiv noua lui „cauză sfântă”:

Copie de pe nota Serviciului Central al Cenzurei Presei, Nr. 59-A/29.XI.1941

SECRET

Nota

Dl. Profesor Ion Sân Giorgiu, Directorul Revistei „Chemarea Vremii” a avut cenzuri parțiale în articolul „Pâinea Europei”.

Nemulțumit de aceste cenzuri, D-sa s'a adresat Legației Germane. În seara de 27 Noembrie 1941, Dl. Dr. Walkisch, Consilier de Presă la Legația Germană, a chemat la telefon pe Subșeful Cenzurii, încunoștințându-l de acest demers și exprimându-și opinia sa că cenzurile din articolul D-lui Profesor Ion Sân Giorgiu ar putea fi atenuate.

Pentru lămurirea acestei neînțelegeri, Dl. Subșef al Cenzurii a solicitat o întrevedere Consilierului de Presă German, întrevedere care a avut loc astăzi 28 Noembrie la ora 121a Legația Germană.

Am autorizat pe Subșeful Cenzurii să facă această vizită, socotind că prin explicațiile pe care am stabilit să dea, vom izbuti ca în desăvârșită înțelegere să lichidăm situațiunea echivocă pe care a creat-o acest demers.

În cursul dimineții de 28 Noembrie 1941, D. Profesor Ion Sân Giorgiu s'a prezentat la Serviciul Cenzurii pentru a se interesa de situația articolului Domniei-Sale socotind probabil că în urma intervenției solicitate, s'a revenit asupra cenzurilor.

La comunicarea pe care i-a făcut-o Subșeful Cenzurii, că textul articolului a rămas parțial cenzurat întocmai ca în șpaltul care s'a restituit ziarului, Dl. Profesor Ion Sân Giorgiu a cerut să-mi vorbească.

A încercat să-mi justifice intervenția la Dl. Walkisch ca o obligație a D-Sale de a arăta prietenilor Germani că D-sa a rămas pe aceeași linie de orientare, cunoscută în cercurile germane dar că Cenzura îl împiedică să se manifeste, și de aceea articolele D- sale ar părea lipsite de interesul inițial care li se dă la redactare.

La plecare, Dl. Profesor Ion Sân Giorgiu mi-a cerut un șpalt cu cenzurile menționate în articolul D-sale, precizând că șpaltul care s'a restituit ziarului a rămas la Legația Germană.

ȘEFUL CENZUREI PRESEI

Maior Magistrat D.D. Athanasiu

Dar Ion Sân Giorgiu avea și relații mai sus-puse acolo, ba chiar cu însuși Manfred von Killinger, cum

reiese din ciorna unei scrisori a lui Mihai Antonescu^{XXIV}, datată 10 octombrie 1942 și având următorul cuprins:

A se remite D-lui von Killinger
săptămâna viitoare

Am aflat că D-l Ion Sân Giorgiu, fost profesor de germanistică, membru al Academiei Germane etc. etc. a adresat Legației un Memoriu în care, după ce vorbește de lupta sa pentru ideea germană, sancționată cu două luni de domiciliu obligatoriu, despre opera sa pentru prietenia germană și altele, spune că procesul i-a fost înscenat, că Mareșalul și cu mine am fi dorit acest proces și că eu aș fi dat ordin ca să fie condamnat la șase ani închisoare grea, dispunând telefonic acest lucru.

Nu-mi rămâne decât să regret că datorită unei rugăminți a D-lui von Killinger, de a mă ocupa de D-l Sân Giorgiu, am ajuns la un moment dat să intervin în favoarea lui și am primit chiar pe încercata sa soție, căreia i-am recomandat să-l sfătuiască să facă cerere de grațiere sau de remiterea pedepsei. Aceasta pentru că eram împotriva lui.

Aflând de unele necuviințe pe care le cuprinde acest memoriu la adresa D-lui Mareșal și a mea, ca și de unele soluții politice pe care un fanariot ticălos le trimite Legației germane, nu-mi rămâne decât să regret că Universitatea a putut să adăpostească - fie și ca suplinitor fiindcă n-a fost Profesor titular - un om care nu are nici patriotismul, nici onoarea și că

XXIV Arhiva M.A.E. Fondul 71 Germania, Volumul 90, f. 213.

pentru un studiu bun pe care l-a scris cândva (poate că nu este original) despre Goethe, am trecut cu vederea asupra prieteniei lui cu D-na Lupescu, care i-a botezat copilul și am intervenit, deși nu merită.

Dictat mie de D-l Prof.
Mihai Antonescu în ziua
de 10 oct. anul 1942

De ce comentarii mai au nevoie toate acestea?

Poate doar acestea. O veche zicală spunea: „Nu se poate să fi fost și să fii”. Dar scriitorul francez Pierre Duc a contrazis-o întrebând: „Dar de ce? Poți foarte bine să fi fost și să rămâi un ticălos.”

Un dejun **Za** Capșa

La Capșa cea de odinioară. Nu de ieri, ci de alaltăieri - cea din vremi de demult - care a stârnit atâtea nostalgii celor care au cunoscut-o, români și străini.

Paul Morand, de pildă, care - știm - a scris, în 1935, o carte despre București a caracterizat-o ca pe: „Un stil, o tradiție, o obișnuință, o autoritate, un decor, o sală a pașilor pierduți, un monument și o cocardă - asta-i Capșa. Iar tot Bucureștiul își dă acolo întâlnire la ora prânzului”.

Sigur, „tot Bucureștiul” era un fel de a vorbi pentru a desemna o anumită lume, „lumea bună”, lumea de care se tinea seama, cea care conta. Căci bucu-reșteanul de rând nu cuteza să treacă pragul Capșei, unde s-ar fi simțit stingher și ar fi fost privit chiorâș.

O călătoare străină, pe nume Nelia Pavlova, astăzi mai puțin cunoscută - care și-a împărtășit impresiile despre Capitala noastră într-o carte intitulată *„Au pays du Mai's et des Bles d'Or”*¹ publicată la Lille în 1938 - a fost, mai întâi, fermecată în genere de Calea Victoriei, admirând magazinele cu vitrine „frumos decorate, iar seara orbitor luminate” sau „eleganța și, parfumul femeilor” cu picioare „sprintene, strânse în pantofi de ultima modă”.

Despre bărbați a constatat: „Dar curioși și insistent! mai sunt domnii ăștia din București. Nu se dau în lături de la nimic, mereu în căutarea „sex-appeal”-ului. Până și iarna, înfodoliți în blănurile lor,

sunt în stare să stea o dimineață întreagă pe marginea trotuarului ca să vadă defilând frumoasele doamne".

La un moment dat, autoarea l-a zărit, cum afirmă ea, pe „unul din cei mai mari scriitori din România" care, bucuros să o reîntâlnească, a venit spre dânsa, manifestându-și mai întâi deziluzia pentru căderea guvernului Tătărescu, dar numaidecât după aceea, schimbând subiectul, i-a spus:

„Gata, destul cu politica, haideți mai bine să luăm un aperitiv la Capșa. Și dacă, a adăugat el glumind, o să auziți pe careva în jurul nostru criticând sau înfruntându-l pe altul, nu vă sinchisiți. Vorbe în vânt. La Capșa se discută politică la fel de mult ca despre bucătărie, patiserie sau amor.

Nu vă formalizați, Capșa e centrul întregii societăți, al celor care fac parte din cele mai diverse „cercuri", al adulterurilor secrete, al intrigilor diplomatice și al combinațiilor financiare. Apoi, la ora ceaiului, e rîndul doamnelor din înalta societate și al atașpților de ambasade".

Poate că așa și era. Dar, nu de mult, eu am aflat de existența unui alt fel de dejun. Și nu unul obișnuit, ci între purtătorii unora din marile nume ale literaturii noastre. Mai mult, am aflat și ziua când a avut loc și o pot preciza: 25 iunie 1937.

Și întrucât e vorba de un dejun, mi se pare că se cuvine să fac cunoscut celor de azi și ce anume oferea atunci Capșa, în bună limbă franțuzească,

oaspeților săi. Sunt în măsură să o fac mulțumită listei de bucate, tipărită pe cartonașe gălbui, cu

chenar roșu aprins și cu frumoase caractere italice de-un negru intens, plasate în fața fiecăruia din cei care luau loc în jurul meselor din restaurant. Oaspeții nu mai aveau decât greutatea de a alege între:

Sterlet Poche. Sauce Creme
Filet à la Broche
Sauce Bearnaise
Salade d'Aubergines
Piments et Tomates Pave Tous les
Fruits Gaufrettes
Corbeilles de Fruits
Cafe

Dacă voiau, oaspeții puteau beneficia însă și de aperitive și, neapărat, de:

Odobești - vieux
Dealul - Mare
Champagne Capșa Brut

Iar acum despre un lucru și mai de seamă, aș vrea să vorbesc despre conviviile de care avem a ne ocupa de aici înainte. Îi cunoaștem, după atâta amar de vreme, grație unuia dintre ei căruia îi plăcea să-și zică Păstorel și care ni-l aduce în fața ochilor într-o manieră familiară lui și, desigur, și celorlalți. Un prim toast pe care el l-a ridicat a fost spre a vesti:

cum se cade, Beau o țuică de Văleni
Pentru Mircea Eliade.

De unde se vede, în treacăt fie spus, că printre cei de acolo erau unii cu preferințe și pentru alte băuturi decât cele propuse în lista tipărită. Însă mai important mi se pare, totuși, că cel care toastase a ținut să-și întărească bunul gând asigurându-l pe adresant și că:

Vede până și-un profan,
Că nimic nu inventez, Unde-i Mircea
indian, Domnul Iorga e chinez.

Iar, când începea Păstorel cu înțepăturile lui la adresa lui Iorga era greu să mai fie oprit. Așa că a continuat:

Chestia începând să fiarbă,
Zvonuri circulau în trap, Dacă Mircea
n-are barbă Domnul Iorga n-are cap.

Sau:

Domnul Iorga profesorul,
Când îl face pe eroul,
Glăsuiește cu stiloul, Însă scrie cu
picioarul.

Până la urmă, tot datorită epigramelor lui, putem ști cine se mai afla, totuși, la masa aceea, chiar dacă nici de astă dată nu-l uita pe Iorga.

Eftimiu, om integru, A înnebunit de
tot. Cocosul lui e negru, Al lui lorga e
idiot.

Uneori, se îndura, totuși, să-l mai cruțe pe bărbatul politic și istoricul care-i stătea parcă în gât - e adevărat mai ales din cauza pieselor de teatru și a poeziilor sale - și împotriva căruia, încă înainte cu șase ani publicase placheta „*Versuri cu pelin de mai contra lorga Nicolai*” - ca să-l mai aibă în vedere și pe alt comesean despre care ținea să-i asigure că:

Voiculescu e-o problemă De
contraste și pretenții, Dr. îl numesc
confrații Și poet îi spun clienții.

Voia bună, ajutată și de licoarea din pahare, părea, astfel, să preschimbe într-un festival literar dejunul din acea zi de vară (care, cine știe, dacă n-a durat până-n seară?). Deși cunoscând răsfăturile lui Păstorel, chiar de el mărturisite, avem tot dreptul să credem că dânsul ar fi dorit să deguste și ceva venit din altă parte decât de la Odobești. Drept care a și transmis peste timp, în maniera-i caracteristică, această intimă dorință:

„Dacă participa la acest dejun Eminescu în loc să fi scris „*La steaua*” ar fi scris:

125

DUMITRU HÎNCU

La Maxut

La Cotnărașul ce-a învechit E-o cale
atât de lungă, Că zile cinci i-au
trebuit „Fiat”-ului s-ajungă.

Deși pornit de mult la drum, Dar pe
șosele proaste, Buchetul lui de-abia
acum, Zâmbi narinei noastre.

Cotnarul vostru din Maxut încet la
cap se suie, Era pe când nu l-am
băut, Azi l-am băut și nu e.

Și astăzi, ca-n atâtea seri, Când
pivnița-i adâncă, Tăria vinului de ieri
Ne urmărește încă.

Toate cele de mai sus eu le-am aflat - așternute
chiar de Păstorel într-o zi cu soare și chiar către
amiază - în sala de lectură a Serviciului de
manuscrise și carte rară al Bibliotecii Academiei
Române. După care, plecând visător de acolo și
umblând agale printr-un Cișmigiu încă înflorit, mi-
am adus aminte, de astă dată, de o cină cu Păstorel
la care dânsul m-a poftit, tot la Capșa, dar după...
nouăsprezece ani de la prânzul pomenit. Ea mi-a
rămas și-mi va rămâne mereu trează în amintire
atâta vreme cât memoria mi-o va îngădui.

La (București.,, castelîn Spania

Un cântecel foarte popular acum șaiszeci-
șaptezeci de ani vestea: „în Spania sunt castele cu
turnuri și crenele". Dar mai demult a fost plănuită și
în Capitala noastră o clădire mult visată: Casa
scriitorilor.

„Literatul român - a salutat, bunăoară, știrea
Eugen Jebeleanu (în „Rampa", Nr. 4704 din
septembrie 1933) - începe să fie luat în seamă altfel

decât până acum, când - pentru a primi de la Stat un ajutor de o mie de lei - trebuia să aducă o dovadă a razelor Rontgen că plămânul îi e bine sănătos, verde cu o frunză, toamna".

Cei care dețin destinele actuale ale acestei țări și-au dat seama, cu un ceas mai devreme, că poetul și prozatorul român reprezintă și el un factor social, destul de remarcabil, pentru a merita atenția acordată până deunăzi numai inspiratorilor de pagini electorale.

Ca o consecință imediată a acestei fericite turnuri, se anunță înălțarea unui palat cultural, în primăvară, pentru întreaga lume scriitoricească. Era și timpul.

...Mâine vor avea și ei casa lor. Că va fi, după cum suntem asigurați, o clădire cu 21 de etaje, săgetând porumbeii norilor sau o casă mai modestă,

127

DUMITRU HÎNCU

alta importă. Principalul e că în viitor colegul care dormitează, în momentul de față, la „Capșa”, la „Corso” sau (și mai rău) în Cișmigiu și nu știe nici care-i domiciliul său adevărat, va putea mâine să spună: „mă duc să mănânc un pui de somn în casa noastră și a mea, Palatul Cultural”.

Și fericita „turnură” a continuat să fie mult dorită, dar a generat și unele observații.

La 16 mai 1935, Const. Clonaru a atras, de pildă, atenția în ziarul „Credința”:

„Scriitorii vor avea în curând un mare palat care nu va fi, desigur, lipsit de frumusețe. Nu trebuie să ne gândim, totuși, că atunci când vreunuia dintre ei

îi va fi foame, se va duce și se va sprijini de grilajul ce împrejmuiește statuia lui Rosetti, îl va privi îndelung și se va întoarce sătul și beat de fericire în odăița lui din nu știu ce mahala?"

Deși Clonaru nu se rostise clar, sugestia era, totuși, foarte străvezie. Pe lângă casă, scriitorul mai avea nevoie și de hrană!

Și tot atunci, mai exact la începutul lui iunie 1935, răspunzând la o anchetă a ziarului „Zorile” în legătură cu viitorul lăcaș al scriitorilor, Ion Barbu, poet, dar și matematician, a venit și el cu o sugestie.

„O casă a scriitorilor de 25.000.000 lei nu poate fi ridicată înainte de a se asigura printr-o dotație modestă (300.000 lei) apariția regulată a periodicului „Bulletin Mathematique de la Societe des Sciences” care împlinește o funcțiune înaltă și efectivă.

Toate la rândul lor.

Încerc pe această cale să fac să răzbată până la Voevodul Culturii noastre un gen care prin mijlocirea

Schițe pentru un tabfou de epocă (1930-1940)

consilierului său Al. Rosetti nu cred să fi sunat decât diminuat și învăluit."

În aceeași lună iunie din 1935, sub titlul „Casa purtătorului de condei și călimări”, Petru Manoliu - sprijinit pe o situație pe care o socotea perenă - a glosat la rându-i:

„Am trecut acum câteva ore pe lângă locul unde se va înălța casa breslei scriitorilor. Și, fără voie, m-am oprit să-mi las visul în libertate. Trebuia măcar

de data aceasta să-i acord o atenție donchitoșească.

Numai că visurile țin atât cât visezi. După aceea clacsoanele te împung, iar căldura te moleșește. Și-ți pare rău că visul nu e o oranjadă.

Toate drumurile deocamdată, în literele românești, duc la „Capșa”. Aici la „Capșa” sunt cavaleri ai tristei figuri, cu visul în drojdia uscată a cafelei negre în care a sucombat un muc vechi de țigară cu capul în zmârcul turcesc. La „Capșa” toate gesturile seamănă, toate vocile sună în același timbru, toți pașii calcă la fel și toate chipurile sunt reproduceri ale uneia și aceleiași măști cu colțurile gurii căzute de plictis și ochii în fum acru de „Mărășești”.

„Capșa” este tot ce doriți. Radio, cinematograf, teatru, academie, biserică, stradă etc. etc. Omul e aici în mijlocul lumii. Căci „Capșa” este primul și ultimul act de independență al scriitorului român. Totul există numai prin „Capșa” și pentru „Capșa”. Tot ce există în afara „Capșei” nu există. De aceea să nu vă mirați dacă noi vom afirma că, de fapt, „Capșa” este o provincie italiană dinainte de Mussolini, o provincie în care nu se mai mănâncă macaroane,

129

DUMITRU HÎNCU

unde nu se mai cântă, dar unde se cască într-un mod italianesc.

- Vedeți, voiam să scriu despre „Casa” care va veni și am scris despre „Capșa”. Visul pe care l-am avut în piața Rosetti s-a risipit la cel dintâi clacson. Pe când „Capșa” durează... și asasinează. Și mă

Întreb:

- Oare domnul N.M. Condiescu, președintele S.S.R.-ului va putea aduna atâta azur încât să clădească noul palat al scriitorilor?

Căci e atât de eternă „Capșa”...”

Generalul N.M. Condiescu nu s-a lăsat impresionat de asemenea divagații - sau de altele, mai mult sau mai puțin similare - și după patru ani, la 7 mai 1939, în discursul de deschidere a Adunării Generale a Societății Scriitorilor Români, i-a anunțat că aceasta se afla într-o „zodie mai prielnică decât oricând”.

Și și-a întărit afirmația vestindu-i că:

„Înaltele semne ale solitudinii regale manifestate cu atâta tărie dintr-un sentiment - acela al Augustei prețuiri lectoricești și totodată al mărinimiei de Ctitor - a deschis calea adevărului” și le-a redat „încredere în rosturile și importanța lor”.

După care, trecând la „tărâmul practic” al problemelor Societății, a enumerat printre „realizările deosebit de rodnice” ale anului ce trecuse, faptul că „inginerul Prager a luat asupra sa grija construcției” mult așteptatului palat și că „în toamnă clădirea va fi ridicată și acoperită, rămânând ca în anul viitor să se desăvârșească interiorul”.

Din păcate, N.M. Condiescu n-a mai apucat să vadă această „mare înfăptuire”, întrucât numai după

câteva săptămâni de la acel anunț, mai exact la 15 iunie 1939, o boală necruțătoare l-a răpit dintre „breslașii scrisului”.

Dar, prin grija Majestății Sale, Societatea Scriitorilor a fost numaidecât dăruită cu un nou președinte, în persoana prof. N.I. Herescu, directorul Institutului de Studii latine. Care după un an, în Darea de seamă asupra activității Comitetului ei, referindu-se la „chestiunea care ne-a preocupat mai mult” și constituia moștenirea „scumpă nouă” a fostului președinte, a stârnit perplexitate în asistență declarând:

„Nu voi ascunde că rezolvirea ei nu e ușoară. Vitregia vremurilor a silit guvernul să ia tot felul de măsuri restrictive privitoare la dreptul de a întrebuința fierul și betonul”. Încercând, însă, să mai lase ascultătorilor un dram de speranță a adăugat: „Totuși, dacă împrejurări grave nu vor interveni, nădăjduim să începem construcția în cursul acestei veri. Toate măsurile au fost luate.”

Dar, probabil, și greutatea. Încât dacă la sfârșitul acelei veri ar fi fost întrebat despre momentul finisării construcției, ar fi putut răspunde fără ezitare: *Ad calendas grecas!*“

valoare asupra operei lui Sadoveanu sau Topârceanu. Iar bibliotecile ne ajută să ne familiarizăm cu cele mai diverse aspecte ale creației lor.

Dar nici unele, nici altele nu sunt îndeșulătoare spre a ne îngădui să-i cunoaștem și ca oameni. Hârtii îngălbenite de patina vremii, aflate în arhive, ne descoperă, însă, reacții surprinzătoare în relația dintre ei.

Mihail Sadoveanu s-a impus, se știe, și în viața politică. Topârceanu era o fire mai retrasă și, din păcate, cu o sănătate șubredă. Însă prietenul său i-a fost - cum ne putem convinge - mereu alături și în tot felul de împrejurări.

132

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Carte poștală ilustrată

Paris

Luni 4 iulie 924

Te salut cu prietenie și dragoste, dintr-un oraș în care m-am simțit bine din prima clipă.

La revedere, pe curând!

Mihail Sadoveanu

Mr. G. Topârceanu

Homme de lettres

Viata românească, Str. Alecsandri

lassy

Roumanie

9 Septembrie 1929

Copou

Iubite Prietine

Îți amintesc de un legământ ce am făcut încă de la începutul acestui an 1929. Era vorba să intri colaborator la o serie de cărți de citire pentru clasele primare - compunând pentru ele o serie de versuri potrivite. Ai avut un răgaz. Am pe birou al doilea manuscript (clasa III-a) și e necesară intervenția

133

DUMITRU HÎNCU

dtale. Alege, te rog, din ce ai câteva bucăți potrivite (Balada Greerului, ouăle de Paște, lupta între cocoși, etc.) și vină până la mine. Vină să vezi ce trebuie măcar. Stăruiesc, pentru că e interesul dtale. Îți asiguri, cu puțină muncă, un venit sigur, de câteva zeci de mii de lei anual. Te aștept în prima după amiază pe care o ai liberă.

La revedere.

Copou - Iași
1 Nov. 931

Dragă Prietino,

Fii bun și treci pe la mine - [sînt gripat și nu ies la club] - dacă poți, aici, Sâmbătă - ca să ne înțelegem asupra colaborării la cărțile didactice - Broșura privește cărțile didactice care au expirat: așa încât să te prezinți singur la proces, să dai o procură: e necesară să-ți aperi drepturile. - în ceiace privește colaborarea, trebuie să te hotărăști imediat, căci în decemvrie manuscrisele noi vor trebui depuse. Dacă abandonezi colaborarea, trebuie să înștiințăm pe Stan din vreme. Cred că te voi convinge să rămâi.

Cu dragoste

Al d-tale Mihail Sadoveanu

Iubite Prietine și frate,

Chiar alaltăieri am vorbit cu d. Mavrodi, directorul general al Teatrelor, despre situația ta și mi-a comunicat că totul este în bună rânduială, ai fost încadrat și trecut în budget.

Acestea fiind spuse, te rog să fii liniștit și în acelaș timp încredințat de prietenia și grija celor ce te prețuiesc.

Al dumitale

Mihail Sadoveanu

Pe plic:

Domnului G. Topârceanu literat Str. Buna
Vestire 6 Iași

31 X 935
Copou-Iași

Iubite Prietine,

Iată o scrisoare dela d. C.Stan. Găsești în ea o explicație, după care urmează să iscălești și să trimiți o procură, la București, domnului avocat Nicolae S. Ionescu, ca să ne reprezinte într'un proces de proprietate literară, ale cărui citații și hârtii le-ai primit. Deasemeni, d. Stan te roagă să mai adaugi cîteva bucăți de versuri. La sfârșitul anului cărțile noastre vor fi prezintate din nou pentru aprobare. Avem interes și ai și dta ca să se prezinte cât mai bine.

Cu prietenie

Al d-tale Mihail Sadoveanu

Adevărul

Direcțiune

București 4 Fevruarie 1937

Dragă Topârceanu,

Am văzut azi pe d. Tătărescu, primul ministru, care mi-a pus la dispoziție pentru d-ta suma de lei douăzeci de mii. Îi vei primi zilele acestea. Voiu vorbi și în altă parte, cu d. Condiescu și cu d. Iamandi.

Cunosc Viena. Am văzut-o acum șapte ani: am stat acolo vreo zece zile. Mi-a plăcut enorm.

Îndată ce te vede d-rul, scrie-mi câteva rânduri.

Doresc să ne vedem sănătoși.

Cu dragoste, al dumitale

Mihail Sadoveanu

Adevărul

Direcțiune

București 15 Martie

Dragă Topârceanu,

Veștile ce-mi dai sunt destul de bune și sînt mai liniștit, avînd încredere că te vei face sănătos, așa ca să putem realiza călătoria la Viena, cum doreai.

Am mai găsit ceva bani - dela d-l Iamandi și dela d-l general Condiescu (R.) - pe care ți-i expediez mâine, ca să nu mai ai nicio grijă și să stai acolo cât trebuie.

S-auzim de bine.

Cu dragoste. Mai scrie-mi

Al dumitale

Mihail Sadoveanu

Adevărul
Direcțiune

București I 16 III 937

Iubite Prietine,

Astăzi îți expediez restul de bani ce am mai dobândit pentru dta.: 15.000 de la M.S.Regele, 10.000 de la Ministrul Iamandi și 10.000 dela S.S.R. - total 35.000.

Nădăduiesc să ieși cu asta din impas și să te întorci cu bună tocmeală în vederea unei restaurări complete. Mai avem treabă pe lumea asta cu vânatul și pescuitul.

Ti-am scris și ieri o scrisoare, în care îți vorbeam de 25.000 lei. După aceea am mai primit 10.000.

Să fii sănătos.

Cu dragoste frățească.

Al dtale

Mihail Sadoveanu

în 1934

Doi concitadini:

‘Eugen Ionesco și Constantin 9|(pica

Sau, poate, mai exact: doi bucureșteni de altădată. Așadar, cu ani buni înainte ca, primul, furios

de ce vedea în juru-i, să părăsească țara spre a nu mai reveni între hotarele ei decât în pagini de istorie literară sau pe scenele teatrelor. Iar cel de-al doilea, tânăr debutant în pagini de ziare, atent la aspectele vieții de fiecare zi nu visa, desigur, că într-o bună zi, retras la Păltiniș însoțit de Kant sau Kierkegaard, va pluti mult deasupra contingentelor vieții cotidiene.

La tinerețe, însă, amândoi erau preocupați de problemele orașului în care trăiau, de interesele locuitorilor săi, fie că era vorba de urbanistică, de circulația stradală, de aspectele vieții culturale sau de incuria „autorităților și organelor administrative”.

E o ipostază puțin cunoscută, dacă nu chiar total ignorată, de exegeții operei și a traiectoriei lor prin viață și timp. Ea poate trezi chiar zâmbete pe fețele admiratorilor lor de astăzi. Dar să nu uităm: Istoria schimbă adesea chipurile celor dispăruți.

139

DUMITRU HÎNCU

Pentru a convinge de cele de mai sus, îmi îngădui să reproduc măcar trei articole apărute în ziarul „Credința” din anul 1934, în care, e adevărat, Eugen Ionescu a fost puțin prezent, dar Constantin Noica a fost, cel puțin o vreme, statornic colaborator.

Articolul celui dintâi a apărut la 11 august al aceluiași an.

Construcții

de Eugen Ionescu

București, oraș care se construiește. Toate vechile și părăsitele maidane s-au metamorfozat acum în șantiere pe care se ridică monumentale blocuri. Bulevardele noastre provinciale de ieri se mobilizează în margini și, părănd a se micșora în lat, cresc vertiginos în înălțime. Numărul arhitecților a devenit mult prea mic.

Nu numai atât. Oriunde până ieri erau în loc de străzi labirinte, avem astăzi piețe imense străbătute de automobile, tramvaie, statui.

Dacă ceva se face în țara noastră și dacă ceva se vede și nu poate fi tăgăduit - este modernizarea și creșterea Capitalei noastre.

În câțiva ani de zile, București a devenit un oraș pe jumătate occidental și prezentabil.

Și, totuși, nu se vor putea improviza muzee și biblioteci, albul prea nou al edificiilor bucureștene va obosi ochiul - căci culoarea nobilă și cenușie nu o

140

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

poate da decât patinarea timpului. Copacii noilor parcuri publice nu vor putea crește artificial și caracterul boeresc al orașului nu va putea fi dobândit nici peste cincizeci de ani, deși nu mai există niciun gol între case.

Vom avea cel mai banal, cel mai insipid oraș din Europa sau din lume. Va fi p copie a tuturor copiilor

New-York-ului. Nu vom avea niciun caracter, nicio specificitate, nicio originalitate.

Așa este destinul nostru. Să fim moderni cu o jumătate de secol în urmă.

Desigur este o erezie gravă urbanistică ce spun, dar regret maidanele, străzile înghesuite, labirintele care te apărau de vânt și viscol - și specificitatea savuroasă a orașului nostru îi construia orientalismul.

Dar să nu oprim progresul. Urbanistica n-are nicio legătură cu poezia.

Eugen Ionescu

După o lună și ceva, mai precis la 15 septembrie, Constantin Noica a abordat, în alt registru, câte ceva din propriile-i insatisfacții:

Mai bine mai târziu decât niciodată

de Constantin Noica

Aniversarea a 25 de ani de când a deschis Alexandru Davila prima stagiune la Liric a fost un bun prilej pentru toată presa noastră de a cinsti amintirea

141

DUMITRU HÎNCU

aceluia despre care se spune că a întemeiat cu adevărat teatrul românesc.

E curios, totuși, de constatat ce contrast e între căldura pe care o manifestă astăzi toată lumea și

nepăsarea - cel puțin aparentă - în care și-a trăit Alexandru Davila ultimii ani.

Nu mai departe decât acum câțiva ani el era încă în viață. Dar intrase de mult în istoria culturii noastre. Iar românului îi place mai mult glorificarea trecutului decât cinstirea prezentului.

Alexandru Davila zăcea paralytic și obosit, în odăița aceea sărăcăcioasă de la Bufet. Când m-am dus să-l văd, împreună cu prietenul și colegul Barbu Brezianu, trimiși de redactorul paginii culturale de la *Ultima oră* să-i luăm un interviu, nu ne venea să credem că marele Alexandru Davila, Gloria teatrului românesc, putea sta într-o astfel de locuință.

Ne-a vorbit gângăvit ca un copil, din fotoliul de paralytic, dar deplin stăpân pe facultățile sale. L-am întrebat cine îl mai vizitează și ne-a răspuns, dacă nu ne înșelăm, cu numele d-lui Romulus Dianu. Atât.

Eram tineri și impresionabili, dar nu cred că mâhnirea noastră exagera. Existența lui Alexandru Davila nu mai însemna nimic. Am așteptat să moară și atunci valul acela de tristețe i-a cuprins pe toți deodată. De ce nu dăruiseră ceva din căldura sufletească și în timpul agoniei lui Alexandru Davila?

Iar astăzi același lucru. E frumos că își amintesc cu toții de el. E turburător. Dar tristețea noastră ar trebui să fie și mai adâncă astăzi, căci n-am știut destul să fim triști la timp, atunci când, poate, mai folosea unui biet suflet.

Vremea aceasta neașteptată grăbește închiderea, înainte de vreme, a expoziției de la Parcul Carol. Să lăsăm pe seama altora sarcina de a face bilanțul succeselor pe care le-a repurtat, cu diferitele ei manifestări, industria românească. Deocamdată, să facem o observație de ordin gospodăresc, datorită căreia să ne fie îngăduit să tragem câteva concluzii asupra mentalității administrației române.

Ni s-a semnalat din mai multe părți faptul că viza билетelor de C.F.R. pentru vizitatorii din provincie ai expoziției care vroiau să se bucure de reducerea de 50 la sută, se făcea în condiții detestabile. Mai întâi, ghișeul respectiv era situat tocmai la capătul Parcului, probabil ca să oblige pe provincial să străbată toată expoziția, chit că avea sau nu gust. Într-al doilea rând, nu era decât un ghișeu, iar lumea trebuia să facă un fel de coadă, unde aștepta, uneori, timp de un ceas întreg.

Și atunci stai și te întrebi: Pentru cine se fac expozițiile astea? Nu pentru public? Iar dacă se fac pentru public - de ce nu se acordă acestuia un dram de atenție?

Oficialitățile românești și în general organele noastre administrative au făcut să se nască în mintea funcționarului un fel de a judeca foarte curios și care

duce de-a dreptul la nerespectarea publicului. Tuturor li se pare că au dreptul să ia de sus publicul. Că de aceea sunt chiar puși, iar nu ca să-l servească.

Unele instituții sau organe iau măsuri care contravin în cel mai înalt grad interesului imediat al publicului, în loc să-i fie de folos. Că de aceea sunt chiar puși. În Gara de Nord, de pildă, se luase hotărârea, într-un rând, ca toată lumea să iasă prin Bulevardul Dinicu Golescu. Admițând că stăteai spre Calea Griviței, trebuia să faci un apreciabil ocol numai pentru a respecta dorința unui funcționar ceferist cu idei.

În clipa de față, chiar, se petrece o anomalie asemănătoare în plin centrul Capitalei. Dacă ești pe Calea Victoriei și vrei să traversezi Bulevardul Elisabeta, n-o poți face decât pe o parte a străzii, înghesuindu-te printre marele mase de oameni și strecurându-te pe lângă lanțurile de la marginea trotuarului.

Probabil că va fi existând o justificare a acestei măsuri. Dar a fost ea luată cu adevărat în interesul publicului? Sau și de astădată s-a uitat de public.

Curioasă țară în care ni se face tuturor educația, dar nu ni se dă în schimb nici o înlesnire.

În ce mă privește, ași vrea să cred că cei care au citit rândurile de mai sus, nu se vor fi mirat de cuprinsul lor. Căci mai demult s-a remarcat că scrisul poate da răspunsuri și la întrebări care nu i-au fost puse.

Mihail Sebastian (a „Revista fundațiilor fegale“

Centenarul nașterii lui Mihail Sebastian a fost prilej de ample memorări și comentarii asupra personalității și operei sale, a locului său în contextul vieții literare a epocii și a tragicului său destin.

Recente cercetări mi-au permis să descopăr și o latură neglijată, anume strânsa lui relație cu „Revista Fundațiilor Regale” la care, între 1934 și 1940, a colaborat aproape număr de număr cu cronici sau „Note” - cum le intitula el - despre cărți proaspăt apărute în țară sau peste hotare, dar în care a publicat și „Accidentul” admirabilul studiu despre „Corespondența lui Marcel Proust”, însemnări de călătorie ș.a.

Foarte sugestive pentru relația de care am amintit sunt, mai ales, scrisorile lui către Radu Cioculescu care, alături de Camil Petrescu, asigura conducerea operativă a publicației.

Ele oferă o imagine concludentă asupra implicării lui Mihail Sebastian și în activitatea redacțională a „Revistei Fundațiilor Regale”.

Păstrez - pentru culoarea timpului - particularitățile stilistice ale autorului lor.

145

DUMITRU HÎNCU

București, 19 august 1937

Iubite Domnule Cioculescu, am primit scrisoarea d-tale, am reținut instrucțiunile date, și

mă voi conforma întocmai. Este- un sigur colaborator cu care vei avea probabil unele dificultăți - unul Mihail Sebastian.

Nu știu dacă te-a informat cineva din țară¹ despre furtuna provocată în presa patriotică, în urma plecării d-tale.

Sâmbătă, coborând dela cabana mea din munți (unde timp de patru săptămâni nu văzusem nici un ziar) am găsit un „Universul”, care reproduce un lung articol al lui Cocoș^{XXV XXVI}, cu următorul titlu fulminant:

Sc/iite pentru un tablou de epocă (1930-1940)

„Destrămătorii sufletului românesc la lucru! Cine a ajuns director al Revistei Fundațiilor Regale!”.

Din acest articol am aflat că d-ta și Camil fiind

XXV Radu Cioculescu era atunci plecat la Festivalul muzical de la Salzburg.

XXVI Articolul apăruse înainte cu șase zile, preluat din „Neamul Românesc”. Autorul, N. Georgescu-Cocoș, afirmase între altele:

„Acest critic și scriitor a ajuns astfel șeful suprem al Revistei Fundațiilor.

Că îl cheamă pe numele adevărat Iosef Hechter, și încă d. Al. Rosetti și dinastia Cioculeștilor, și d. Camil Petrescu, ar fi trebuit să adopte o altă formulă. Sunt în București destui scriitori neaoși, de ai noștri, talentat! și harnici, s-ar fi putut încredința unuia dintre ei misiunea lăsată pe umerii Sebastianului critic. Nu de alta, dar acolo la Fundație, e o ctitorie voevodală, care se confruntă cu cele mai sfinte simțăminte românești.

...D. Hechter Iosef, șef, conducător suprem, arbitru în „Fundația de Literatură”. Onorabila doamnă Piperberg din romanele lui Bonciu și Țigăncile eroine din Porcofonte Arghezi, primesc astfel o satisfacție meritată de la nefericitul personaj, d. Al. Rosetti.

Unul din ceata infamă și din cenaclul obscen, a ajuns tare și mare la Fundație.” 146

În concediu - „eu am rămas director de fapt” al „publicației voevodale” - lucru care a fost notificat printr-o circulară (?) oficială colaboratorilor noștri. Venit la București, am putut constata că articolul cu pricina nu era un text izolat, ci o simplă piesă într-o campanie dezlănțuită în toată regula. Semnalul se pare că a fost dat prin „Buna Vestire” - urmată apoi de „Porunca Vremii”, „Țara Noastră”, „Neamul” și „Universul”. Inutil să-ți spun în ce termeni și pentru care motive sunt înjurat.

Generalul^{XXVII}, pe care l-am văzut eri împreună cu Rosetti, m-a sfătuit să nu răspund și „să-mi văd de treabă”. Totuș, grozav aș vrea să fiu edificat asupra surselor acestei afaceri. Le-ai scris d-ta colaboratorilor revistei, spunându-le ceva despre „interimatul” meu? Dacă da, explicația devine simplă. O asemenea scrisoare trebuie să fi primit și Dragoș Protopopescu - care a predat-o redactorilor lui literari, spre a proceda în consecință.

Ți-aș fi recunoscător dacă ai vrea să-mi comunici - pentru a ști ce conduită să am - 1) dacă ai trimis într-adevăr o „circulară”, 2) care era conținutul ei.

Iartă-mă că-ți tulbur sejurul d-tale mozartian cu asemenea întrebări. În orice caz, sper că nu-ți vei face inimă rea - eu nu-mi prea fac: sunt de mult resemnat.

DUMITRU HÎNCU

Îți doresc vacanță bună - și știu că o vei avea: am văzut magnificele programe dela Salzburg.

XXVII Gen. N. M. Condiescu, Secretar general al Uniunii Fundațiilor regale și președintele Societății Scriitorilor Români.

Spune-i, te rog, doamnei sărutări de mâini, iar d-ta, iubite domnule Cioculescu, fii încredințat de sentimentele mele cele mai bune.

Mihail Sebastian

București, 26 august 1937

Iubite Domnule Cioculescu,

scrisoarea d-tale m-a încântat. Am citit-o cu puțină invidie, dar și cu mare plăcere. Este oricum consolator să știi că în timp ce la noi avem de luptat cu atâtea mizerii, este undeva în lume un colt, un refugiu, o insulă unde se întâmplă atât de frumoase lucruri.

M-au surprins rândurile d-tale fervente despre Requiemul lui Verdi. L-am ascultat și eu de două ori, odată la radio, odată la Filarmonica din București și n-am rămas cu sentimentul unei mari revelații. E adevărat că d-ta l-ai ascultat la Salzburg cu Toscanini, iar eu la Ateneu cu George Georgescu. Ça fait quand meme une petite difference.

Și mai intrigat sunt de cele ce-mi scrii despre Weber - compozitor cu care n-am mai avut până acum decât foarte puține relații. îmi propun să-ți cer explicații mai amănunțite la întoarcere.

Dar, mai ales, mai ales, mai ales m-a interesat observația despre Mozart și despre maniera lui Bruno Walter de a-l interpreta. Nu crezi că remarcă d-tale ar merita să fie expusă mai amplu într-un articol?

Toate astea m-au făcut să-mi reînoiesc un vechi legământ, pe care până azi n-am izbutit să-l țin, dar pe care voi încerca să-l împlinesc totuș cândva: un voiaj la Salzburg.

Te știi un om mai degrabă sceptic decât fugos și tocmai de aceea elanul pe care îl citesc printre rândurile d-tale referitoare la muzică mi-au redeșteptat nostalgia sunetelor.

I-am dat d-lui Rosetti scrisoarea d-tale să o citească, nu numai pentru pasagiul privitor la revistă, ci și pentru paginile exclusiv muzicale și i-am spus ce bună surpriză au constituit pentru mine.

În ce privește Fundațiile, campania naționalistă continuă cu mai puțină furie, dar continuă. O suport cu răbdare, cu o ridicare din umeri, cu puțină silă. Nu sunt nici descurajat, nici indignat. Sunt obișnuit să nu aflu nimic nou. Explicațiile d-tale sunt precise și dealtfel nici un moment n-am bănuț că ar putea fi la mijloc o imprudență. De asemenea adversarii n-au nevoie de imprudențele noastre: le inventează - ceea ce e mai comod și mai sigur.

Voi îndeplini cu strictețe toate indicațiile d-tale. De pe acum i-am văzut pe Șerban, pe Streinu și pe Suchianu^{XXVIII}. Toți trei mi-au promis că vor fi exacti. Mai delicat va fi cu Dragu și cu Cantacuzino (că unul din

DUMITRU HÎNCU

XXVIII Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, D.I. Suchianu, colaboratori frecvenți ai revistei.

ei trebuie să fi fost autorul inițial al campaniei). Îl voi ruga pe Camil să le telefoneze el și, în nici un caz, nu mă voi lăsa până nu voi obține manuscrisele. Eliade nu s-a întors încă - și nici vești n-am dela el. Comarnescu lipsește, Hillard deasemeni. Sper că la 1 îi voi găsi pe toți.

Acum vine partea cea mai grea a epistolei mele:

Cronica va fi gata înainte de 1, dar studiul nu-l voi putea da. Credeam că revenit la București, voi găsi trei zile libere pentru a transforma un capitol din „Romanul românesc” - așa încât să devină publicabil separat. Ei bine, aceste trei zile libere, nu le am. Sunt singur la biroul Roman și am acolo atâta de lucru, încât abia îmi mai rămâne din când în când jumătate de oră pentru a mă putea ocupa de perspectivele plecării mele, care se apropie.

Aș fi consternat dacă această defecțiune te-ar plictisi sau dacă te-ar face să te superi pe mine. Știu bine că simțul d-tale de exactitudine va fi contrariat de această nouă amânare, pe care cutez să ți-o solicit. Totuș, te rog, mai dă-mi-o. Aș pleca liniștit la Geneva, dacă aș știi că am absolvirea d-tale.

Eu voi pleca de aici în ziua de 7 septembrie, cel mai târziu. Poate chiar o zi, două, mai devreme. Profesorul Rosetti mi-a spus că d-ta te vei întoarce la 10 septembrie, așa încât nu ne vom revedea decât abia în octombrie, la întoarcerea mea.

La plecare, toate instrucțiunile lăsate de d-ta (minus excepția mai sus notată) vor fi fost îndeplinite - așa încât despre partea aceasta nu trebuie să ai nici o grijă.

Dacă mai ai să-mi comunicii ceva în interes de serviciu, mă voi conforma.

Altminteri, te rog să nu-ți pierzi nici cinci minute vieneză pentru a corespunda.

(La Kunsthistorischesmuseum, te rog să privești și pentru mine cele cinci sau șase tablouri de Breughel, pe care nu le-am mai văzut din 1931 și nu știu când am să le revăd.)

Cu cele mai sincere omagii pentru doamna Cioculescu, cu cea mai bună prietenie pentru d-ta, te rog să primești mulțumirile, salutările și urările mele de bine.

Mihail Sebastian

Balcic, 28 aprilie 1938

Iubite Domnule Cioculescu,

voi veni în București luni seara, aducând cu mine și articolul, pe care mă tem să ți-l trimit cu poșta, fiindcă n-ar fi exclus să sosească după mine (dacă ți l-aș trimite recomandat) sau să se piardă, dacă l-aș trimite prin scrisoare simplă. Așa e poșta din Balcic^{XXIX}.

XXIX în nr. 6 din 1938, Mihail Sebastian a publicat, de altfel, un tablou al Balticului cu accente care le premerg, parcă, pe ale actualilor entuziaști ai stațiunii Vama Veche. Citez:

„Civilizația” nu pune în primejdie numai peisajul Balticului, ci și viața de neglijență, pe care iubitorii lui s-au obișnuit s-o ducă aici.

Mi se pare că luni seara e un concert simfonic la Ateneu. Dacă vin destul de devreme, ca să mă pot duce la concert, îți voi aduce articolul acolo. Dacă nu, marți dimineața la orele 8¹Z> la Camera de Comerț. Aș fi încântat să știu că aceste socoteli nu te supără - și că nu înseamnă că mă aflu încă odată în întârziere. Ești, iubite Domnule Cioculescu, unul din oamenii care mă sperie mai mult în viață. Ce qui n'exclut pas - se înțelege - mes meilleurs sentiments.

Sunt curios cum merge traducerea din Proust. Sunt cu atât mai curios, cu cât mă aflu în plină lectură proustiană. Ți-am spus că am întreprins o recitare sistematică (după 12 ani). Sunt acum la al doilea volum din Sodoma et Gomora. îl citesc cu deliciu!

Bucuros de a te revedea curând și rugându-te să comunici doamnei Cioculescu omagiile mele, rămân al d-tale devotat.

Mihail Sebastian

A fi neglijent, a fi desculț, a fi mai mult despuiat, decât îmbrăcat, este la Balcic nu atât un semn de nepăsare, cât o tacită lege socială. Dacă în altă parte există un snobism al confortului, aici există un nu mai puțin snobism al lipsei de confort. Face parte din farmecul Balticului a locui într-o casă fără lumină electrică, a nu avea apă curgătoare, a fi prost servit la masă, a primi scrisorile cu mare întârziere, a nu

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE REDACȚIA

București, 19 iunie 1939

Iubite Domnule Cioculescu

abea astăzi îți pot comunica ordinea și dimensiunea respectivă a cronicilor

Sebastian	4
Eliade	5-//-
Suchianu	3-//-
Comarnescu	7-//-
Jianu	2-//-
Mironescu	3-//-
Missir	2-//-

Te rog, dacă vrei și ai timp, comunică-mi sumele ce urmează a fi ordonanțate. În strada Lipscani mi s-a spus că nu este nici o ordonanță pe numele meu (probabil ai uitat în graba plecării) așa că te rog și în nume personal să urgentezi chestiunea.

După cum am băgat de seamă, lipsește dela cronici Virgil Gheorghiu. Nu știu ce s-a întâmplat cu articolul lui. La tipografie nu se află, iar eu nu-mi amintesc să-l fi primit. Aș fi vrut să-i comunic acest lucru, dar nu știu unde. La „România” e de negăsit. Restul e în ordine. Am completat paginile lipsă la cronica lui Mironescu (potrivit dispoziției d-tale) și cu Revista Revistelor.

Acum, o chestiune pentru mine de extremă

importantă: aş vrea să plec din Bucureşti la 1 august,

153

DUMITRU HÎNCU

ba chiar două-trei zile mai devreme. August e singura mea lună de concediu la biroul Roman şi sigura mea şansă de a putea termina un roman fără noroc, la care lucrez de multă vreme. Ce crezi despre această plecare? E posibilă? Te rog să-mi răspunzi cu toată sinceritatea. Dacă va fi nevoie, voi rămâne pe loc, dar nu-ţi ascund cu mare părere de rău. Dacă însă d-ta te întorci în primele zile din august, atunci poate că vei conveni să plec puţin înainte de venirea D-tale. În acest caz aş putea să-i predau lui Comarnescu „rubrica” Revistei, iar la rigoare, chemat de D-ta, aş putea de altfel să mă întorc în Bucureşti, pentru o zi sau două şi să-ţi stau la dispoziţie. Intenţia mea e să plec la Stâna de Vale (lângă Beiuş).

Te rog stăruitor, iubite domnule Cioculescu, să-mi dai un răspuns grabnic, fără de care nu voi şti cum să procedez.

al D-tale cu veche simpatie şi cu recunoştinţă.

Mihail Sebastian

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE
REDAȚIA

Bucureşti III, 28 VII 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

sunt o oră înainte de plecare și te rog să mă ierți că nu-ți scriu decât în grabă câteva cuvinte. Măine voi fi la Stâna de Vale, iar duminică îți voi scrie din nou pe larg.

154

Sc/iite pentru un tablou de epocă (1930-1940)

I-am predat D^{rei} Condos întreg materialul pe care mi l-ai lăsat: articole în șpalturi și manuscrise.

La articolele culese am și adăugat cel al lui Ionescu primit ulterior.

La manuscrise, am adăugat articolul Oțetea.

Comanescu a plecat și se întoarce luni, l-am lăsat un memoriu detaliat cu tot ce are de făcut.

Cronica mea am dat-o. Lipsește din întreg numărul doar: Șerban, Streinu, Suchianu, Virgil Gheorghiu și Eliade.

Eliade a plecat pe munte, dar a jurat că cronica lui nu va întârzia peste 5 august.

Revista Revistelor nu am putut s-o fac, dar i-o voi trimite lui Comarnescu cel mai târziu până la 6 august. Iau cu mine tot materialul trebuincios pentru aceasta. Să nu ai grijă.

Nu văd la orizont (vorbesc de orizontul Revistei, nu al istoriei) nici un motiv de îngrijorare și cred că pot pleca, din acest punct de vedere, cu inima ușoară.

Repet că-ți voi scrie din nou duminică.

Al d-tale cu cele mai bune sentimente și mulțumiri.

Mihail Sebastian

Vorbe de duh, pamflete și cuplete

Genuri literare altădată mult gustate și apreciate de cititori sau spectatori au căzut în desuetudine ori chiar au dispărut. Mă gândesc la „Vorbele de Duh” care, într-o singură frază, exprima, voalat, stări de spirit, experiențe de viață sau judecăți care, altminteri, n-ar fi fost, poate, agreate sau îngăduite.

Șerban Cioculescu afirma bunăoară:

- în politică totul e să fii carnivor, fără a fi fripturist.
- Se caută opinia publică. Dispărută în timpul războiului.
- Sensul unic - în circulația ideilor
- Cuvântul cel mai încărcat de responsabilitate: știu.

Sau câteva „Vorbe... vorbe... vorbe” ale lui Victor Eftimiu:

- Naționalismul e singurul sistem cu care-ți vinzi, fără riscuri, țara.
- Majoritar e cine are bani. Omul sărac - cheme-l Zelig, lanoș sau Ion - rămâne mereu minoritar.
- Dacă religiile ar fi perfecte, n-ar exista decât una singură.

- Prea multe lichele. Mi-e dor de o canalie.
(Din „Adevărul literar și artistic”, nr.

În „Banalități paradoxale”, Păstorel cugeta:

- După ultimul război nu s-au civilizat sălbaticii, s-au sălbăticit civilizații.
- De ce s-o fi repetând istoria, dacă asta nu servește la nimic.
- Ideile noi nu câștigă drept de viață decât în clipa când devin prejudecăți.
- Prefer intermitențe în virtute, consecvenței în ticăloșie.

(În „Revista Fundațiilor
Regale”, aprilie 1940)

La un moment dat, în presă a început să fie dezbătută problema schimbării Constituției din 1923. Unii întrebau: Mai e bună sau nu? Trebuie modificată sau lăsată așa cum e ? Alții voiau să știe : Dacă se va trece la modificarea ei, ce va fi schimbat și ce va fi păstrat.

Ceea ce l-a făcut pe Ionel Lăzăreanu să constate (în „Vremea” din 5 august 1934):

La modă

Constituația - la modă. Pretutindeni se
discută
Dacă trebuie păstrată toată sau
pe alocuri prefăcută.

tuturor?
Socot cumva că dânsa este ȋap ispășitor?
Cum, adică, dacă în tară
nu-și văd de treabă
Dacă nu mai sunt pavele și recolta este
slabă
Dacă iată-în-codată jură cam
ciudat un general
Vina toată e în forma pactului
fundamental?

Acum știm. Discuția n-a fost lansată
întâmplător. După nu prea mult timp, un pretins
plebiscit a impus într-adevăr o Constituție cu
prevederi mult mai restrictive.

„Oamenii de rând” comentau însă în felul lor
eșichierul politic.

Ionescu - Ai auzit? Se apropie alegerile parțiale.

Popescu - Și? Ce ești așa mahmur?

Ionescu - Fiindcă ele au să fie parțiale, dar bă-
taia tot generală.

Ionescu - Ai auzit? Camera ia vacanță până luni.

Popescu - Păcat...

Ionescu - Dar de ce ?

Popescu - Păi, numai până luni.

Ionescu - Ai auzit ? Gută Tătărescu se scoală
zilele astea din pat.

Popescu - Și Dinu Brătianu ?

Ionescu - Lui o să-i crească fierbințeala.

Ionescu - Ai auzit că numai prin inteligență poți
să ajungi în viață ?

Popescu - Știu, mă...

Ionescu - Și atunci, cum ai reușit ?

Ziarele, revistele adăposteau mereu asemenea glume. Pentru unele din ele era o modalitate de a marca detașarea populației de jocurile politice, dacă nu chiar respingerea lor.

Cum, poate, a vrut să sugereze și acest cuplet recitat cu enorm succes de actrita Lisette Vereș în revista „101 Alhambra Melody” de N. Constantinescu și N. Vlădoianu:

Refren

...Ca să aibă o situație bărbatul meu, Știe
Dumnezeu C-am muncit din greu, în
politică doar grație mie a intrat C-am vrut
să-l fac deputat.

Și am muncit în mod cinstit Până ce am
reușit. Dar până să iasă Am chemat la
masă Pe toți deputății, Pe toți nemâncații.
Șefii de culoare, Cu mic, cu mare.

159

DUMITRU HÎNCU

Dă-le băutură, Dă-le pupătură, Dă-le tot
ce cer, Că ești gazda lor Unul vrea
potroace, Altul „fă-te încoace”. Unul vrea
găluște, Altul vrea să muște. Unul vrea
pilaf, Altul vrea cearceaf. Unul vrea să-l
dregi, Altul mă-nțelegi. Fiecare cere, Ba
piept, ba picere. Nu-i poți refuza, Ești în
casa ta. Etc. Etc. Etc.

Sunt doar câteva mostre despre o anumite percepție, din medii diferite, despre regimul din epocă. Dar, de la un moment dat, până și asemenea nevinovate jocuri ale spiritului n-au mai fost tolerate, în orice caz, în presă n-au mai putut răzbate. Cenzura a început să îmbrace repede aspecte tot mai greu de imaginat. Cum mi-a arătat acest raport despre interzicerea unui articol din Ziarul „Universul”.

160

Schițe.pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Nr. 101/7.11.1938

REFERAT

Ziarul „Universul” a trimis din nou în noaptea aceasta la Serviciul Cenzurei, pus în pagina I-a, articolul intitulat SĂ NU NE ÎMBĂTĂM CU APĂ CHIOARĂ semnat de d-l Stelian Popescu, articol care fusese în întregime cenzurat în noaptea precedentă.

Articolul a fost din nou cenzurat.

Ziarul a refuzat să trimită pagina refăcută.

Anunțat de îndată, ofițerul de Poliție atașat acestui serviciu, s-a dus la ziar, unde a găsit rotativele în plină funcțiune, refuzându-se însă să i se satisfacă cererea eliberării unei foi de control.

Deaceia comisarul a luat măsuri - prin înființarea de posturi de jandarmi - ca nici o foaie să

nu poată să iasă necontrolată.

De abia la ora 6 i s-a dat o foaie de control, cu cenzura executată.

Cerând să facă controlul la pachetele ce urmau să fie expediate, a constatat că erau imprimare cu cenzura neexecutată, confiscând din curtea ziarului - prin surprindere - un pachet cu asemenea exemplara.

Camionetele expediției fiind descărcate de aceste pachete, comisarul a fost invitat să facă controlul pachetelor expediate, ceea ce s-a făcut, pachet cu pachet, mai confiscându-se încă trei pachete cu ziare cu cenzura neexecutată, controlul sub paza jandarmilor făcându-se până la ora 7^{1/2}, când s-a terminat

161

DUMITRU HÎNCU

expediția în provincie și vânzarea cu amănuntul la chioșcuri și colportori.

Cele consemnate mai sus au fost consemnate în alăturatul proces-verbal încheiat de ofițerul de poliție atașat acestui serviciu.

Vă rugăm să binevoiți a dispune.

PRIM CENZOR

Ing. C. Stan^{xxx}

Nu avem, desigur, cum să știm despre ce a fost vorba în incriminatul articol. Știm, însă, că Stelian

XXX Arhivele Naționale. Fondul Casa Regală. Dosar Nr. 30/1938.

Popescu, proprietarul ziarului „Universul”, era departe de a fi un om care să apere valorile democrației, lucru prea bine cunoscut și de oficialitățile proaspătului regim autoritar. Și totuși, în clipa când - dintr-un motiv numai de el cunoscut - și-a permis să încalce un „normativ” după care trebuia să se ghideze atunci presa, a fost tratat așa cum am văzut.

Oamenii obișnuiți nu-și mai puteau nici ei exprima în public opiniile. Mai mult, trebuiau să-și controleze spusele și când vorbeau între ei. Iar politicienii nu mai erau ascultați decât... prin interceptări telefonice.

Din care la Arhivele Naționale se află un stoc mai mult decât convingător. Să ne convingem, dar, și noi:

Scriște pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Ora 0,25

3 ianuarie 1938

București, dl. Fermo

St. Moritz, Suvretahaus, dl. Nenișor

St. Moritz Fermo: Aici Nenișor. Ai văzut ce-am făcut zilele astea?

Buc. Da, mâine apare gazeta. Ați primit răspunsul?

St. Moritz Nu.

Buc. Apare și răspunsul. E foarte frumos. L-a trimis azi după-masă.

St. Moritz N-a venit.

Buc. A mai trecut pe la foarfece!...

Aici se așteaptă evenimente. Până acum, însă, nimic.

Cum e presa pe acolo?

St. Moritz Voi n-o cititi?

Buc. Nu, că nu prea vine, s-a înzăpezit pe drum, a înghețat.

Am anunțat și înscrierea lui Savel și pe a ta.

Când vă înapoiati? Luna viitoare?

St. Moritz La sfârșitul lunii acesteia.

Buc. Cum a sosit d-na Titulescu?

St. Moritz Înghețată de tot.

Foarte bine, mai bine decât credeam.

Este liniștit complet patronul.

Buc. Aici probabil că în aprilie se fac alegeri.

Este vorba ca mâine-poimâine să apară „Adevărul” cu noua direcție, cu proprietari

163

DUMITRU HÎNCU

liberali. Intră în consiliu Bursan și Cezar Petrescu, de la liberali, cu personal român etnic.

St. Moritz Cu „Lupta” ce este?

Buc. Nu apare.

St. Moritz Ce a fost? Un simplu capriciu?

Nu, dar pentru că sunt evrei. Ce să-i faci. Astea sunt ghinioane în viață.
(Urmează urări de fericire, etc.)

P.S. Nenișor era un apropiat al lui Titulescu, retras la St. Moritz. Fermo era ziarist la „Universul”. Cu numai câteva zile înainte, guvernul Goga-Cuza suprimase ziarele democrate „Adevărul”, „Dimineața”, „Lupta” și se zvonea să primul fusese cumpărat de liberali și urma să înceapă

cu o nouă conducere, ceea ce nu s-a întâmplat. Cum termenul de „cenzură” nu era agreat, Fermo l-a înlocuit cu „foarfece” și oricine înțelegea despre ce era vorba.

Ora 21,40

21. I. 1938

București 2. I. 26. Mihail Manoilescu cu Cluj.
Minele Sorecani, dl. Fotiade

Buc. Măine-poimăine aranjăm. Dacă nu, mai bine să
nu încurcăm.

Cluj Cât crezi că trebuie să amânăm?

164

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Buc. Pe sâmbătă. De marți până sâmbătă nu e
mare lucru. Asta vorbim principial, dacă
o fi nevoie. N-ai mai auzit nimic cu Căile
Ferate?

Cluj Așa și așa.

Buc. Tare mi-ar conveni.

Cluj Acolo e băiat deștept și depinde numai
de el.

Buc. Da?

Cluj Dacă o vrea să primească?

Buc. Aș, e un prost.

În chestia cealaltă sunt de părere să nu
întârziem prea mult. E bine să dăm o
soluție favorabilă și în același timp cin-
stită. Acum putem s-o facem, dar adu-ți
aminte cum era să fie...

Cluj în chestia cea mare aveți speranțe?

Buc. Nu îndrăznesc să spun, dar le cam am. Când
știu precis, îți comunic. Dar mi-e frică și
de mine!

Ora 13,40

23. I. 1938

București 4.50.87. Berger Ella, str. Știrbey Vodă 20
cu P. Neamț 32, Lengel Francisc, inginer,
Ștefan cel Mare 16

P. Neamț Când te duci la Arhivele Statului să scoți
copii pentru tine, te rog să iei și pentru

165

DUMITRU HÎNCU

mine copii. Ceiace are să coste, am să-ți
restitui eu.

Buc. Ai citit decretul, că a apărut?

P. Neamț Da, însă nu este destul de clar, cred că
1 nici nu se referă la noi.

Buc. Nu, noi nu intrăm în categoria acelor.

P. Neamț Vom vedea ce va fi.

Buc. Ce o vrea Cel de Sus.

P. Neamț Îți mulțumesc foarte mult pentru binele
1 ce mi-ai făcut.

Ora 23,10

29 ianuarie 1938

Buc. 2.50.80. Cucu, str. Donici 25
Ploiești 17.37. Stere Const., prof, comuna Bucur

Ploiești Unde ai umblat. Te-am mai sunat de 2 ori.
Voiam să-ți spun că mâine vine Toma
acolo, probabil iar vr-un conflict.

Buc. Am fost la Cercul leșenilor și m-am întâlnit cu
Episcopescu și Bolintin. Miercuri se
așteaptă ceva sigur.

Ploiești Aici e tragic. Tu când vii?

Buc. Vin luni. Am întâlnire cu Zamfirescu la 8 seara,
apoi marți dimineața am ceva de făcut
la fisc. Voi să întâlnesc pe Toma și voi
repetă ceiace mi-ai spus.

Ploiești Ai un kocktayl de vreo 250 persoane.

Buc. Ne-am americanizat.

Aveți speranțe, nu spuneți nimănu
nimic.

166

Schițe.pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Ora 17,30

29. I. 1938

București 4.80.37 Radulescu Octavian,
str. N. Filipescu N7

Craiova, Spiegel 10.79 Agenția Teatrală,
Demetrescu M.

Buc. A rămas ca mâine la 6 să vină la mine.

Craiova Aici este o situație insuportabilă. Vorbeș
te cu Prager, spune-i că sunt din nația
lui. Sunt disperat, vreau să plec în
Orient. Te rog, nu mă face să aștept
degeaba.

Ora 18,15

29. I. 1938

București 5.55.63, ziarul „Cuvântul” cu
Pitești 42, Georgescu Mihail

- Buc. Am ajuns toți cu bine și n-am
întâmpinat nimic, tot în perfectă ordine.
- Pitești Ei se dirijează rău, se împart în două. La
noi ar trebui la fel, ce zici.
- Buc. Vom vedea la fața locului ce este de
făcut. Mâine dimineață ne vedem la
Pitești. Vin eu mâine la d-ta și executăm
tot în surdină.^{XXXI}

² Arhivele Statului. Fond Casa Regală. Dosar 30/1938
DUMITRU HÎNCU

Ora 13,40

31. I. 1938

București 4.08.99 Athenae Palace,
dl. Maniu cu Cluj 13.96 casa Romulus Boilă

Buc. Ce este?

Cluj Nu a rămas altă cale decât să vorbești personal
cu Began (?) să-mi dea pentru ziar, iar
dacă refuză să-mi dea, atunci să- mi dea
împrumut 30 mii. Te rog să-mi comunici
imediat cum vei avea rezultatul, că dacă
nu, mai am încă o altă cale.

Buc. Dar de unde să te chem ? Până acum am
cheltuit azi 250 lei numai cu telefon.

Cluj Apoi când este vorba de existență, trebuie
făcut un sacrificiu. Eu sunt acasă până la
ora 4, iar de la 4 sunt la „Corso“.

Buc. Bine! Yonel întreabă ce este nou ?
Cluj Nu știu nimic încă.

Ora 11,10

31. I. 1938

București, dl. Dinu Brătianu cu Pitești,
dl. Purcăreanu

Pitești Dl. Brătianu? Aici Purcăreanu!

Buc. Die Purcăreanu, trebuie să facem lista
candidaților. Pune-te în legătură și cu
Gh.

168

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Brătianu, că el este capul listei; noi
facem așa: Gh. Brătianu, Zamfirescu,
fostul prefect Mihail Antonescu (al lui
Gheorghe), Grigorescu și Arsenescu. Ar
fi bun așa?

Pitești Die Dinu, vin eu la București, să vorbesc cu
D-ta.

Buc. Și la Senat ar fi Vălsănescu și Preoteșcu. Pitești
Am vorbit cu dl. Antonescu. A spus că dl.
Gheorghe este la Iași.

Buc. Atunci regulăm noi.

Pitești Când să vin la D-ta.

Buc. Pe la 12 54 mâine, să fii la mine. La revedere.

Și dacă cineva ar socoti, cumva că toate
acestea nu sunt destul de convingătoare, ele pot fi

cu siguranță fericit completate de „Darea de seamă a activității morale și materiale” pe anul 1939, prezentată Adunării generale a Asociației presei române de Demonstene Botez, președintele acesteia.

Reproduc:

Domnilor membri și iubiți colegi,

„Anul care a trecut a fost pentru Asociația noastră un an de rezistență pasivă. Această atitudine ne-a fost impusă de o serie de împrejurări pe care le cunoaștem cu toții.

Regimul de presă legat de noua organizare politică a țării, s-a precizat mai vârtos în acest an, în care inițiativa particulară îngrădită de restricții sau

169

DUMITRU HÎNCU

prohibițiuni nu a putut reîncepe sau dezvolta o mai largă activitate în presă.

Statul și regimul politic și-au organizat presa într-un cadru strict, care cu greu îngăduie o activitate lăaturalnică.

Așa fiind, șomajul printre colegii noștri care s-ar fi părut trecător și numai ca un corolar al unei stări de tranziție, s-a afirmat ca o nefericită stare perpetuă. Rândurile noastre, altădată active și în continuă prefacere sau creștere, s-au împuținat și cuprind în ele tot mai mulți profesioniști lipsiți de profesie.

Atitudinea aceasta a noastră de așteptare și de pasivitate a contrastat supărător cu marele

zbucium și marile schimbări și agitații din jur și din alte domenii.

Hotărârea de strictă neutralitate pe care a luat-o România a ridicat profesioniștilor noștri dreptul de a comenta. Telegrama, cea cu fapta sau cu vorba, venită din surse străine, a înlocuit cugetul nostru și părerea noastră. Presa nu a mai avut putința să stăpânească opinia publică, și nici să se amestece în ea sau să-i creeze opinii. S-a rupt, astfel, cea mai legitimă legătură a presei cu masa cititorilor.

Această situațiune de transcriitori de telegraf și de auxiliari a ridicat ziaristului atribuția lui de odinioară. Cunoașterea suplimentară și individuală nu a mai putut căpăta cuvânt și profesiunea s-a uniformizat după imaginea concretă a unei pagini bătute la mașină, care-i fatal, lipsită de viață și de caracter." (în continuare, Darea de seamă a privit probleme organizatorice ale Asociației).

Sc/iite pentru un tablou de epoca (1930-1940)

În 1935, Zaharia Stancu - printre alții - și-a mai putut permite un vitriolant pamflet împotriva încătușării presei. L-a intitulat „Iubesc cenzura” și a explicat astfel motivele pasiunii sale:

Îmi sunt dragi creioanele roșii cu care cei mai deștepți băieți din presă, intrați în serviciul cenzurii, înseamnă pasajele subversive din scrisul meu. Și tot atât de dragă mi-e foarfecă pe care o aud mereu clănțănind ca un schelet lângă condeiul cu care scriu.

[...] Îmi sunt prea slobode picioarele. Voi cumpăra un lanț și voi cere guvernului să mă

împiedice. Voi cere deasemeni guvernului să-mi taie mâna dreaptă. Deocamdată. Pe urmă mă voi simți prost, voi cere să-mi taie și mâna stângă.

Iubesc cenzura. O vreau permanentizată de actualul guvern și înăsprită de guvernul care va veni.

Toți bunii cetățeni să gândească ca mine."

Și fiindcă a fost pios, ruga i-a fost împlinită. Iar când Demostene Botez a vorbit tot despre ea, nu i-a mai putut pomeni numele. Toți „bunii cetățeni” o știau, dar n-o mai aminteau.

‘Două partide cu aceeași uniformă

Ca orice Istorie, cele două partide își au și ele pre-istoria lor. Cunoscută de altfel, de... cunoscători, încât mă mărginesc să semnez doar principalele ei etape:

La 30 decembrie 1937 au fost făcute publice rezultatele definitive ale alegerilor ce tocmai avuseseră loc. Nu insist asupra atmosferei în care se desfășuraseră. Amintesc numai că partidul, de extremă dreaptă, Național-Creștin - alcătuit din grupările

anterior conduse de Octavian Goga și A. C. Cuza - întrunise 9,15 la sută din voturi. Ceea ce nu l-a împiedicat, totuși, pe rege să-i încredințeze formarea noului guvern. O hotărâre care a provocat stupeoare atât în țară, cât și în străinătate.

Rațiunile care au stat la baza ei au fost, astfel, explicate mult după aceea de cel ce o luase în „însemnările” sale:

„Este desigur o soluțiune proastă. Sunt perfect conștient că o guvernare cu aceste partide, destul de hotărât antisemite, nu va putea fi una de lungă durată și că după aceea voi putea fi liber să iau măsuri mai forte, măsuri care să descătușească atât Țara, cât și

172

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

pe mine, de tirania, atât de nepatriotică, a meschinilor interese de partid.”

Dar după circa patruzeci de zile de la amintita decizie într-o noapte, simțindu-se probabil, eliberat de „interesele meschine”, a trecut la altă acțiune expresiv descrisă de Armând Călinescu în propriile-i „însemnări”.

„Sunt chemat la ora 3,15 de Urdăreanu. Mă introduce la rege în locuința din dosul Palatului, deși eram în vestiar. Găsesc pe Rex și Tătărescu. [...] Rex spune: Pe d-ta, domnule Tătărescu, mă bizui în Comitettul de patronaj, iar pe Călinescu mă bizui în guvernare. Trecem în altă cameră și ne așezăm în jurul unei mese. Rex în cap, Tătărescu la dreapta, eu la stânga și lângă mine Urdăreanu. Examinăm problema loviturii de stat. Guvern compus din Comitet de patronaj (compus din foști

prim-miniștri câștigați „cauzei” - n.n.) cu patriarhul în frunte. Administrația luată de colonei în județ. Proclamația Rex, apoi stare de asediu, dizolvarea partidelor, dezbateri până la ora 6,30, stabilind programul pentru ziua de 10.”

Nebănuind nimic, în» dimineața zilei „de 10”, Octavian Goga s-a înfățișat la Palat cu un plan de măsuri pe care le socotea imperative. Carol II l-a ascultat atent, binevoitor, a făcut și unele observații, dar până la urmă a conchis că ar fi bine ca ele să fie luate... de alt guvern. Surprins o clipă, Goga a înțeles și și-a prezentat demisia. Numaidecât primită.

După-amiază a urmat la Palat un lung șir de audiențe ale șefilor de partide, foștilor prim-miniștri și... la 1 noaptea a depus jurământ noul guvern. Prim-ministru era - cum se stabilise în noaptea precedentă - Patriarhul Miron Cristea, iar Armand Călinescu

173

DUMITRU HÎNCU

ministru de Interne, calitate pe care a păstrat-o, de altminteri, până la 9 februarie 1939, când a devenit vice-președinte al Consiliului de Miniștri și apoi președinte al acestuia.

Prima măsură a noului guvern a fost Decretul regal Nr. 856 care instituia starea de asediu pe tot cuprinsul țării și, implicit, interzicerea oricăror adunări și un sever control al presei.

După două zile a fost constituită o comisie care să alcătuiască proiectul unei noi Constituții și după alte patru zile acesta a și fost supus populației „spre bună știință și învoire” printr-un plebiscit și el

foarte original. Fără cabine de vot, cu liste doar „pentru” și „contra” și controlat la sate de primari, iar la orașe de funcționari numiți de noile autorități. Iar rezultatul a fost cel dorit: 4297581 voturi „pentru” și 5483 „împotrivă”.

În aceeași lună, respectiv la 27 februarie 1938 a avut loc la Palat, într-un cadru, evident festiv, proclamarea noii Constituții. La 30 martie, Patriarhul a anunțat demisia guvernului, pentru ca după trei zile, fără consultarea partidelor politice, să fie constituit un nou guvern, concomitent cu un Consiliu de Coroană, cu membrii numiți de rege, prelungind de fapt, fostul Consiliu de Patronaj.

Tot atunci a fost publicat și Decretul care stipula: „Toate asociațiunile, grupările sau partidele actualmente în ființă și care s-au constituit în vederea propagării ideilor politice sau a realizării lor sunt și rămân dizolvate. „Problema” fusese, de altfel, dezbătută încă de la 3 martie, într-o ședință a Consiliului de

Miniștri, când Armand Călinescu propusese „desființarea partidelor și crearea organizațiilor profesionale”; Carol II ceruse: „Un articol de lege pentru controlul asociațiilor”, iar N. Iorga fusese și mai explicit declarând: „Orice asociații care nu declară scopuri și metode în acord cu noua Constituție să fie dizolvate.”

Sigur, au mai fost luate și multe alte măsuri în spiritul „vremurilor noi”. Dirijarea „vieții profesionale”, preconizată de Armand Călinescu, a fost realizată - după modelul corporatismului fascist

italian - prin așa-numitele „bresle” și prin „Camerale profesionale”, controlate de ministerele de resort. După cum, chiar de la 12 ianuarie 1938 luase ființă ziarul „România”, oficios al noului regim - condus de Cezar Petrescu, insistent cerut de rege.

Și cu toate acestea încă nu fuseseră împlinite toate aspirațiile noului regim. Acesta simțea nevoia - spre a recurge odată mai mult la proza lui Armand Călinescu - de „o mișcare populară” și în același timp „o mișcare intelectuală, o mișcare sufletească, o mișcare ce ar oferi opiniei publice un ideal, o preocupare de viitor în interes direct.” [...] „Prin această mișcare vechile partide primesc lovitura definitivă, iar regimul actual se va consolida.”

Spirit practic, A. Călinescu a precizat și măsurile ce ar trebui luate spre a se ajunge acolo. Bunăoară: „Presa afiliată ar întreprinde o mare campanie care ar avea semnificația unui fapt nou. Ea va consta în îndrumarea generației noi pe liniile creatoare.” Sau: „Cu prilejul aplicării noii reforme administrative, posturile de comandă ar fi preluate de experiența noii

DUMITRU HÎNCU

mișcări care ar deveni, până în ultimul sat, element activ de susținere a regimului.”

Suveranul însă - a mai explicat el - și-ar alege miniștrii săi fără indicațiile grupului, care nu are a stabili ierarhia și nici preferințe sentimentale.”

„Presa afiliată” și bine călăuzită a înțeles și ea să pună în lumină „opera” înfăptuită. La 5 ianuarie 1939, ziarul „Timpul” a amintit, de pildă, că:

„În februarie, acum un an, țara era chemată să consfințească, prin vot solemn, Constituția, temelie a unei așezări de viață națională. Sătulă de certuri sterpe între partide, cu steagurile desfășurate, dar cu programe rămase în arriere, dezamăgită și simțind că în mîlul cuvintelor deșarte se scufundă fără oprire, țara a răspuns cu mulțumiri chemării regale. A fost la 24 februarie acel plebiscit constituțional, osînda obștească a tuturor racilelor trecutului, lepădarea de un sistem care dezbina țara și-i amorțea puterile de viață.”

De aceea la 27 februarie 1939 însuși regele a ținut să sărbătorească, în sala Tronului, împlinirea unui an de la promulgarea noii Constituții, rostind o cuvîntare care trebuia să „rămîna întipărită în sufletul neamului.”

Căci iată ce i-a spus el poporului:

„DOMNILOR

În această zi de înălțătoare sărbătoare, cele dintâi cuvinte le trimit poporului meu căruia îi mulțumesc pentru impresionantul răspuns dat prin plebiscitul de acum un an, răspuns care Mi-a sporit puterile și Mi-a întărit forța morală pentru nobila cauză a unei

mai bune și mai sănătoase așezări a orînduirii României.

... Statul în noua concepție nu este o noțiune abstractă administrativă, ci este chiar sinteza comunității naționale, este chiar înfățișarea autoritară a tuturor intereselor obștești.

... Toți Românii trebuie să creadă fără șovăire în viitorul țării și toți trebuie, deci, să fie alături de conducătorii Statului pentru înfăptuirile ce le cer zilele de mâine.

... Individul nu mai poate însemna ceva în viața publică decât în măsura folosului ce-l poate da obștei.”

Armând Călinescu n-a înțeles să rămână nici el mai prejos, aducând tot atunci, un prinos de recunoștință augustului antevorbitor, din care se cuvine să citez măcar câteva pasaje:

„4300000 de glasuri, adică peste 99% din cele îndreptățite să se rostească declarase cu însuflețire că primesc noul așezământ pe care MAJESTATEA VOASTRĂ îl înfățișează Țării.

... Cine nu tresare astăzi, amintindu-și evenimentele care au precedat acest regim. Toate elementele anarhice erau deslăntuite, autoritatea în Stat slăbise, forțele creatoare erau paralizate. Nu mai muncea nimeni cu suflet. Ne găseam pe marginea unei prăpăstii.

Apoi, deodată, ordinea a fost restabilită. Autoritatea și-a recâștigat prestigiul. Încrederea a renăscut.”

Și, totuși, nici chiar toate acestea nu erau socotite suficiente.

De aceea, Armand Călinescu a fost bucuros să-l poată „anunța” pe Carol II că, de atunci încolo:

„Frontul Renașterii Naționale este mijlocul prin care Națiunea își va exprima gândurile ei și este re-

zervorul din care printr-o selecțiune severă a elitelor se vor recruta elementele de conducerea a Tării.”

Acestea au fost, poate, rațiunile care au făcut ca președinte al F.R.N.-ului să fie numit Alex. Vaida-Voevod, Gh. Tătărescu Vice-președinte și Const. C. Giurescu, Secretar general. Tot atunci au mai fost numiți și trei Secretari generali, iar gen. Petre Georgescu Comandant al Gărzilor Naționale. Adică tot „elemente noi și de viitor.”

Ulterior, Const. C. Giurescu a devenit Ministrul Organizării Frontului Renașterii Naționale, iar funcția de Secretar general a fost preluată de Victor Moldovan, care avea misiunea să conducă structurile teritoriale ale F.R.N.-ului.

După câteva luni, acesta a cerut „îngăduința de a prezenta un raport asupra gândurilor și a faptelor” cu ajutorul cărora își permitea a crede că Frontul va ajunge curând un „organism viu al națiunii reîntoarse la tradiția voivodală.”

„Temeiul procedurii” era:

La sate, „adunare de popor în prezența unui delegat județean al Frontului”, întrucât poporul era „doritor de a asculta din graiu viu zvonul vremurilor. Se va bucura și se va întări sufletește.”

Gărzilor Naționale urma să li se atribuie imediat „calitatea de *pompieri voluntari* ai localităților respective.” Iar pentru stimularea „eroismului civic” să

se proclame una din sărbători (de exemplu întâia zi de Rusalii) sărbătoarea celui mai *brav gardist*

F.R.N., cu slujbă la bisărică, adunare prezidată de un delegat județean, predarea unei medalii sau diplome și cu petrecere populară."

Raportul lui Victor Moldovan^{XXXII} sugera și o „procedură” și mai cuprinzătoare, din care, la rândul meu, îmi iau „îngăduința” să reproduc acest pasaj:

„Frontul Renașterii Naționale se găsește în serviciul progresului românesc. De aceea el va trebui să creeze legături solide, pe planuri potrivite, cu Straja Țării, Fundațiile Culturale Regale, Asociațiile culturale, Pregătirea Premilitară, Ministerul Sănătății, Ministerul Comunicațiilor și cu Institutul Cooperăției."

În afară de „spiritul” de care erau, neapărat, „însuflețiți”, membrii Frontului se mai deosebeau și prin uniformele lor: tunică încheiată până sus și pantaloni de culoare albă, chipiu, tot alb și epoleți cu însemne distincte.

Pentru înalții demnitari: epoleți „șerpuiți” de aur, pentru funcționari epoleți tot „șerpuiți” dar de argint. Personalul „inferior” - intendenți, șoferi, electricieni, curieri, portari, oameni de servicii și „alții asemenea” - cum stipula Regulamentul - nu beneficia decât de epoleți de stofă și fără insigne.

COPIE : de pe adresa Ministerului de Interne No.

XXXII Numele lui Victor Moldovan nu mai spune astăzi, probabil, mare lucru. De aceea iată măcar date din biografia lui.

S-a născut în 1884 la Bistrița-Năsăud. A urmat întâi cursurile liceului german și apoi al celui românesc grăniceresc din localitate. Ulterior, studii de Drept la Budapesta. Între cele Două Războaie a făcut parte din toate parlamentele. A fost vice-președinte al Senatului. În Cabinetul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române se află o bogată arhivă rămasă de pe urma lui.

Către Subsecretariatul de Stat al Propagandei
Direcțiunea Presei

In referire la adresa Dv. No. 6457/938»
44152/939» Avem onoarea a vă face cunoscut că, sub No. Comisiunea Specială de Beonomii depe lângă Ministerul Finanțelor, a dat viză favorabilă pentru confecționarea uniformelor necesare personalului de serviciu din acea Direcțiune, iar prețurile maxime ce se vor plăti vor fi următoarele!

- 1) Veston, pantalon și șapcă la lei 1.8Ș0.-
Ivostum complet).
- 2) Una pereche pantaloni lei 420—
- 3) 0 manta lei 1.425.-
- 4) 0 șapcă separat lei 1Ș0.-

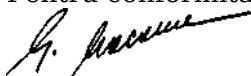
Cu aceste preturi se aprovizionează toate instituțiile inclusiv Ministerul Finanțelor.

Vă rugăm a ne trimite acte , entru ordonațare.

Director
/ss/ Stereseu

Subdirector /ss/
Merlnescu.

Pentru conformitatea

În această atmosferă de nestăvilit „elan creator”, la 8 iunie 1940 - împlinindu-se zece ani de la Restaurație - ziarul „România” a scos un număr special, de 48 de pagini, spre a sărbători cum se cuvenea „*Primam decenium Carolinum*”.

Cei ce și-au unit acolo glasurile spre a omagia evenimentul, au fost atât de numeroși încât mărturisesc că mi-e greu să fac o selecție întrucât, vrând-nevrând, va trebui să nedreptățesc pe cineva.

Încep cu personalitățile care aveau un cuvânt greu în viața publică.

Alexandru Vaida-Voevod a considerat că ziua de 8 iunie era „un simbol al sobrietății înțelepte regale”.

Constantin Argetoianu a cerut ca: „în ziua de 8 iunie să aducem cu toții un prinos de recunoștință Regelui nostru nețărmurită dragoste și neprecupețit devotament.”

Mitiță Constantinescu, guvernatorul Băncii Naționale, știa că „roadele sunt atât de concrete și atât de evidente, încât nu putem stăpâni în noi fiorul înălțător al unei calde recunoștințe.”

C.M. Vîforeanu, Procurorul General al înaltei Curți de Casație și Justiție, a subliniat că... „prin opera sa legislativă, iubitul nostru Suveran se așează în galeria Marilor Conducători de Noroade. Această operă, în care strălucește ca o stea de mărimea întâia Constituția din 1938, isvorâtă din inspirația personală a Majestății Sale și grație căreia România are o viață publică mai curată, mai vie și totuși mai liniștită va

hotărî ca El să fie calificat de istorie și ca acela de REGELE LEGISLATOR"...

1 .G. Peieteanu, avocat, membru al Partidului Conservator, al P.N.T. și până la urmă membru al Consiliului superior al F.R.N. se voia și poet, încât a înălțat o l

Spre Cel care în arșița furtunii Deschisune-a fântâna înțelepciunii Veghind la strămoșeștile destine, Spre păzitorul nostru de hotar, Coboară-ți, Doamne, nesfârșitul har.

Evident, oamenii de litere au trebuit și ei să ia cuvântul.

Elogiind, de pildă, Legea Casei scriitorilor „venită, caldă încă, din mintea și sufletul Majestății Sale", Ionel Teodorescu s-a plecat și el cu o

KUQÂ

De-apururi, Doamne, să ne fie lege,
Credința, munca, pentru Neam și Rege

Tudor Arghezi a observat că: „Regele României nu se aseamănă cu orice rege. El este Regele Renașterii artistice românești."

Iar Liviu Rebreanu a stabilit că: „E sigur că acest deceniu va fi înscris cu litere nepieritoare în istoria culturii românești."

altă latură a activității regale, scriind:

considerăm cu destulă sfială cele două masive volume DISCURSURILE REGELUI CAROL II. Găsești în ele tot sbuciumul unei conștiințe îndârjite în urmărirea unui ideal și toată lupta cu expresia care caracterizează pe artistul creator."

Iar dacă Eugen Jebeleanu a calculat că „din 1930 și până astăzi s-a făcut pentru instruirea celor tineri mai mult decât s-a realizat dintru început și până atunci", Virgil Gheorghiu s-a arătat impresionat de faptul că la Ateneul Român se unduiau „sus împrejurul eroicei fresce atât de sugestive, unde fiecare moment al neamului nostru e convergent spre marginea luminoasă de lângă scenă, unde chipul senin, de o claritate zehiască a M. S. Regelui străjuiește parcă destinul, viitorul și gândurile noastre de recunoștință."

Se ajunsese, astfel, la un vocabular, un stil, o dicțiune ce voiau, parcă, să instituie un monopol asupra limbajului cu formule ce nu puteau fi evitate ca: într-un singur gând; O pornire lăuntrică, Cu nețărmită dragoste; Cu adâncă smerenie, Cu profund respect; Prea supus și prea plecat; Respectuos supun atenției ș.a.m.d. Iar în cazul celor care utilizau un limbaj mai elevat - și în funcție de dorința de a fi pe plac, de a dovedi ceva, de a sublinia momentul când era adresat mesajul - cu figuri de stil ce construiau ficțiuni sau trebuiau să dea iluzia că cel care le folosea era convins de adevărul lor.

În acest context, convocat pe neașteptate la Palatul Regal, Victor Moldovan i-a găsit adunați acolo

pe E. Urdăreanu, N. Comășteanu, I. Bujor, ministrul de Justiție, gen. Georgescu, Mihail Ghelmegeanu, ministrul de Interne și Petre Andrei, ministrul Educației Naționale.

Mulțumită notelor luate atunci de V.M. știm și noi acum ce s-a discutat:

„S-a pus problema transformării Frontului într-un Partid al Națiunii.

[...] Ghelmegeanu a făcut o largă expunere. Am avut impresia că proiectul transformării era rezultatul unei discuțiuni între acesta și Urdăreanu.

Ghelmegeanu a arătat că trebuie să mergem un pas înainte în organizarea regimului *totalitar*, considerând că Frontul nu corespunde complet nevoilor *politice*. Inițiativa regelui abia a prins. Regele este angajat. *în el este ultima noastră nădejde*.

[...] Viitorul partid trebuie să fie un organism viu, combativ. Cei care nu vor intra în el, vor fi considerați în afara națiunii active."

După ce și ceilalți participant și-au exprimat opiniile, toate „convergente”, a luat cuvântul și regele care a declarat răspicat că „nu se mai poate merge cu pași normali”. Evenimentele cereau să se dea Frontului o nouă „infuziune” și lărgirea cadrului politic al noii formațiuni: Partidul Națiunii.

Plecând de la consfătuire, Victor Moldovan, a fost convins că Ghelmegeanu va fi Secretarul general al noului partid. Dar, surpriză, prin înalta Decizie Nr. 2 din 22 iunie 1940, Șef de Stat major al acestuia a fost numit Ernest Urdăreanu, iar Victor Moldovan a fost menținut în funcția de Secretar general. Ceilalți fruntași ai fostului partid au fost lăsați pe dinafară.

În dimineața zilei următoare, în toate ziarele a apărut acest

DECRET LEGE

„Pentru transformarea Frontului Renașterii Naționale în „Partidul Națiunii”.

Art. 1. - Frontul Renașterii Naționale devine partid unic și totalitar. El va funcționa sub conducerea supremă a Majestății Sale Regelui.

Art. 2. - Partidul Națiunii îndrumază viața morală și materială a națiunii și statului român.

El este instituțiune de drept public.

Art. 3. - Conducătorul Suprem numește forurile superioare ale partidului cari sunt singurele răspun-zătoare.

Art. 4. - Normele de funcționare, organizare și disciplină vor fi hotărâte de Conducerea Supremă.”

Au urmat mai multe „Înalte Decizii” ale noului partid care au adus la cunoștință opiniei publice că:

Partidul Națiunii păstra deviza, emblemele și insignele F.R.N.

Marșul Partidului Națiunii era „Pe-al nostru steag e scris unire de Ciprian Porumbescu”.

Cei ce serveau Regele și Națiunea în cadrul partidului erau considerați „ostașii” lui.

Nu mai era tolerată nici o activitate potrivnică „noii ordine”.

Cine nu era membru al Partidului Națiunii nu mai putea fi nici funcționar public, nici membru în consiliul de conducere al unei întreprinderi private. Toți

aceștia erau obligați să se înscrie în partid până la 1. VIII. 1940.

Casa Partidului Națiunii era Palatul Sturza (fostul sediu al Ministerului Afacerilor Străine din piața Victoriei).

Șeful de stat major al partidului nu mai putea fi apelat pe vechiul lui nume, ci obligatar Urdărianu, întrucât până atunci răuvoitorii merseseră până acolo, încât îi spuneau... Murdăreanu.

Cine înțelegea să facă parte din noua „națiune activă” - a proclamat și Cezar Petrescu în ziarul „afiliat” - va avea să aștepte totul de la viitorul care se confundă cu viitorul Patriei.

Cine nu se va învrednici de o eroică lepădare de sine, va fi lepădat de la sânul Patriei.”

... A venit ceasul să lucrăm românește, să construim românește, să îndrăznim românește, pentru a ne croi un viitor românesc.

Așa să ne ajute Dumnezeu.

Știm că ne va ajuta, fiindcă puterea din noi și voința din noi e dinamizată de însutită putere, voință și încredere pe care ne-o dă prezența scumpului nostru Rege la cârma supremă a Partidului Națiunii, de unde ne va duce la toate biruințele împotriva altora, împotriva șovăielilor din noi.”

Partidul Națiunii era, astfel, chemat să aibă un „mare viitor”. Dar nu avea și n-a avut... prezent. Căci dacă a existat un Șef de stat major, acesta nu avea și membri. Iar dacă a fost așezat pe noi „baze”, nimeni n-a știut care erau ele. Încât până la urmă, a fost etichetat de Victor Moldovan ca „partid mort”.

La centru și de ochii lumii se făcea, însă, mult zgomot în jurul unor adeziuni spectaculoase care, în

186

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

pofida unor fraze sforăitoare, n-aveau nimic comun cu convingerile

Carol II ținea mult ca, mai cu seamă, foștii adversari politici să fie supuși și înregimentați în Partidul Națiunii. Așa încât M. Ghelmegeanu, ministrul de Interne și Urdăreanu au dus tratative secrete cu Horia Sima - care, fugit în Germania, intrase, se pare, clandestin în țară, fusese prins și adus la București - soldate cu următorul ordin al acestuia:

Camarazi,

Lumea se clatină din temelii și în curând va urma o nouă așezare a neamurilor și țărilor. Patria noastră ar putea să fie și ea încercată.

Întru ocrotirea pământului ei sfânt, din îndemnul Majestății Sale Regele Carol al II-lea și sub înalta lui conducere s-a întemeiat „Partidul Națiunii” ca organizație unică și totalitară, menită să facă față împrejurărilor ce pot veni.

Drept aceea ordon tuturor legionarilor să se înscrie de îndată în acest partid, al Națiunii, unde ca soldați devotați ai lui să-și servească cu credință și cu toate puterile lor Țara și regele ei, să aștepte în liniște și cu încredere deplină viitorul și să înalțe zi și noapte rugăciuni pentru binele Patriei.

București, 23 iunie 1940

Și, coincidență, tot în aceeași zi, a făcut și Dinu Brătianu acest Apel către membrii Partidului National- Liberal:

187

DUMITRU HÎNCU

„Ascultând apelul Majestății Sale Regele Carol al II-lea, în împrejurările grele de astăzi, toți Românii dintr-un sentiment de solidaritate națională trebuie să-și strângă rândurile în jurul Tronului.

Membrii Partidului Național-Liberal, partid care a fost totdeauna dinastic, nu pot să nu răspundă Chemării făcută de Capul Statului.

De aceea, cu libertatea de conștiință garantată prin Constituție și păstrând în sufletul nostru credințele ce ne-au fost însuflite de 80 de ani, vă sfătuiesc să vă înscrieți în noul organism politic prezidat de M.S. Regele, a cărui înțeles de căpeteni pentru noi este apărarea neștirbită a drepturilor și a hotarelor României.”

Și, au mai fost, evident, și alte asemenea adeziuni.

După doar patru zile, însă, Ministerul Afacerilor Străin a fost informat prin telefon:

„Răspuns la telegrama cifrată Nr. 38918

Secretarul de Stat Weizsäcker mi-a confirmat instrucțiunile date Ministrului Fabricius și care au fost comunicate la amiază Guvernului în sensul că Guvernul Reichului sfătuiește Guvernul român să accepte condițiunile notei ultimative sovietice.

Privitor la atitudinea Ungariei și Bulgariei, Secretarul de Stat va cere instrucțiuni Domnului von Ribbentrop aflat în călătorie. Voi raporta de îndată

ce am un răspuns."

Romalo 40293

Arhiva M.A.E.

Fondul 71-Germania

Voi. 79 - Fila 71

188

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Tragismul evenimentelor din zilele imediat următoare și consecințele lor ne sunt bine cunoscute și nu mai e nevoie să le creionez aici. Îndărățul lor au fost, însă, și episoade meschine, dar nu lipsite de semnificație. Pentru culoarea epocii, aș aminti cel notat de ziaristul și juristul Zaharia Boilă (în revista „Apostrof” din Cluj).

„După terminarea Consiliului de Miniștri care a dezbătut și s-a înclinat în fața ultimatumului sovietic, Carol II l-a oprit pe ministrul de Finanțe Mitiță Constantinescu. Care, la ieșirea din cabinetul monarhului a povestit colegilor ce nu apucaseră să plece: Regele mi-a cerut următoarele. Apropos Mitiță, să-ți bați capul cum m-ași putea despăgubi în urma pierderii fabricilor mele de zahăr din Basarabia?... Ai putea, eventual, la repezeală, să vii cu un decret - adică cu un contract de cumpărare pe seama statului *antedatat*.” Cu alte cuvinte, statul să plătească despăgubiri pentru pierderea fabricilor, sub pretext că acestea fuseseră anterior cumpărate.

La 4 iulie, Secretarul general al Partidului Națiunii a primit telefonic, de la Urdăreanu, misiunea să plece la Berlin ca să „sondeze terenul” în convorbiri cu miniștrii Reichului.

Prim-ministru era Gh. Tătărescu, iar ministru de Externe Const. Argetoianu, înscăunat la 28 iunie titular al departamentului. Și acesta „sondase”, de altfel, terenul - chiar în ziua când fusese numit - în

cursul unei întrevederi cu Fabricius, ministrul german la București, iar concluziile le-a descris într-o amplă Notă de servici:^{XXXIII}

DUMITRU HÎNCU

„Dl. Fabricius și-a exprimat încântarea (sunt propriile sale expresiuni) de a mă vedea în fruntea Ministerului Afacerilor Străine, cunoscându-mi ideile și politica. D-sa regretă că aceste idei și această politică n-au fost aplicate de mine înainte de declanșarea războiului.

[...] D-sa regretă că Germania fiind prinsă actualmente în campania ei împotriva Angliei, n-a putut și nu poate să ne dea ajutorul pe care ar fi vrut să ni-l dea, deoarece soarta României este departe de a-i fi indiferentă.

[...] în sfârșit, Dl. Fabricius îmi spune că socotește că începe de azi o eră nouă în raporturile țărilor noastre.

[...] Ne-am părăsit buni prieteni, Dl. Fabricius exprimându-și încă odată la plecare toată încrederea sa și a Guvernului său în mine.”

Victor Moldovan a cules, însă, alte impresii.

Nu s-a putut întâlni decât cu un singur membru al guvernului nazist, anume cu dr. Ley, ministrul Muncii care, după întrevedere, i-a trimis la hotel un pachetel cu broșuri de propagandă.”

În schimb, a văzut „o serie de fruntași legionari, stabiliți la Berlin și reținuți acolo la dispoziția nemților, la dispoziția partidului nazist.” Iar „în vitrine, la librării” a văzut „cartea lui C.Z. Codreanu: *Die Eiserne Garde* și a lui Goga.

N-a putut rămâne prea mult acolo, întrucât la 11 iulie a fost rechemat telegrafic, „de nevoile partidului”. La Băneasa a fost așteptat de un trimis al regelui, care ardea de nerăbdare să afle rezultatele misiunii.

190

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

„Sosit la Palat - a consemnat Victor Moldovan - m-a întâmpinat Urdăreanu cu cuvintele: Repede, repede, Regele vă așteaptă!

În biroul Regelui erau deja prezenți - chemați de Rege în așteptarea sosirii mele Gigurtu și Manoilescu (Noul Prim-Ministru și proaspătul Ministru al Afacerilor Străine - n.n.). Aceștia ședeau tăcuți la perete, nu departe de biroul Regelui.

I-am raportat Regelui franc și fără înconjur ceea ce am aflat la Berlin și anume:

Că atmosfera pentru el este ostilă

Că i se reproșează faptul că a schimbat mereu guverne

Că Hitler pretinde ca regele să accepte pe lângă Tron un Gauleiter

Că are de gând să-l detroneze

Acest raport al meu a produs consternare. Regele n-a scos un cuvânt, nici Gigurtu, nici Manoilescu. Numai Urdăreanu - jenat, a propus să continuăm conferința în ziua următoare, pretextând că eu aș fi obosit de drum.

Această zi de mâine n-a mai urmat.

De Partidul Națiunii nu m-am mai interesat din acest moment.”

După nouă săptămâni și-a dat demisia formală

din partid, l-a „prezentat-o” lui... Ion Antonescu. Căci fostul Conducător Suprem era departe, tocmai în Spania, într-o călătorie din care nu s-a mai întors.

191

O (una - acum 70 de ani

„Noua orânduire” - e bine s-o știm - se voia privită ca un model de maximă perfecțiune. O „certitudine” pe care se străduia s-o inoculeze populației, fie prin dispoziții voalate transmise de Cenzură, fie prin comentarii sau „recomandări” ce nu admiteau replică, publicate culese cu litere mari, groase, uneori în chenar ori însoțite de desene ce trebuiau să cântărească mesajul.

Toate acestea cu o unică tintă: conditionarea conștiințelor prin inducerea unor false realități și iluzia că cel care le exprima știa totul și mai bine ca oricine.

Iată, de pildă, cum arăta o lună din „Primvim decenium Carolinum”, luna iulie 1940.

2 iulie

Cititorii tuturor ziarelor au aflat:

„Ieri s-au început în toată țara înscrierile în Partidul Națiunii.”

Iar în ziarul „România”, Victor Moldovan i-a încurajat s-o facă explicându-le:

„În Partidul Națiunii va crește cu pâlپări uriașe flacăra destinului românesc. Aici va arde și se va mistui sufletul nostru de cremene daco-romană,

închinat aceluiaș ideal de dragul căruia au murit părinții noștri și atâția dintre noi: unitatea națională.”

Și tot atunci, cu titlul *„O importantă decizie a Ministerului de Interne”*, a fost comunicată știrea: „Niciun local public nu va mai putea ține deschis după ora 11 noaptea.”

4 iulie

Ion Gigurtu a format noul guvern.

Iar în Arhiva M.A.E., Fondul 71 - Germania, voi. 79, Filele 98-99 e conservată această

*„NOTĂ
ASUPRA CONVORBIRII AVUTE
în ziua de 4 iulie 1940
de Dl. Ministru Manoilescu
cu Dl. Fabricius Ministrul Germaniei
la Ministerul Afacerilor Străine*

Am avut cu Dl. Ministru Fabricius o primă întrevedere Joi 4 Iulie în ziua depunerii jurământului.

Ministrul Germaniei și-a exprimat marea sa bucurie de a mă saluta în postul meu și s-a declarat foarte satisfăcut de textul declarației Guvernului care era alcătuit la acea dată, fără a fi dat publicității, text pe care s-a grăbit să-l comunice în aceeași zi la Berlin.

Această convorbire a purtat asupra unei chesiuni speciale ale cărei note sunt ținute de mine personal și a reprezentat primul meu contact cu Ministrul Germaniei.

Am avut a doua întrevedere cu Ministrul

Germaniei Vineri 5 Iulie ora 6. Vizita a avut ca obiect aceiași chestiune.

193

DUMITRU HÎNCU

În aceeași zi la ora 9,30 seara am avut a treia întrevedere foarte scurtă la Legația Germaniei asupra aceleiași chestiuni.

Sâmbătă 6 Iulie ora 4,45 am avut cu Dl. Ministru Fabricius a 4-a întrevedere.

Pentru toate patru convorbiri notele sunt păstrate de mine."

Așadar, înainte ca textul Guvernului - al declarației guvernamentale - să fie cunoscut în țară, prin grija noului ministru de Externe el și fusese expedit la Berlin.

După cum, în aceeași zi, a ținut și Nichifor Crainic, noul ministru al Propagandei Naționale, să-și exprime sentimentele sale față de „omologul” său berlinez, pe care l-a încredințat:

„În calitate de prieten și admirator al Partidului Național-Socialist, pentru a cărui cunoaștere și prețuire lupt de mulți ani, vă rog să primiți, Excelență, cele mai calde urări pentru viitorul Marelui Reich.....
Fuhrer-ului și sănătate Domniei-Voastre."

5 iulie

Rămas puțin în urmă cu omagiile, Manoilescu a recuperat întârzierea prin această telegramă adresată lui Ribbentrop, bineînțeles, tot în germană:

„Preluând conducerea Ministerului Afacerilor Străine tin să aduc Excelentei Voastre, în calitate

Dvs. de ministru al Reichului, cât și în aceea de
ilustru reprezentant al regimului național-socialist,
mărturia bucuriei pe care o încerc de a fi pus în
situația de a lua legătura cu Excelența Voastră.

194

MINISTERUL
PAGANOEI NATIONALE

JABIHETUL MINISTRULUI Exzellenz Dr Joseph Goebbels

Ralchapropagandaminlatarlum

Berlin

In Augonblicke, da *air* die Leitung des Propaganda-
tllnla ter luma anvertraut wurde und Rumaenien sich Im
Rohmen der europaelachen Neuordnung auf den
Grundlagen elnes integraleni-Sationalismus orgnnisiort,
wonden sich moine aufrichtlgsten Gedanken an Eure
Exzellenz, dem von Feuer der Ueberzeugung getragonen
Begeisterer Grossdeutochlonnds unter der genialen
Fuehrung Adolf Hitlers.

Ais alter Freund und Bewunderer deb
nationalsozialatiachen Reiches,fiiz desacn Kenntnis
und Einachaetzung tn molnem Land ich aus alien
Kraeften borolts vor vlenen Jahran kaompfte, bitte ich
Eure Exzellenz, melne waormsten Wuensche fuer die
Zukunft Grossdeutachlands, den Endtrlupph des
Fuehrers und das persoanliche Wohlergehen Surer
Exzellenz ontgegenzunehmen.

Kichlfor Crainic

Rumeniachor Propngandatnminister

îmi exprim speranța, care este și a poporului român, de a vedea că relațiile dintre Germania și România se îndreaptă spre o apropiere și intimitate către care ne conduce însăși porunca conștiinței noastre și interesul unei ordini europene pe cale de a se constitui.^{XXXIV}

6 iulie

Din raportul *Confidențial, prin Curier*, Nr. 2759, al Legației române din Berlin

„În cursul numeroaselor mele intervenții la Auswärtiges Amt, făcute pe baza însărcinărilor telegrafice și telefonice primite din București și despre a căror rezolvare am referit telegrafic la timpul său, am putut constata atât la Secretarul de Stat von Weizsäcker, cât și la Subsecretarul de Stat Woeman nu numai amabilitate și bunăvoință, dar și tendința de a satisface, bineînțeles în limitele știute și numai în cadrul foarte strâmt de atribuții pe care domniile lor le au.

...Pe de altă parte, însă, toate încercările mele de a obține precizări asupra atitudinii Reichului față de diferite evenimente ce au amenințat și amenință încă România, s-au izbit de un mutism total și în afară de considerațiuni de ordin general că Germania este interesată în menținerea păcii în Balcani și în special în România de la care importă atâtea materii prețioase ei, nu am putut afla nimic.

De îndată ce voi' avea prilejul să văd pe adevărații conducători ai Reichului voi reîncepe sfor-

XXXIV Arhiva M.A.E. Fondul 71, Germania, voi. 79, f. 101.

țările mele pentru a putea obține o clarificare asupra

Sc/iite pentru un tablou de epocă (1930-1940)

tuturor punctelor interesând azi România în cel mai înalt grad și bineînțeles voiu raporta pe calea cea mai scurtă.

Cred de datoria mea a transmite Excelentei Voastre, bineînțeles sub toată rezerva și cu mențiunea că vine dintr-un izvor nici măcar oficios și s-ar datora unei așa numite „indiscreții”, puțin probabile în Reichul de astăzi, următoarea informațiune.

Se pare că Germania ar fi de acord cu rectificarea de fruntarii românești atât înspre Ungaria, cât și spre Bulgaria, urmate imediat de populație.

La granița de Vest ar fi vorba de o linie care plecând din Nordul Aradului (acest oraș rămânând României) ar merge paralel cu actuala frontieră și ar atrage cesiunea unui teritoriul de 14000 klmp, iar la granița dobrogeană ar fi vorba de o rectificare ce ne-ar face să pierdem 6700 klmp. Subliniez încă odată scepticismul cu care trebuie privită această informație.”

Romalo

Și astfel, nici ministrul român la Berlin, nici noul guvern de la București nu erau lăsați să întrevadă ce se punea la cale și trebuiau să se mulțumească cu „indiscreții” probabil dirijate și foarte departe de adevărul a ce avea să se întâmple.

7 iulie

Comunicat de presă
Suspendarea ziarelor
„SEMNALUL” și „JURNALUL”

Pentru motive de ordine publică, ziarele „Semnalul” și „Jurnalul” sunt suspendate.

197

DUMITRU HÎNCU

În același timp s-a atras atenția tuturor ziarelor care apar în țară să redea cu exactitate comunicatele care vin din partea autorităților, făcându-li-se cunoscut că în caz contrar se vor lua măsuri de sancționare.

8 iulie

Din cuvântarea la Radio a lui Ion Gigurtu

„Orientarea politice externe a României, în cadrul celor două mari națiuni ale Axei este un fapt împlinit.”

...Astăzi, în sfârșit, lucrurile s-au limpezit. Partidul Națiunii înțelege să meargă hotărât pe calea stabilită de M.S. Regele și guvernul naționalist de azi este înfăptuitorul hotărât al acestor credințe.”

9 iulie

Manoilescu către Romalo

Excellence Romalo

Romanoleg

Nr. 41892 din 9 iulie 1940

Berlin

În urma telefonului de astăzi am înțeles că este necesar să vă pun la curent cu chestiunea la care a făcut aluzie Domnul von Ribbentrop când a vorbit cu Dvs.

Cu autorizarea Majestății Sale Regelui, vă fac următoarea comunicare.

După ocuparea Basarabiei, Majestatea Sa Regele s-a adresat prin Ministrul Fabricius direct

Fuhrerului, expunându-i problema românească și sugerându-i ideea unei legături politice care să ofere României siguranța absolută.

La aceasta Fuhrerul a răspuns ca întâi Majestatea Sa să se pronunțe dacă este de acord să intre

198

Schițe, pentru un tablou de epocă (1930-1940)

în tratative directe cu Ungaria și Bulgaria pentru a se regula diferendele cu aceste state și a se pune astfel bazele unei păci definitive.

La această întrebare a Fuhrerului, Majestatea Sa m-a lăsat să fac Ministrului Fabricius o comunicare în limba germană pe care v-o transmit textual în limba română pentru orientarea Dvs. sub o extremă discretiune.

Majestatea Sa a primit comunicarea Fuhrerului pentru care îi mulțumește în mod deosebit. În înțelegere directă cu Guvernul Său, care va trata de azi înainte această chestiune, Majestatea Sa se declară gata să lase să se înceapă tratativele directe între Guvernul român pe deoparte și Guvernele ungar și bulgar pe de altă parte. Această declarație este legată cu speranța și cu încrederea că Fuhrerul va da României tot sprijinul moral pentru ca respectivii ceilalți parteneri să nu meargă cu pretențiile lor dincolo de cadrul dreptății naționale și al rațiunii politice.

Majestatea Sa accentuează în mod expres că nu se poate conta decât cu astfel de posibilități și soluțiuni, care în niciun caz nu ar contrazice principiului etnic.

Pentru a păstra acest principiu se consideră că de dorit este a se prevedea vaste și reciproce schimburi de populație care s-ar executa cu plan și sistematic într-un anumit timp.

Majestatea Sa socotește această procedură și

reglementarea finală - care este de sperat - a tuturor diferentelor noastre cu statele vecine mai sus numite, numai ca un mijloc care are drept scop: asigurarea completă a României printr-o apărare durabilă din partea Reichului și printr-o colaborare intimă și cuprinzătoare cu Germania.

199

DUMITRU HÎNCU

Majestatea Sa speră ca această declarațiune sinceră care pentru sentimentul național românesc reprezintă o mare jertfă, trebuie să fie privită ca o dovadă a voinței de a fi agreabil și a prețuirii personale pe care o are față de Fiihrer.

MANOILESCU^{XXXV}

Nr. 892

Încă un text care „ridică probleme spre a căuta soluții” (apud Henry Truman). Chiar să-și fi imaginat Carol II că Ungaria, Bulgaria - și la spatele lor Hitler - asta aveau în vedere: schimburi de populație? Și că dacă România le-ar accepta, ar beneficia de o colaborare „intimă și cuprinzătoare” cu Fiihrerul nazist?

Ori era, pur și simplu, vorba de o incredibilă obtuzitate, după ce văzuse ce se întâmplase cu Austria, Cehoslovacia, Polonia, Franța, Belgia, Olanda, Norvegia și după „sfatul” de a accepta ultimatul sovietic.

O recomandare pentru cetățean”:

XXXV Arhiva M.A.E., Fondul 71 - Germania, voi. 79, filele 109-110.

IA SEAMA CE VORBEȘTI ȘI UNDE NU ȘTII NICIODATĂ CINE ASCULTĂ

În spiritul vremii Nichifor Crainic,
îndrumătorul tineretului

...Cărțile D-lui profesor Nichifor Crainic *Ortodoxie și etnocrație* sau *Nostalgia Paradisului* sunt cărți fundamentale pentru o Românie nouă, politică și culturală. Dar cei pe care s-a bazat în inima lui Doctrinarul,

Scfițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

pentru intrarea în ființa împrăștiată în toate compartimentele sociale ale unei atari Românie, o știu sigur! *sunt cei tineri*, tineri cu mintea lor sprintenă, tineri cu sufletul verde în care nostalgia câmpiei olteneste a vladimiriștilor și jienilor chiuie, chemând mereu la luptă, mereu la realizări românești."

Demetru Pan

10 iulie

Nichifor Crainic și „îndrumătorul presei naționale”

Comunicat al Min. Propagandei Naționale din ziarul „România”

„În noul regim pe care Majestatea Sa Regele l-a așezat, dreptul de a vorbi zilnic neamului românesc aparține românilor neaoși.

În consecință, aduce la cunoștință că ziarele românești nu pot fi conduse de evrei, iar în ziarele conduse de români, colaboratorii evrei nu sunt la locul lor."

Cu toate că la „Universul”, ziar „naționalist”, lucrau de multă vreme ziaristi evrei Femo și B.

Marian - care au rămas și mai departe în redacție, Ion Lugoșianu, mâna dreaptă a lui Stelian Popescu, proprietarul gazetei, s-a grăbit să anunțe că „subscrie la profesiunea de credință a dlui ministru Nichifor Crainic, asigurând de întregul concurs al presei.”

11 iulie

Știre din ziare

M.S. Regele a asistat la inaugurarea sediului
PARTIDULUI NAȚIUNII

Conducătorul Suprem al Partidului Națiunii a inspectat serviciile conducerii centrale, interesându-se

201

DUMITRU HÎNCU

amănuțit de funcționarea lor și dând importante îndrumări de organizare.

12 iulie

Declarație a lui Alex. Vaida-Voevod făcută ziarului „Tribuna” din Cluj

Titlu: Elementul românesc ca națiune și stat reprezintă un tot integral

Subtitlu: România în noua cristalizare a ordinei

Reichul dorește o Românie tare și sănătoasă! Să unim toate forțele bune ale națiunii spre a o înfăptui.

13 iulie

Noi norme generale pentru înscrierile în Partidul Națiunii

Circulara Nr. 7

Controlul actelor de identitate pentru stabilirea
originei etnice

Evreii botezați sau cei care poartă nume românești, soțiile creștine ale evreilor sau evreicile soții de români, chiar dacă sunt botezate nu se înscrie sub nici un motiv.

Recomandare. Text:

Tăcere! Dușmanul nu e surd și nu doarme.

Desen: Un civil și un militar cu degetul arătător la gură.

UN APEL AL MINISTERULUI DE INTERNE

Răspânditorii de știri false, exagerate sau tendențioase vor fi aspru pedepsiți.

15 iulie

în ziarul „România”

Un desen reprezentând un măgar vorbind cu o gâscă și „explicația” lui.

202

Sc/iite pentru un tablou de epocă (1930-1940)

CUM GÂSCĂ ORĂCĂE ÎNTRUNA MĂGARUL
SBIARĂ ÎN RĂSTIMPURI: SĂ NE FERIM DE
ASEMĂNARE
MĂCAR PENTRU ACESTE TIMPURI

16 iulie

Berlin (Rador) Toate ziarele germane publică următoarea declarație făcută de d. Mihail Manoilescu, ministrul de Externe, reprezentantului la București al agenției D.N.B. în legătură cu ieșirea României din Societatea Națiunilor:

„Manifestările noii orientări politice a României vor consta numai din fapte concrete.

Ieșirea din Societatea Rațiunilor este un pas pe această cale.

Altele vor urma, căci noi suntem hotărâți să rupem cu trecutul. Avem ferma voință să

consolidăm raporturile noastre cu Marele Reich German și să creiem între poporul german și cel român raporturi de colaborare prietenească de o valoare nepieritoare.”

Să nu fi cunoscut M. Manoilescu ce a spus un celebru diplomat, cu mult înaintea lui: „E la fel de ușor să te înșeli pe tine, pe cât e de greu să înșeli pe alții”? >

20 iulie

O scrisoare între doi „amici”

Berlin 20 VII 1940

Dragă Ernest,

Ai citit, desigur, lunga mea telegramă de azi relatând audiența mea la Fuhrerul-Cancelar. Timp de

203

DUMITRU HÎNCU

25 minute, Fuhrerul, cu glasul și vorba frumoasă a austriacului, cu farmecul lui incontestabil, mi-a expus vederile sale asupra României. Las la o parte introducerea care privește numai greșelile trecutului, din nenorocire multe și care puteau fi în parte evitate, pentru a-ți scoate la lumină punctele principale privind prezentul și viitorul. Acestea sunt:

a) nu putem conta pe niciun sprijin al Germaniei până nu ne înțelegem cu Ungaria și Bulgaria.

b) Fuhrerul recunoaște importanța economică a României și reafirmă că Reichul nu are nici un interes politic sau teritorial la noi.

c) Fuhrerul regretând greșelile făcute în politica internă, declară că această politică nu-l privește, el tratând cu România ca un stat organizat și suveran.

d) *Foarte important* mi-a declarat. Deoarece ești și trimisul personal (din scrisoarea M.S. către el) al Regelui îți spun toate astea. A citit cu simpatie scrisoarea M.S. și în cursul expunerii sale, s-a referit continuu la M. S. în termeni foarte corecti. Aceasta întărește vederile mele comunicate în ultima mea scrisoare.

e) A lăsat să înțeleg că, odată pacea durabilă stabilită cu vecinii, România poate conta pe sprijinul german care, a insistat el, va fi mai eficace ca cel (?) franco-englez. (De aici nu-l mai citez pe Fiihrer.)

Este, însă, clar că, pentru moment, războiul cu Anglia nefiind terminat, nu se poate vorbi aici de vreo atitudine germană ostilă Rusiei și orice încercare a noastră de a o face (vezi convorbirile ridicole ale lui V.M.) este nu numai o mare greșeală tactică, ci și o îngreunare a situației țării noastre.

204

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

Tot din vorbele lui am mai desprins, fără ca el s-o fi spus expres, că ar vedea cu ochi buni o cât de largă colaborare la administrația țării a elementelor naționaliste (adică forțe gardiste) cât și a celor elemente care de mult au văzut clar și au militat pentru o politică alături de Germani (probabil Gh. Brătianu și alții). Spune Te rog, M. Sale, că îl rog respectuos să nu cruțe nici un sacrificiu spre a putea realiza acest lucru, mai cu seamă în timpul tratativelor actuale. Cât despre „democrații” noștri, ar trebui să se țină cât mai la o parte.

Situația noastră aci este grea. Știi mai bine ca mine câte greșeli s-au comis și că nu mai e loc pentru o singură greșeală.

Tot astfel trebuie să știi că doi sunt colaboratorii favoriți ai Fuhrerului, Reichsmarschall-ul Goering și Dnul von Ribbentrop, care însă sunt foarte geloși unul pe celălalt și compartimentarea activității lor este perfectă și strict observată.

A trata, așadar, chestii politice cu Reichsmarschall-ul sau economice cu Ministrul de Externe sunt nu numai greșeli fundamentale, dar ne expun la nemulțumirea unuia din cei doi și la ostilitatea lui, ceea ce este foarte periculos.

Din expunerea Fuhreru-lui am mai dedus că a dat ungurilor și bulgarilor sfaturi de moderație, ceea ce reiese și din declarațiile miniștrilor maghiari și bulgari, în orice caz, trebuie ca presa de la noi să fie cât de rezervată față de aceste două țări, iar opinia publică trebuie pregătită încetul cu încetul cu ideea unor noi

205

DUMITRU HÎNCU

amputări care sunt *inevitabile*. Un conflict armat al României în momentul de față ar avea pentru noi consecințe „catastrofale” (citez anexa).

De acum înainte voi vedea cât de repede pe toți miniștrii și șefii importanți ai Reichului căutând ca în convorbirile cu ei să-i lămuresc asupra țării noastre și a interesului ce-l are Reichul la o Românie puternică. Rugându-te să prezinți Majestății Sale respectuoase omagii rămân dragă Ernest

al tău cu prietenie

Scrisoare olografă - pe 4 pagini.

Cele de mai sus au rămas strict secrete.

Populația a fost, în schimb, informată despre o măsură luată în sprijinul păstrării...:

„Raționalizarea consumului în restaurante”

Iar pentru a-i asigura și o odihnă plăcută, guvernul a decis:

„Noul orar de închidere a bodegilor și
restaurantelor din Capitală”

Bodegile la ora 23

Restaurantele la ora 1

Teatrele și cinematografele la ora 24

Bicicliștii n-au fost nici ei ignorați, ci preveniți:

„a) Nimeni nu poate circula pe străzile Capitalei, dacă nu are număr de ordine eliberat de prefectură,

Schițe pentru un ta6(ou de epocă (1930-1940)

iar în timpul nopții dacă nu are un felinar sau lumină pentru a se face vizibil.

b) Circulația bicicletelor pe trotuar este cu totul interzisă.

c) Este deasemenea interzis a circula fără a avea o mână pe ghidon, a lua picioarele de pe pedale în mers sau a lua pe bicicletă persoane peste numărul locurilor prevăzute de fabricant.

Contravenienții la aceste dispoziții vor fi conduși de îndată în fața Judecătoriei Contravenționale și

pedepsiți cu amendă și închisoare conform dispozițiilor din Codul Penal”.

Reglementarea avea, totuși, unele lacune:

- a) nu preciza deosebirea dintre felinar și lumină;
- b) ce trebuia să facă biciclistul cu mâna care nu era pe ghidon;
- c) dacă biciclistul putea lua, în același timp, picioarele de pe pedale și persoanele prevăzute de fabricant.

Dar și altele asupra cărora nu mai insist.

În ziarul „România”, un text, pe o pagină, cu titlul:

„D. Hitler a rostit aseară în Reichstag un discurs adresând pentru ultima dată un apel la bunul simț al lumii”.

Iar cititorii s-au putut convinge cât „bun simț” avea „D. Hitler”.

22 iulie

Ziarul „România” era oficios al Ministerului de Interne, iar Cezar Petrescu - e ușor de înțeles - nu se putea abate, cu nici un chip, de la politica guvernului.

207

DUMITRU HÎNCU

Să aruncăm, dar, o privire asupra articolului său din ziua respectivă.

... Țăranul, pământul, familia, credința, cam aceste noțiuni revin în toate rostirile, manifestele de acum ale Mareșalului Petain.

...Și pentru a ne întoarce acum la noi, să deschidem un volum al lui C. Dobrogeanu-Gherea, coreli-

gionarul și tovarășul de idei politico-sociale ale lui Leon Blum.

... O societate bazată pe cultura mică agrară și pe industria casnică ar fi țara mizeriei economice și deci și culturale, morale, naționale.

... Lui Dobrogeanu-Gherea, coreligionarul lui Leon Blum și tovarășul său întru socialism internațional, indiferent de distanța în timp și în spațiu, îi era necesară industria cu orice preț care singură ar fi îngăduit o victorie oarecare a unui front popular oarecare.

Punând în paralelă, scrisele Mareșalului Petain pentru Franța, după experiența tragică a Franței, cu scrisele de odinioară ale lui Gherea, pentru România, lăsăm concluzia la discreția cititorului.

Nu o concluzie. Un potop copleșitor de concluzii.

... Să ținem seama că tirada lui C. Dobrogeanu-Gherea se adresa României de atunci, cu încă mai puține izvoare de materii prime și cu mai puține șanse logic economice de industrializare.

Ce importă?"

Și acum, vorba lui Cezar Petrescu, să ne întoarcem și noi în timp și spațiu la alte „scrise” ale lui, e adevărat, ulterioare.

Citez:

„Patru decenii s-au împlinit de la Revoluția din Octombrie 1917 și de la instaurarea puterii sovietice în fosta Rusie țaristă a analfabetismului, a camarilelor palatiste și a inerției birocratice, a castelor și bunului plac; ultimul bastion al celor din urmă, mai obscurantiste mituri și sisteme feudalo-medievaliste din Europa. Patru decenii de la

înființarea celui dintâi stat din lume al muncitorilor și țăranilor pe acest teren curățat de smâncuri stătute și de scorii, cel dintâi stat al întocmirilor, al instituțiilor, al culturii, al progresului și tuturor achizițiilor materiale și spirituale puse exclusiv în slujba poporului trudnic, care nu cunoscuse până atunci decât foametea endemică, decât beznele neștiinței și superstițiilor, decât urgiile cnutului (Cezar Petrescu, *însemnări de călător. însemnări de scriitor*, Editura „Cartea Rusă”, 1958).

Dacă am alăturat cele două texte, n-am făcut-o pentru a polemiza cu memoria lui Cezar Petrescu - la vremea lui poate cel mai citit scriitor român în țară și peste hotare - ci pentru că am fost izbit de similitudinile dintre logos-ul regimurilor autoritare, caracterizat prin tonul categoric și utilizarea obsesivă a unor clișee verbale. Iar în cazul de față, cu atât mai mult, cu cât s-a datorat aceluiași autor.

Încât trebuie să-i dăm dreptate lui Paul Morand, contemporanul lui Cezar Petrescu, care a remarcat că „Istoria oferă exemple, dar nicicând n-a putut, ca prin erorile ei să le evite pe cele care au urmat.”

23 iulie

Reproduc întocmai:

„Lituania, Letonia și Estonia au adoptat constituția democratică a Sovietelor”

209

DUMITRU HÎNCU

25 iulie

O Instituție mulțumită

ROMÂNIA
MINISTERUL

Activitatea de azi

Conform instrucțiunilor date de Direcția Presei, în ziarele de astăzi următoarele articole

1. 1. „Relațiunile germano-române”, „Ordine și muncă”, „Economii în domeniul birocratic” și „Aprovizionarea cu lemne” în ziarul „Universul”
2. „Păstrarea ordinei în stat” și „Scopul vizitei D-lor I. Gigurtu și M. Manoilescu în Germania” în ziarul „Curentul”
3. „Vizita D-lor I. Gigurtu și M. Manoilescu la Salzburg”, „Comandamentul ceasului de față, o singură orientare politică” și „Aprovizionarea Capitalei cu lemne” în ziarul „România”
4. „Vizita în Germania” în ziarul „Timpul”.
5. „Un apel la bunul simț” în ziarul „Informația”.
6. „Vizita D-lor I. Gigurtu și M. Manoilescu în Germania” în ziarul „Porunca Vremii”.
7. „Atestatele României” în ziarul „Neamul Românesc”.
8. „La Salzburg” în ziarul „Seara”.
9. „Un nou și fericit prilej pentru întărirea păcii în sud-estul Europei” în ziarul „Ordinea”.

II. S-au trimis ziarelor pentru a fi publicate următoarele două articole:

„Inspecțiile D-lui Rezident Regal al Ținutului Prut Prof. G. Ionașcu în județele Neamț și Bacău” și

„Domnul Ministru Prof. D. Caracostea și învățământul german în România”.

III. S-au comunicat tuturor Consilierilor, Secretarilor și Atașăților de Presă „îndrumări” pentru orientarea lor generală în ceea ce privește serviciile de presă în străinătate.

Față de cele ce au precedat, ne putem întreba: Dacă „Comandamentul ceasului” era o singură orientare politică și dat fiind că se impuneau „Economii în domeniul birocratic”, de ce era nevoie de atâtea articole cu același subiect? Nu e mai puțin adevărat, însă, că nu eram noi cei chemați să dăm și răspunsul.

27 iulie

CE SE VA DISCUTA LA SALZBURG Relatările agenției „Ștefani”

Intenția de a se ajunge la o înțelegere prin mijloace pașnice este dovedită prin însuși faptul că convorbirile amintite se produc și că toți cei care iau parte la ele sunt însuflețiți, în mod notoriu, de o foarte bună dorință. Deși problemele sunt complexe și

211

DUMITRU HÎNCU

grele, totul ar lăsa să întrevadă o soluție nu numai pașnică, ci și avantajoasă pentru toate popoarele danubiano-balcanice.”

BERLINUL ȘI VIZITA
OAMENILOR DE STAT ROMÂNI
(Prin telefon de la corespondentul nostru
din Berlin)

Întreaga presă germană înregistrează importanța vizitei D-lor I. Gigurtu și M. Manoilescu, Primul ministru și ministrul Afacerilor Străine ale României.

Reprezentanții României nu sunt necunoscuți în Germania, constată presa germană, amintind că președintele Consiliului d. I. Gigurtu a fost la Berlin la 6 septembrie anul trecut, spre a face declarația de neutralitate și că ministrul de Externe d. Mihail Manoilescu a vizitat încă acum câteva săptămâni Germania, împreună cu un cerc de ingineri și economiști români.

Ambii cunosc părerile principale ale Reichului și, mai ales, procesul economic, care va fi hotărâtor pentru noua ordine în Europa."

În josul unei pagini a ziarului, un desen:

Un domn cu pălărie și lacăt la gură, însoțit de acest text:

„Nu vorbi peste măsură, ci pune-ți lacăt la gură."

De la „Comisiunea lemnului”

„Eri la orele 10 s-a întrunit la Ministerul Agriculturii, sub președenția D-lui subsecretar de Stat P. Nemoianu, comisiunea lemnului.

Comisiunea se va întruni din nou săptămâna viitoare.”

Membrii ei nu rămâneau, deci, de lemn la nevoile populației.

'Xitfinger vs. Moruzov (și după moarte)

Vara anului 1940 a fost bogată în evenimente ce nu trebuiau să ajungă la cunoștința opiniei publice. Ca, de pildă, o foarte discretă conlucrare între Manfred von Killinger, - ce avea să devină ministru al Reichului nazist la București - și Moruzov, șeful spionajului românesc.

Ea ne este dezvăluită de această Notă a lui Al. Cretzeanu, secretar general al Ministerului de Externe, adresată Prezidenției Consiliului de Miniștri^{XXXVII}:

„Am onoare a înainta D-lui General Antonescu aci alăturata Notă din 13 Iulie 1940 a cărei copie mi-a fost trimisă de D-l I. Gigurtu, fost Președinte al Consiliului. Nota conține introducerea la un raport ce a fost înaintat Fuhrerului de către Dl. von Killinger asupra misiunii sale la București în luna Iunie 1940.

Nota e urmarea la altă notă din 12 Iulie pe care D-l Gigurtu nu o posedă.

Am onoarea a anexa aci alăturat și o copie a Notei din 25 Mai 1940 a D-lui Moruzov asupra întrevedere! sale cu D-l von Killinger - Notă a cărei

Schițe pentru un tablou de epocă (1930-1940)

copie a fost găsită în Arhiva Palatului și mi-a fost trimisă de către Dl. General Antonescu la 17 Februarie a.c.

XXXVII Arhiva M.A.E. Fondul 71 Germania, filele 138 și 140-146.

După cum se vede D-I von Killinger a fost de 2 ori la București, prima oară la sfârșitul lunii Mai și a doua oară la sfârșitul lunii Iunie 1940.

3 Aprilie 1941

Al. Cretzeanu

COPIE

(în traducere)

Iunie 1940

RAPORT ASUPRA ROMÂNIEI

(Criza Rusă și întrevederile dela București)

„Prin telegrama din am fost rugat de Domnul Director General Moruzov, Șeful Serviciului S de Informații al Armatei Române să vin la București, pentru a lua în discuțiune chestiuni foarte importante.

Cu permisiunea Dlui Ministru Ribbentrop, am plecat la București.

Când am sosit, la 25 VI. 1940, am găsit o atmosferă de enervare, datorită ultimelor provocări din partea U.R.S.S. (numeroase încălcări cu avioanele ale frontierei, concentrări de care de luptă dealungul frontierei etc.).

Primul contact l-am luat cu Domnul Ministru Fabricius.

Apoi, am avut o întrevedere de 4 ore cu Domnul Director General Moruzov.

215

DUMITRU HÎNCU

În prima parte a întrevederii s'a discutat asupra

diferitelor chestiuni cu privire la constituirea în România a noului „Partid al Națiunii”, fiind solicitat a face obiecțiunile pe cari le cred de cuviință, față de experiența cu N.S.D.A.P.

După o expunere sumară, am propus Domnului Moruzov trimiterea în România, din partea N.S.D.A.P., a patru experți, cari să fie consultați pentru următoarele probleme:

Propaganda;
Organizarea;
Unități de partid;
Frontul Muncii

Domnul Director General Moruzov a fost foarte mulțumit de această propunere, urmând ca România să trimită la Berlin invitațiile respective.

Pe timpul întrevederii s'a primit o informație prin care se arată că 5 avioane sovietice au trecut peste frontiere zburând până la Cernăuți.

Cu această ocazie, discuția a trecut asupra problemei ruse și am constatat că ideile Domnului Moruzov, în această privință, au rămas aceleași, pe care le-am raportat anterior.

Trecând la situația prezentă, Domnul Moruzov mi-a comunicat următoarele:

„România a adoptat dela început neutralitatea. Este însă fapt constatat că această neutralitate a fost absolut în favoarea Germaniei căreia România i-a dat petrol, atât cât a avut nevoie.

Cred că față de un eventual atac din partea U.R.S.S. contra României, Germania ar putea

intervenii cu succes la Moscova pentru a împiedica^{xxxviii} n.n.) săvârșirea unui astfel de act.

Chestiunea Ungariei și Bulgariei, privită aparte, nu va produce neliniște.

Totul se rezumă deci la întrebarea:

Ce atitudine va lua Germania, dacă România va fi atacată de Uniunea Sovietică.

Am răspuns că într-o asemenea eventualitate, *Germania nu va putea face altceva decât să exprime unele deziderate U.R.S.S., o acțiune militară la Est fiind pentru moment imposibilă, armata germană trebuind să termine războiul contra Angliei.*

Domnul Moruzov a adăugat:

„Dacă România va trebui să se bată?”

I-am răspuns că sunt de părere să se intre în tratative cu U.R.S.S. pentru a-i cunoaște pretențiunile, ținându-se seama de faptul că interesele Germaniei impun a nu se începe un război în Balcani.

La sfârșitul întrevederii, Domnul Moruzov m'a întrebat dacă aș consimți să vorbesc și cu domnul Ministru Urdărianu - care este confidentul M.S. Regelui - pentru a-i face cunoscut ideile mele asupra atitudine! Românei în cazul unei agresiuni din partea U.R.S.S., deoarece în România domină, în unanimitate, părerea de a se lupta contra Rușilor.

I-am răspuns afirmativ.

Audienta la Domnul Ministru Urdărianu a avut loc.

Discuțiunile s'au referit la aceleași probleme din

XXXVIII Arhiva M.A.E. Fondul 71 Germania, voi. 82, f. 148.

Întrevederea cu Domnul Director General Moruzov.
DUMITRU HÎNCU

De data aceasta însă, într-o formă precisă, am comunicat Domnului Ministru Urdărianu că, *în condi- ționile actuale, n-ar fi bine ca România să înceapă un război cu U.R.S.S.*

Ca urmare a acestei afirmații categorice, Domnul Ministru Urdărianu mi-a cerut permisiunea de a părăsi cabinetul pentru câteva minute.

La înapoiere, m'a întrebat dacă aş dori să fiu prezentat și Regelui.

Răspunzând că aceasta ar constitui o neînchipuit de mare onoare pentru mine, audiența la M.S. Regele a fost făcută pentru 27 Iunie."

La 27 iunie 1940, Ministerul Afacerilor Străine a primit, însă, această comunicare:

Înregistrată la No 38980

Telefonată la ora 17.00

Telegramă descifrată
Legățiunea din Berlin (prin Telefon)

No. 40293

Data 27 Iunie 1940

Răspuns la telegrama cifrată No 38918.

Secretarul de stat Weizsäcker mi-a confirmat instrucțiunile date Ministrului Fabricius și care au fost comunicate la amiază Guvernului, în sensul că Guvernul Reichului sfătuiește Guvernul Român să accepte condițiunile notei ultimative sovietice.

Romalo

Și guvernul Gigurtu a trebuit să se încline.

Cele ce au precedat au avut, însă, și două urmări surprinzătoare.

Și anume, după aproape trei ani, respectiv la 20 martie 1943 când evoluția evenimentelor de pe frontul de Răsărit arăta că armatele germane aveau tot mai puține șanse de a câștiga războiul, Ion Antonescu s-a arătat brusc interesat să afle ce a comunicat Moruzov - asasinat între timp, de legionari - despre convorbirea lui cu Killinger.

Și la Ministerul de Externe s-a primit această Notă de la Prezidenția Consiliului de Miniștri:

DOMNULE SECRETAR GENERAL

„Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune să ni se trimită raportul lui Moruzoff asupra întrevederii avută cu D-l Killinger în primăvara anului 1940 prin care Germania se oferea să ne organizeze granițele, dacă ne alăturăm politicei sale.

Primiți vă rugăm, Domnule Secretar General, încredințarea deosebitei noastre consideratiuni.”

p. SECRETAR GENERAL

Basarabeanu

DIRECTOR
Indescifrabil

Și, cum era firesc, chiar în aceeași zi, Camil Demetrescu, atunci Secretar de Legație, i s-a adresat, în scris, ministrului său Mihai Antonescu întrebând, în acești termeni, ce răspuns trebuia dat solicitării de mai sus:

DUMITRU HÎNCU

„Am onoare a ruga pe domnul Mihai Antonescu, Vice Președinte Consiliului de Miniștri, să binevoiască a-mi comunica dacă pot arăta D-lui Basarabeanu, Director în Președinția Consiliului de Miniștri raportul D-lui von Killinger din iunie 1940 privitor la întrevvederearea avută în care ne-a transmis propunerea de garanție a granițelor de către Germania.

Adaog că potrivit instrucțiunilor primite dosarul conținând acest document este ținut în cel mai strict secret la Direcțiunea Cabinetului nefiind cunoscut de nimeni în afară de acest Departament și de foarte puține persoane dintre funcționarii lui.

În momentul de față, acest dosar se află la Dl. G. Barbul, pentru completarea celor ordonate de Dumneavoastră.

D-Sale

Domnului Prof. M. Antonescu, Vice-Președinte și Președinte al Consiliului de Miniștri, Ministru al Afacerilor Străine ad interim etc. etc. etc.

Și tot foarte operativ, adresa Preșidenției Consiliului de Miniștri a ajuns la Cabinetul lui Mihai Antonescu, de unde a ieșit cu o neașteptată rezoluție:

Dir. Politică și Cab.

Comunicat de D. G. Barbul^{XXXIX}

Dl. Vice Președinte nu autoriză predarea *acestui document* și nici predarea documentelor similare.

20.11.1943

XXXIX G. Barbul era Șeful de Cabinet al lui Mihai Antonescu.

Dincolo de această decizie, ce mai poate părea surprinzător, se ascundea, însă, faptul că, de la un moment dat, „cel mai apropiat colaborator al Mareșalului” începea să întrevadă inevitabilul dezastru în care era târâtă țara și lua chiar inițiative punctuale în dezacord cu acesta.

Cuprins

în câteva rânduri.....	5
„Cazul” și necazul Știrbey.....	7
Diplomat personal.....	59
Gr. Filipescu, disponibil pentru orice.....	73
Stări de spirit și avertismente.....	80
Nae Ionescu în „cercuri diriguitoare”.....	93
Spovedit dar păcătos.....	100
Un dejun la Capșa.....	121
La București... castel în Spania.....	127
Mihail Sadoveanu și G. Topârceanu.....	132
Doi concitadini: Eugen Ionesco și Constantin Noica....	139
Mihail Sebastian la „Revista Fundațiilor Regale”	145
Vorbe de duh, pamflete și cuplete.....	156
Două partide cu aceeași uniformă.....	172
O lună - acum 70 de ani.....	192
Killinger vs. Moruzov (și după moarte).....	214

Adresa editurii:
Str. Polonă nr. 92,
bl. 17 A+B, ap. 1, sector 1, București
tel. și fax: 021/210.88.97
email: editvivaldi@clicknet.ro
www.edituravivaldi.ro

Tiparul executat la *S.C. LUMINA TIPOs.r.L*
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București
tel./fax 021.211.32.60; tel. 021.212.29.27
E-mail: office@luminatipo.com
www.luminatipo.com